

25. Perjantaina 8 päivänä huhtikuuta 1994

kello 13

Päiväjärjestys

Ilmoituksia		6) Ehdotukset laeiksi perintö- ja lahja- verolain, verotuslain 85 §:n ja moottoriajo- neuvoverosta annetun lain 31 §:n muutta- misesta	627
Vaaleja:		Hallituksen esitys n:o 15 Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 7	
1) Erikoisvaliokuntien täydennysvaalit	621	7) Ehdotus laiksi tullitariffilain liitteenä olevan tullitariffin väliaikaisesta muutta- misesta	„
Esitellään:		Hallituksen esitys n:o 11 Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 8	
2) Hallituksen esitys n:o 33 terveyden- huollon ammattihenkilöitä koskevaksi lainsäädännöksi	„	8) Ehdotukset laeiksi henkilörekisteri- lain ja yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 18 a §:n muuttamisesta sekä laiksi tietosuojalautakunnasta ja tietosuo- javaltuutetusta	„
Kolmas käsittely:		Hallituksen esitys n:o 311/1993 vp Hallintovaliokunnan mietintö n:o 1	
3) Ehdotus kalahygienialaiksi		9) Ehdotus laiksi turvatarkastuksista lentoliikenteessä	628
Hallituksen esitys n:o 322/1993 vp Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 4	„	Hallituksen esitys n:o 281/1993 vp Liikennevaliokunnan mietintö n:o 2	
Toinen käsittely:		10) Ehdotus laiksi merilain muuttami- sesta	„
4) Ehdotus laiksi kätkemisrikosta, luot- tamusaseman väärinkäyttöä ja velallisen epärehellisyyttä koskevien rikoslain sään- nöksien muuttamisesta	„	Hallituksen esitys n:o 329/1993 vp Liikennevaliokunnan mietintö n:o 3	
Hallituksen esitys n:o 268/1993 vp Lakivaliokunnan mietintö n:o 5		11) Ehdotukset laeiksi asevelvollisuus- lain sekä sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n muuttamisesta	„
5) Ehdotus laiksi hovioikeuslain 7 ja 12 §:n muuttamisesta	626	Hallituksen esitys n:o 302/1993 vp Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 1	
Hallituksen esitys n:o 25 Lakivaliokunnan mietintö n:o 6			

- 12) Ehdotus laiksi Suomen Akatemiasta 637
Hallituksen esitys n:o 320/1993 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 1
- 13) Ehdotukset ammattitutkintolaiksi sekä laiksi ammatillisista oppilaitoksista annetun lain muuttamisesta 638
Hallituksen esitys n:o 286/1993 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 2
- 14) Ehdotus laiksi maan ulkomaankaupan ja taloudellisen kasvun turvaamisesta annetun lain 3 a §:n muuttamisesta 640
Hallituksen esitys n:o 324/1993 vp
Talousvaliokunnan mietintö n:o 9
- 15) Ehdotus laiksi arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 10 §:n muuttamisesta ..
Hallituksen esitys n:o 18
Talousvaliokunnan mietintö n:o 10
- A i n o a k ä s i t t e l y :**
- 16) Asetus kansainvälistä tekstiilikauppaa koskevan sopimuksen voimaansattamisesta
Asetus n:o 2
Talousvaliokunnan mietintö n:o 11
- 17) Ehdotus vuonna 1992 pidetyn 79. Kansainvälisen työkonferenssin eräiden päätösten johdosta
Hallituksen esitys n:o 313/1993 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 1
- 18) Ehdotus ilmastomuutosta koskevan Yhdistyneiden Kansakuntien puitesopimuksen hyväksymisestä 642
Hallituksen esitys n:o 289/1993 vp
Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 3
- E s i t e l l ä ä n :**
- 19) Hallituksen esitys n:o 22 telekuuntelua ja -valvontaa sekä teknistä tarkkailua koskevaksi lainsäädännöksi 654
- 20) Ed. Tainan ym. lakialoite n:o 18 laiksi pysäköintivirhemaksusta annetun lain 9 ja 10 §:n muuttamisesta 660
- 21) Ed. Kalliomäen ym. lakialoite n:o 19 laiksi arvonnalisäverolain 222 §:n muuttamisesta ”
- P ö y d ä l l e p a n o a v a r t e n e s i t e l l ä ä n :**
- 22) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 10 hallituksen esityksen johdosta laiksi taidenäyttelyiden valtioneuvoston päätöksen mukaisesti annetun lain 4 §:n muuttamisesta (HE 20) 661
- P u h e t t a j o h t a a p u h e m i e s U o s u k a i n e n .**
- Nimihuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aho E., Aula, Bell von, Donner, Helle, Hurskainen, Jätteenmäki, Kaarilahti, Karhunen, Kasurinen, Kekkonen, Kemppainen, Komi, Korva, Kuuskoski, Laurila, Lax, Luukkainen, Morri, Mäkelä, Mäki-Hakola, Ollila, Paasio, Pokka, Polvi, Rauramo, Saastamoinen, Savolainen, Suhonen, Tuomioja, Törnqvist, Vanhanen ja Wahlström.
- Nimihuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Rauramo ja Helle.
- I l m o i t u s a s i a t :**
- L o m a n p y y n n ö t**
- Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden vuoksi edustajat Karhunen, Kemppainen ja Savolainen sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Aula, Kaarilahti, Korva, Luukkainen, Mäki-Hakola, Polvi, Törnqvist ja Vanhanen.
- U s i a h a l l i t u k s e n e s i t y k s i ä**
- P u h e m i e s :** Ilmoitetaan, että tasavallan presidentti on tänään antanut eduskunnalle hallituksen esitykset n:ot 39—42.

Eduskunnan pankkivaltuuston kertomus 1993

P u h e m i e s : Ilmoitetaan, että kirjelmän ohella kuluvan huhtikuun 7 päivästä on eduskunnalle saapunut eduskunnan pankkivaltuuston kertomus vuodelta 1993. Tämä kertomus on nyt saatettu eduskunnan tietoon jakamalla se edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Erikoisvaliokuntien täydennysvaalit

P u h e m i e s : Päiväjärjestyksen 1) asiana on erikoisvaliokuntien täydennysvaalit.

Kun valtiovarainvaliokunnan ja liikennevaliokunnan täydennysvaaleja varten vaalisäännön 7 ja 19 §:n mukaisesti jätetyissä ehdokaslistoissa, jotka puhemies on tänään tarkastanut ja hyväksynyt, on valiokuntien jäseniksi ehdotettu valittaviksi yhtä monta kuin vaaleissa on valittavia, totean vaalisäännön 10 §:n nojalla, että vaalit ovat yksimieliset ja että valituiksi ovat tulleet ehdokaslistojen mukaisesti

valtiovarainvaliokuntaan jäseneksi ed. Törnqvist ja varajäseneksi ed. Hurskainen sekä *liikennevaliokuntaan* varajäseneksi ed. Laitinen.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Hallituksen esitys n:o 33 terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskevaksi lainsäädännöksi

Valiokuntaan lähettäminen

P u h e m i e s : Keskustelu asiasta julistettiin eilen pidetyssä toisessa istunnossa päättyneeksi.

Keskustelussa on ed. Puisto ed. Tykkyläisen kannattamana ehdottanut, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, jolle sivistysvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Puhemiesneuvosto, tarkistaen aikaisempaa kantaansa, ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, jolle sivistysvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Kun puhemiesneuvoston tarkistettu ehdotus on sama kuin ed. Puiston ehdotus, puhemiesneuvoston ehdotus hyväksyttäneen yksimielisesti.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan,

jolle sivistysvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

3) Ehdotus kalahygienialaiksi

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 322/1993 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 4

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Ehdotus laiksi kätkemisrikosta, luottamusaseman väärinkäyttöä ja velallisen epärehellisyyttä koskevien rikoslain säännöksiä muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 268/1993 vp

Lakivaliokunnan mietintö n:o 5

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 5. Ensin sallitaan yleiskeskustelu asiasta, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Hallituksen aikoinaan eduskunnalle antama pienoislakipaketti koskien rikoslain 32 luvun kätkemisrikoksia, 36 luvun luottamusaseman väärinkäyttämistä ja 39 luvun velkojarikoksia puhutti erityisesti pankkitoiminnasta aiheutuen eduskuntaa ja yleensäkin aika tavalla siinä vaiheessa, kun ehdotusta hallitukselta odotettiin.

Ensimmäisessä käsittelyssä asiasta ei käytetty mitään puheenvuoroja, eikä näytä kovin suurta kiinnostusta olevan tälläkään kertaa. Muutaman sanan haluan kuitenkin lausua nimenomaan kätkemisrikosta koskien ja sitten luottamusaseman väärinkäyttämistä.

Laissa on kriminalisoitu jo aikaisemmin eräiden rikosten osalta se, että kolmas henkilö vilpillisessä mielessä vastaanottaa rikoksen kautta alkuperäiseltä omistajalta toisen henkilön kautta

pois joutunutta omaisuutta. Nyt tähän kohtaan on lisätty myös velkojarikoksia koskevia kriminalisointeja nimenomaan velkojan petosta koskien sikäli, että jos tällaisen taloudellisen rikoksen kautta alkuperäiseltä omistajalta joutuu pois omaisuutta ja se kulkeutuu edelleen vilpillisessä mielessä kolmannelle henkilölle, kolmannen henkilön asema tulee myös kriminalisoiduksi.

Mielestäni tämä asia on aivan oikein. Se nimenomaan korostaa tässä tapauksessa sellaisten bulvaanien asemaa, jotka ottavat vastaan esimerkiksi konkurssitapauksissa ja yleensä velallisen rikosten yhteydessä tietyllä tavalla piiloon, suojaan tai omaksi hyödykseen varsinaiselta rikoksentehtäjältä omaisuutta. Tämän kriminalisointi tulee selkeästi esille. Se korostaa sitä, että tällainen toiminta on yhteiskunnan kannalta katsottu hylättäväksi.

Hieman minulle on jäänyt epäselväksi — tai oikeastaan tämä johtuu siitä, että rikoslain seuraaminen, kun en ole enää lakivaliokunnassa, on jäänyt vähäisemmälle — mikä on vilpittömän mielen haltijan oikeus hänen haltuunsa joutuneeseen tavaraan nähden. Aikaisemmin kätkemisrikoksissa esimerkiksi, jos tavara varastettiin joltakulta henkilöltä ja se kulkeutui edelleen tämän varkaan kautta kolmannelle henkilölle eli kätkijälle, vilpittömän mielikään ei pelastanut tätä kolmatta henkilöä siltä, että tämä tavara otettiin häneltä korvauksetta takaisin.

Ajan myötä nämä säännökset ovat muuttuneet. Olisi kuitenkin hyvä kuulla tässä yhteydessä, ehkä lakivaliokunnan varapuheenjohtaja Halonen voisi sen selvittää, millä tavalla kolmannen henkilön vilpittömän mielen vaikuttaa nykyisin siihen, otetaanko kolmannelta henkilöltä, joka on ollut vilpittömällä mielellä, hän ei ole siis ollut tietoinen tavaran alkuperästä, tämä tavara takaisin lunastuksetta alkuperäiselle omistajalle vai ei. Tämä on mielenkiintoinen asia. On selvää, että jos kolmas henkilö on ollut vilpillisellä mielellä tietäen, että omaisuusarvo on joutunut rikoksen kautta pois alkuperäiseltä omistajalta, tavara luonnollisesti tulee takaisin korvauksetta, mutta miten on vilpittömän mielen suojan kanssa? Tämä kätkemisrikoksesta.

Luottamusaseman väärinkäyttäminen tuli eduskunnassa ja yleensä kansalaiskeskustelussa esille kiinnittyen pankkikeskusteluun, kun pankeista alkoi ilmaantua väärinkäytöksiä. Kun tämän tyyppiset asiat olivat asianomistajarikoksia, toisin sanoen poliisi ja syyttäjäviranomaiset eivät päässeet kiinni epärehellisiin pankinjohtajiin siitä huolimatta, että asiasta oltaisiin tietoisia, ellei

pankin johtokunta ja hallitus vaatinut tutkimusta ja syytettä, katsottiin aiheelliseksi muuttaa tämä asia siten, että yhteiskunnalla on oikeus puuttua pankeissa tapahtuneisiin rikoksiin siitä huolimatta, olivatpa jonkinlaiset hyvä veli -sopimukset pankinjohtajan ja hallituksen välillä minikälaisia tahansa.

Pankkejahan on aina pidetty tietynlaisina rehellisyyden tyysijoina, enkä väitä tänä päivänäkään, vaikka niiden suhteen on ilmaantunut aika paljon rikollisuutta, että nämä nyt olisivat rikollisuuden tyysisijoja, vaan pankeissa toiminta tapahtuu varmasti tänä päivänäkin hyvin suurelta osin, valtaosin, rehellisin periaattein ja rikollinen toiminta on sen sijaan hyvin vähäistä ja poikkeuksellista.

Näiden vuosikymmenien aikana kuitenkin on tapahtunut sillä tavalla, että pankeista on tässä mielessä tullut tietyllä tavalla sisäänlämpiäviä. Kun pankinjohtajan todettiin syyllystyneen rikolliseen toimintaan, asiaan ei imagokysymysten johdosta pyydetty lainkaan mukaan poliisia eikä syyttäjää vaan asia pyrittiin selvittämään omien tilintarkastajien toimesta ja usein välimiesoikeudenkäynnissä, jossa rikolliset pankinjohtajat olivat yleensä vahvoilla. Yleensä asiat haudattiin pikkuhiljaa välimiesoikeuden päätöksellä ja korkeintaan pankinjohtaja sai lähteä kultaisen kädenpudistuksen kera.

Kun nämä asiat nyt ovat vuosikymmenen vaihteessa selvinneet, tällaista rikollista toimintaa on ollut hyvin paljon, on ollut perusteltua, että yhteiskunnassa laitetaan sellainen laki, että pankinjohtajien toimenpiteisiin pystytään puuttamaan silloin, kun ne tulevat selville joko yksittäistapauksina tai johonkin muuhun rikostutkintaan liittyvinä. Näin ollen, vaikka näillä asioilla ei pystytä enää vaikuttamaan niihin tapahtumiin, joiden 90-luvun vaihteessa on todettu pankeissa tapahtuneen, tällä on varmasti hyvin suuri ennalta ehkäisevä vaikutus ja se selkeyttää myös sitä, että yhteiskunnan otteen pankkien toimintaan täytyy olla riittävän vahva ja kova, jotta asiat pidetään kunnossa.

Laki siitä, että pankinjohtajiin kohdistuva luottamusaseman väärinkäyttäminen tulee virallisen syytteen alaiseksi, lähti siis niistä tapahtumista, joita on todettu vuosikymmenen vaihdetta edeltävänä aikana ja vielä vuosikymmenen vaihteessa. Näkemykseni mukaan tällä ei ole kuitenkaan siinä mielessä vaikutusta niihin, että tällais-takaan lakia ei voida säätää taannehtivana, vaan tämä tarkoittaa sitä, että kun tulevaisuudessa vastaavanlaisia rikoksia pankissa tapahtuu, sil-

loin yhteiskunnalla on oikeus tarttua näihin asioihin.

Lainsäädännöllä ei toisin sanoen ole yhteiskunnallista merkitystä kovin paljon taannehtivasti 80-luvun lopun väärinkäytöksiin mutta tästä viisastuneena kylläkin eteenpäin, jos pankeissa tällaisia tapahtuu. Todennäköisesti opit, jotka on saatu, ja julkinen keskustelu pankkisektorilla tapahtuneista väärinkäytöksistä ovat kuitenkin siellä sisäisesti myös muuttaneet tilannetta sillä tavalla, että sisäinen valvonta on varsin ankara. Toivon mukaan poliisin ja virallisen syyttäjän tämän lain perusteella ei tarvitse tulevaisuudessa kovin usein näihin asioihin puuttua. Joka tapauksessa nämä lakisäännökset ovat erittäin tervetulleita ja mielestäni myös niillä muutoksilla, joita lakivaliokunta on tehnyt, sellaisinaan hyväksyttäviä.

Ed. V. L a u k k a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Eduskunnassa on ongelmallista rikoslakiin liittyen oikeastaan se, että rikoslakia loppujen lopuksi muutetaan oikeastaan jatkuvasti sieltä täältä. Se aiheuttaa sen, että perusteellisempaa ja periaatteellisempaa kriminaalipoliittista keskustelua ylipäättänsä rikosoikeudellisesta järjestelmästä ei käydä. Ehkäpä ajatellaan niin, että kun vain muutetaan yhtä pykälää, niin ei nyt sitten tarkastella kokonaisuutta. Mutta se kokonaisuuden tarkastelu tuntuu jäävän vuosiksi, ellei vuosikymmeniksi. Kuitenkin minun mielestäni pitäisi aina välillä pysähtyä hetkeksi arvioimaan sitä, mikä merkitys ylipäättänsä tällä rikosoikeudellisella pykälänikkaroinnilla on reaalisena elävään elämään, ja teen vain muutaman lyhyen huomautuksen ikään kuin taustaksi sille kritiikille, mikä yhtä hyvin voidaan kohdistaa juuri tähän hallituksen esitykseen kuin ylipäättänsä rikosoikeuteen.

Ensinnäkin voidaan todeta, että rikosoikeudellinen järjestelmä toimii äärettömän huonosti. Se saavuttaa äärettömän vähän mitään merkittäviä tuloksia, jos ajattelemme rikollisuutta ja sen määrää suomalaisessa yhteiskunnassa.

Meillä on ollut toki ankarampiakin vaiheita rikosoikeudellisessä järjestelmässä, mutta ne eivät ole tuottaneet näkyviä tuloksia. Tietenkin tänä päivänä meneillään on kehityssuunta, jossa pyritään hyvin maltilliseen, hyvin liberaaliin rikosoikeudelliseen järjestelmään, jossa rangaistukset ovat pikemminkin näennäisiä kuin todellisia. Ei myöskään tämä ole ollut mikään merkittävä tekijä, joka olisi voinut vaikuttaa myönteisesti rikollisuuden määrään.

Näin ollen voidaan sanoa, että on kaksi heikkoutta myös tässä järjestelmässä, jota nyt ylläpidetään koko ajan.

Toinen heikkous liittyy siihen, että rangaistusten ankaruus on niin lievää laatua, että ne eivät oikeastaan pelota yhtään ketään. Aina voidaan ajatella, että rikoksentekijät voivat suunnitella ensimmäisen, toisen tai kolmannen rikoksen vielä täysin tietoisina siitä, että odotettavissa oleva rangaistus on vain ehdollinen rangaistus, jos se ylipäättänsä seuraa.

Meidän tulisi nähdä, että niiden kaikkien, jotka uskovat rikosoikeudelliseen järjestelmään, ehkä tulisi todella soveltaa sitä paljon ankarimmin rangaistuksiin, vaikka itse siis en missään tapauksessa hyväksy koko rikosoikeudellista järjestelmää, pidän sitä täysin toimimattomana. Ne, jotka tähän uskovat, ovat hyvin epäjohdonmukaisia silloin, kun rikosoikeudellisen järjestelmän pelottavuus riisutaan kokonaan sillä, että rangaistukset ovat niin lieviä, että ne eivät todellakaan pelota sen enempää pankkiherroja kuin pienempiäkään rikollisia.

On myös toinen keskeinen asia. Se liittyy siihen, kuinka kattava rikosoikeudellisen järjestelmä tänä päivänä on, jos ajatellaan yhteiskunnallisia ongelmia nimenomaan epärehellisuuden osalta. Tässäkin puhutaan velallisten epärehellisyydestä, mutta jos olemme rehellisiä, arvoisa puhemies, tämän päivän yhteiskunnan suurimpia ongelmia on, että epärehellisyyttä esiintyy lähes kaikilla yhteiskunnan aloilla.

Näin ollen olisi tietysti järkevää, jos nyt ajatellaan rikosoikeudellista systeemiä ikään kuin sisältäpäin, että kriminalisoitaisiin ihmisten epärehellisyys. Minusta epärehellisyys, ilmenee se missä tahansa, vaikka poliitikkojen työskentelyssä, pankeissa, koululaitoksessa tai missä tahansa, missä epärehellisyyttä on, jotta ihminen saavuttaisi toisten kustannuksella etuja, pitäisi välttämättä kriminalisoida. Tällaiset kriminalisoinnit, jotka nyt rikoslain 36 lukuun sisältyvät, ovat aivan liian niukkoja siihen. Meidän tulisi nähdä, että tämän kansan suuri yhteiskunnallinen ongelma on siinä, että juuri epärehellisyys ja moraalittomuus kasvaa valtavalla vauhdilla yhteiskunnassa.

Mitä tekee rikoslaki? Osoittaa sormella äärettömän kapealla sektorilla, että te olette epärehellisiä, teitä rangaistaan. En ymmärrä, ketkä pelkäävät sitä, että kriminalisointia laajennettaisiin hieman. Tietysti joskus ajattelee, että päättäjät itse pelkäävät sitä, koska vaikka asia on rikos, ei esimerkiksi uskottomuus avioliitossa, vaikka

totta kai olisi johdonmukaista nähdä, että se jos jokin ansaitsisi olla rikos, kuten Itävallassakin se on tänä päivänä vielä rikos. En tiedä, mistä löytyisi niitä päättäjiä, jotka ymmärtäisivät tämän ja haluaisivat säätää tämän rikokseksi.

Toisaalta kun kerran rikosoikeudellinen järjestelmä ei tuota hyviä tuloksia, olisi ehkä aika jo lopettaa rikosoikeudellisten rangaistussäännösten jatkuva muuttaminen ja säänteleminen vuodesta toiseen. Meidän pitäisi miettiä, olisiko joltakin vaihtoehtoisia keinoja, jotka tuottaisivat parempaa tulosta kuin jälkikäteen rankaiseminen niiden kohdalla, jotka ovat ajautuneet rikosten tielle.

Tässä suhteessa haluan vilpittömästi tänäänkin muistuttaa siitä yksinkertaisesta Suuren kirjan periaatteesta, että meidän tulisi opettaa poikasen oikealle tielle jo nuorena, niin hän siinä vanhanakin pysyisi. Rehellisyyden pitäisi olla koulujen oppiaine n:o 1. Se, että koululaiset jo lapsesta pitäen ja mieluummin jo ennen koulua oppisivat tinkimättömän rehellisiksi, oppisivat vaalimaan rehellisyyttä yhtenä tärkeimmistä arvoista, tuottaisi paljon enemmän tuloksia kuin Suomen vankilat, vankila- ja rangaistusjärjestelmä koskaan voi tuottaa.

Jos me laiminlyömme tämän puolen, opettaa ihmisiä rehellisiksi, niin vähän lohduttaa sitten, että me jälkikäteen rankaisemme heitä esimerkiksi epärehellisyysrikossäännöksen nojalla. Silloinhan kaikki on jo myöhäistä ja se rangaistus ei näitä ihmisiä enää millään tavalla muuta rehellisempään suuntaan.

Tämä on mielestäni perustelua kritiikkiä. Toivoisin todella, että eduskunta joskus puuttuisi tähän eikä vain hyvin sokeasti ja mekaanisella tavalla loisi rikosoikeudellisia säännöksiä ja pikku parannuksia niihin. Uskon, että myös käytännön kenttämies, komisario Aittoniemi, voisi puhua hieman siitä todellisuudesta, mitä inhimillinen elämä kaikessa epärehellisyydessään on ja kuinka vähän rikosoikeus millään tavalla voi tuottaa parannusta tässä suhteessa.

Edustajat Rauramo ja Helle merkitään läsnä oleviksi.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ei tähän asiaan kyllä ole paljon vastaamista, mutta kun jotakin yrittää vääntää, niin kyllä siitä aina jotakin irti saa.

Järjestelmä on sellainen, että on olemassa ennalta ehkäisevä toiminta. Tähän liittyy tietysti

kotikasvatus, yhteiskunnan normit, jotka ovat ihmisillä tiedossa etukäteen, mitä myös ed. V. Laukkanen ilmeisesti tarkoitti. Sitten on syytteen ja rangaistukseen saattava järjestelmä niille, joihin tämä ei ole tehonnut. Ed. V. Laukkanen tarkoittaa, että pitäisi rangaista yhdellä pykälällä vain yleisesti, jos on vähän epärehellinen.

Meillä on rikoslaissa lukemattomia pykäläiä eri lain säännöksissä, joissa on yksilöity kaikki rikokset, jotka on yhteiskunnan kannalta katsottu rangaistaviksi, jotka ovat oikeudenvastaisia ja tunnusmerkistön mukaisia. Ei tähän järjestelmään parempaa ole koskaan saatavissa. Tässäkin tapauksessa on huomattu luottamusaseman väärinkäyttämisen osalta, että pankinjohtajat ovat jääneet tietyn suojamuurin taakse. Yhteiskunta, eduskunta sen edustajana, nyt laatii sellaiset lait, joilla saadaan tämä sisäänlämpiävyys pankeista ulos ja saadaan ne myös paremmin yhteiskunnan valvonnan alle.

Ed. V. Laukkanen esitti, että uskottomuus avioliitossa tulisi rangaistavaksi. Niinhän se joskus aikanaan oli, mutta siitä on luovuttu. En nyt välttämättä usko, että siitä pitäisi vankeustuomioita antaa. Kyllä vaimo rankaisee, jos siitä kiinni jää, ed. V. Laukkanen, ja se saattaa olla monta kertaa karmeampi rangaistus kuin maallisen lain rangaistus.

Ed. V. L a u k k a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä ed. Aittoniemi tietysti on oikeassa jos hän sanoo, että tässä jahdetaan kuin kissa hiirtä, kun etsitään niitä aukkoja, mitä rikoslakiin sisältyy. Sanon vain, että tämä on äärettömän köyhää ja jälkikäteistä ja tuottaa hyvin vähän tuloksia. Sen takia halusin painottaa sitä, että meidän pitäisi uhrata enemmän energiaa siihen, että voitaisiin jotenkin ennalta ehkäistä sitä.

Eikö ed. Aittoniemestäkin ole käsittämätöntä, että tämän maan korkeimman sivistyksen ja koulutuksen saaneet henkilöt ehkä osoittautuvat paljon, paljon epärehellisemmiksi kuin koskaan kadunmiehet? Eikö tässä olisi jotain korjattavaa? Kaiken lisäksi, jos ed. Aittoniemi nyt todella vilpittömästi ajattelee, että voitaisiin näitä aukkoja täyttää, kyllä minusta olisi aika täyttää mm. se aukko, että jos poliisimies ottaa lahjomana vaikka tuhat markkaa, hän saa siitä ankaran rangaistuksen, mutta jos kansanedustaja ottaa lahjomana esimerkiksi miljoona markkaa, se ei ole minkään valtakunnan rikos. Eikö tämä, ed. Aittoniemi, huolestuta teitä, jos puhutaan näistä aukoista?

Ed. Halonen: Arvoisa puhemies! Ihan tässä sydän lämpeni, kun kaksi entistä lakivaliokunnan jäsentä täällä nyt joutuvat suuressa salissa keskenään keskustelemaan niistä asioista, jotka niin monta kertaa olivat valiokunnan keskustelun piristeenä. Mutta menen esitettyihin kysymyksiin, joita ed. Aittoniemi toi esille, ja ehkä pikkuisen kannattaisi kertoa, minkä takia tähän tuli muutoksia. Palaan päivän tekstiin.

Ensinnäkin tämä on tietysti vain osamuutos, ja niin kuin ed. Aittoniemi aivan oikein painotti, tämä on jälkikäteinen muutos eikä tietysti voi vaikuttaa 80-luvun korkeasuhdanteen huumassa tehtyihin rikoksiin. Nimittäin suomalaisen oikeusjärjestelmän niin kuin kaikkien länsimaisten oikeusjärjestelmien periaatteena on todellakin legaliteettiajatus eli se, että ihminen tulee rangaistavaksi vain niistä teoista, jotka tekohetkenä ovat olleet rikoksiksi määriteltyjä eduskunnan päätöksellä eli lain säännöksellä. Näin ollen tämä ed. Vesa Laukkasen valittama menettely, että jälkikäteen korjataan sellaisia kohtia, joiden osalta laissa on aukkoja, on itse asiassa ainoa kansainvälisten sopimusten mukainen ja myös ainoa oikeusvaltion periaate, mitä voidaan tehdä. Jos ajatellaan, että voitaisiin tehdä yleislausehdus, että kaikki, mikä on väärin, on väärin, ja jos tekee väärin, siitä joutuu linnkaan, niin sellaisiakin järjestelmiä on koeteltu valtioissa, jotka nyt ovat joutuneet melkoisella kolinalla vaihtamaan yhteiskuntajärjestelmäänsä. Ei voi olla sellaista yleisklausuulia, jonka mukaan vain yleensä vääriltä tuntuvien asioiden pohjalta voidaan pistää linnkaan. Nämä ylemmät, sanoisinko, kirkolliset tuomiot ovat sitten toinen juttu.

Mutta nyt ollaan tekemässä legaliteettiperiaatteen mukaisesti yhtä korjausta havaittuun lainsäädännön aukkoon. Tältä osin valiokuntakin oli yksimielinen hallituksen esitykseen nähden lukuun ottamatta eräitä sanoisinko kirjoitusmalleja.

Mitä tulee nimenomaisesti kätkemisrikokseen, josta ed. Aittoniemi kyseli, niin valiokunta katsoi aiheelliseksi lisätä siihen sanan ”tahallinen” sanojen ”velallisen vilpillisyys” eteen, jotta ritiramssu, mikä tässä tekstissä on, selkeytyisi. Sinänsä kolmannen miehen eli ulkopuolisen henkilön suojaan nähden ei otettu muuta kantaa. Se, että ns. vilpittömän mielen suoja katkeaa tietyissä rikoksissa, on voimassa olevaa oikeutta, ja tässä on nimenomaisesti haluttu tämän joissakin tapauksissa käytännössä epäselvän ketjun yhtä rengasta vähän selkeyttää pistämällä vielä tämä sanonta ”tai tahallisella ve-

lallisen vilpillisyydellä saatua omaisuutta ryhtyy kätkemään”.

Itse asiassa valiokunnassa kesti kauemman aikaa pohtia rikoslain 36 luvun 8 §:ää, joka on luottamusmiesaseman väärinkäyttö. Kaikki olivat kovin yksimielisiä siitä, että voimassa olevaa lainsäädäntöä pitää laajentaa ja lähteä myös siitä, että nämä rikokset tulevat yleisen syytteen, virallisen syytteen, alaisiksi. Sen sijaan taas sen rajauksessa, mitä tarkoittaa ”julkisen valvonnan alaisessa toiminnassa”, jouduttiin kuulemaan vähän enemmänkin asiantuntijoita ja päädyttiin siihen sanamuotoon, joka on valiokunnan mietinnössä näkyvässä. Toisin sanoen haluttiin tähdentää seuraavaa, luen koko pykälän: ”Syyte ilmoitus ei kuitenkaan ole tarpeen sellaisesta luottamusaseman väärinkäytöstä, jos erittäin tärkeä yleinen etu vaatii syytteen nostamisen tai jos asioiden hoitaminen perustuu lain tai viranomaisen määräykseen tai jos rikoksen on tehnyt asianajaja tai muu henkilö, joka on tehtävässään julkisen valvonnan alainen tai siihen rinnastettavassa asemassa, - -”. Sitten tulee tämä uusi kohta: ”- - taikka teko kohdistuu julkisen valvonnan alaiseen yhteisöön, säätöön tai muuhun oikeushenkilöön sen julkisen valvonnan alaisessa toiminnassa.”

Arvoisa puhemies! Itse asiassa nyt toivoisi, että kun tällainen sinänsä pieneltä tuntuva lainmuutos on tehty, tieto tästä myös leviäisi. Toivotavasti oikeusministeriö huolehtii tästä tavallistakin enemmän sen vuoksi, että tämä monenkin täällä olevan henkilön kohdalta voi ihan käytännössä olla muutos, jota ei ehkä ole odottanut. Nimittäin tämä tuo nyt tavallisen rikosilmoituksen ja poliisimiehen tutkinnan piiriin monet sellaiset yhteisöt, joissa myös te, arvoisat edustajaverit, olette luottamusmiehen asemassa ja joissa ehkä on useissakin tapauksissa luotetaan toiminnanjohtajan tai pääsihteerin tai toimitusjohtajan tekemisiin. Tällä myös alleviivataan sitä, että luottamushenkilöiden tulee kantaa omista tehtävistään todellakin vastuu ja katsoa, missä lain raja kulkee. Toivotan omalta puoleltani menestystä uudelle laille.

Ed. Ukkola: Arvoisa puhemies! On aivan oikein, että ed. Halonen painotti sitä, millä periaatteilla ja minkä vuoksi tämä laki tehdään, eli kyllä tässä paikataan aukkoja, joita lainsäädännössämme oli. Kysyn ed. Haloselta, joka oli oikeusministeri 80-luvun lopussa: Miksi ihmeessä ei tajuttu tehdä tämän tyyppistä lakia jo silloin? 80-luvun alussa, 80-luvun ensimmäisellä puolis-

kolla, oli lahjomarikoksia ja riittävästi näyttöä siitä, mihin ollaan menossa. Muissa länsimaissa oli kunnollinen lainsäädäntö niin pörssissä kuin tämän tyyppisissäkin rikoksissa, mutta ei meillä minkäänlaista. Miksi te, ed. Halonen, olitte oikeusministerinä niin huolimaton, ettette ennakoineet tulevaa tilannetta ja tehnyt eduskunnalle sellaista lakiesitystä, joka olisi tullessaan estänyt ainakin pahimmat pankkirötökset ja luottamusmiesaseman ym. väärinkäytökset. Minkä vuoksi te olitte niin huolimaton? Minä syytän teitä.

Ed. Halonen: Arvoisa puhemies! Se on varmasti ed. Ukkolasta hyvin mieluisaa. Nyt valitettavasti olisi voinut katsoa kalenterista, että minä olen ollut ainoastaan sen viimeisen vuoden oikeusministerinä eli vuoden 91, niin että minä en olisi millään ehtinyt oikeusvaltion periaatteiden mukaisesti 80-luvulla näitä tekemään.

Sen verran voin kyllä sanoa edellisen hallituksen kunniaksi, että siihen asti oli todellakin ollut hyvin vanhakantainen meidän yritys- ja myös pörssitoimintaa koskeva lainsäädäntömme. Ja kunnia sille, jolle kunnia kuuluu. Nimenomaan oikeusministeri Louekosken eli minun edeltäjäni aikana laitettiin valmisteluun suurin osa niistä lakiuudistuksista, jotka nyt on säädetty.

Toinen asia on se, on hyvä aina muistaa, että jos haluaa niin vapaata markkinataloutta, että sitä ei voi millään säännellä, niin silloin ei ole myöskään sääntöjä mitä vastaan rikotaan, eli niitä ei voi määrätä rangaistavaksi. Eli se ajatus, että pitää rangaista, pitää sisällään toisaalta myös sen käsityksen, että joidenkin sääntöjen pitää myös liike-elämässä vallita. Ja siihen ajatukseen olen valmis erittäin lämpimästi yhtymään. Pitää olla perussäännöstö, joka käsittelee liike-elämää, myös pörssiä, pitää olla mukana myös korkea moraalinen etiikka, josta voidaan huolehtia vain osittain lain kautta, ja pitää olla rangaistussäännökset. Tässä olen ed. V. Laukkasen ja ed. Aittoniemen kanssa ihan samaa mieltä, että näillä vaikutetaan jälkepäin. Ennen kaikkea peruslainsäädännön pitää olla kunnossa.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Kun en aikanaan käyttänyt ed. V. Laukkasen viimeiseen puheenvuoroon vastauspuheenvuoroa, niin käytän sen nyt lyhyesti. Hän puhui poliisin ja kansanedustajien lahjusten ottamisesta. Poliisi on rikoslain alaisesti virkamiehenä vastuussa lahjusten ottamisesta. Poliisi joutuu syytteeseen, jos näin tapahtuu.

Minä sanon suoraan, että minä tunnen suomalaisen poliisin pitkältä ajalta. Siellä sattuu,

niin kuin kaikissa muissakin yhteiskuntaluokissa, tapauksia, jotka eivät ehkä kestä päivänvaloa. Mutta kansainvälisesti suomalainen poliisi kestää arvostelun ja vertailun myös siltä osin, kuin puhutaan lahjusten vastaanottamisesta. Lahjuksia on tarjottu, mutta poliisi on säännömukaisesti kantanut ne poliisiasemalle ja lyönyt pöytään sekä taluttanut sinne lahjuksen tarjoajan, joka on asetettu syytteeseen. En väitä, etteikö joskus joku olisi ottanut lahjuksia, mutta on turha viitata suomalaisen poliisin siinä mielessä ja yleensäkin. Suomalainen poliisi kyllä täyttää kaikki kansainväliset vaatimukset, ja erityisesti sen jälkeen, kun minä lähdin sieltä kansanedustajaksi, niin taso parani huomattavasti. Täällä kuulemma huononi.

Mitä tulee kansanedustajiin, me emme ole tosiaan samassa asemassa kuin virkamies. Se saattaa olla ehkä ongelma, mutta minä näkisin eduskunnan kuitenkin sillä tavalla — kyllähän meissäkin on kaikenlaista porukkaa, jokainen meistä tuntee itsensä — että ei tässä porukassa niin kovin paljon rikollisia ole. Minulla on aika tarkka vainu. Olen katsellut täällä seitsemän vuotta ja kovin paljon minä en ole täältä rikollisia löytänyt. Ahneita me olemme kyllä ja oman edun tavoittelijoita varmasti monessa suhteessa, mutta jos puhutaan rikollisuudesta, niin sitä en ole eduskunnasta kovin paljon löytänyt. Turha on aina omaa pesää sontia joka paikassa.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 32 luvun 1 § ja luvun otsikko, 36 luvun 8 § ja luvun otsikko sekä 39 luvun 1 a ja 9 § ja luvun otsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotus laiksi hovioikeuslain 7 ja 12 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 25

Lakivaliokunnan mietintö n:o 6

Puhemies: Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 6. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 7 ja 12 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Ehdotukset laeiksi perintö- ja lahjaverolain, verotuslain 85 §:n ja moottoriajoneuvoverosta annetun lain 31 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 15
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 7

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 7. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsitte-lyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta

ensimmäisen lakiehdotuksen 16 ja 21 a §, 22—51 §, 4 luvun otsikko, 52—57 §, 5 luvun otsikko, 58—60 §, 6 luvun otsikko sekä 61 § ja 7 luvun otsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

toisen lakiehdotuksen 85 §, voimaantulosään-
nös, johtolause ja nimike sekä

kolmannen lakiehdotuksen 31 §, voimaantu-
losäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Ehdotus laiksi tullitariffilain liitteenä olevan tullitariffin väliaikaisesta muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 11
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 8

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 8. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsitte-lyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta tullitariffin II osan 8 ja 9 ryhmä sekä IV osan 20 ryhmä, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

**8) Ehdotukset laeiksi henkilörekisterilain ja yleis-
ten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 18 a §:n
muuttamisesta sekä laiksi tietosuojalautakunnas-
ta ja tietosuojavaltuutetusta**

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 311/1993 vp
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 1

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on hallin-
tovaliokunnan mietintö n:o 1. Ensin sallitaan
asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään la-
kiehdotusten yksityiskohtaiseen käsitte-lyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. U k k o l a : Arvoisa puhemies! En sen
enempää toisessa käsittelyssä enää perustele niitä
muutoksia, mitä vastalauseessa olen esittänyt.

Muistutan kansanedustajia siitä, että hallinto-
valiokunta oli yksimielinen siitä periaatteesta,
että julkiset veroluettelot ovat sellaista aineistoa,
joka voidaan ilman tietosuojalautakunnan lupaa
julkistaa massaluovutuksena ja myös painaa jul-
ki, eli verokalenterit tulisivat takaisin. Koska
katson, että asia olisi voitu hoitaa erinomaisen
hyvin tämänkin lainmuutoksen yhteydessä, olen
esittänyt toiseen lakiesitykseen muutoksia, joihin
palaan lain yksityiskohtaisessa käsittelyssä.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään
keskustelutta ensimmäisen lakiehdotuksen 1, 2,
5, 18, 23, 24 ja 29 §, voimaantulosäännös, johto-
lause ja nimike.

Eduskunta ryhtyy toisen lakiehdotuksen yksi-
tyiskohtaiseen käsittelyyn.

18 a §

Keskustelu:

Ed. U k k o l a : Arvoisa puhemies! Ehdotan,
että 18 a §:n 1 momentti saa sen muodon, minkä

olen vastalauseessani esittänyt, mikä tarkoittaa sitä, että rekisteröidyn suostumusta ja tietosuojalautakunnan lupaa ei tarvita julkisten verotietojen massaluvutukseen ja julkistamiseen.

Ed. N i k u l a : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Ukkolan ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Ukkola ed. Nikulan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Ukkolan ehdotus ”ei”.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 137 jaa- ja 13 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 48. (Ään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta kolmannen lakiehdotuksen 1 §, 2—4 §, 2 §:n edellä oleva väliotsikko, 5 ja 6 §, 5 §:n edellä oleva väliotsikko, 7—12 §, 7 §:n edellä oleva väliotsikko, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

9) Ehdotus laiksi turvatarkastuksista lentoliikenteessä

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 281/1993 vp
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 2

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 2. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—14 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

10) Ehdotus laiksi merilain muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 329/1993 vp
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 3

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 3. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 8 ja 238 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

11) Ehdotukset laeiksi asevelvollisuuslain sekä sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 302/1993 vp
Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 1

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on puolustusvaliokunnan mietintö n:o 1. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. L a a k s o : Arvoisa puhemies! Euroopalaiseen ihmisoikeusnormistoon kuuluu yhtenä sen lähtökohdista se, että yhdestä rikoksesta rangaistaan vain kerran. Tässä mielessä tämä nyt käsittelyssä oleva lakiesitys on myönteinen, sillä se poistaa ns. totaaliikieltäytyjien useampaan kertaan tapahtuvan rangaistuksen samasta rikoksesta.

Tässä yhteydessä on syytä kiittää erityisesti puolustusministeriä siitä, että tämä korjausesitys on tuotu suhteellisen ripeästi eduskuntaan, jotta ne tapaukset, joita todellakaan ei ole kovin monta, kyetään asianmukaisesti tällä lainmuutoksella ratkaisemaan.

Ongelmana on kuitenkin se, että tämä lakiesitys ei ratkaise aivan kaikkien totaaliikieltäytyjien nykyistä kaksois- tai useamman rangaistuksen kierrettä. Niitä, jotka eivät täytä varusmiehen tunnusmerkkejä, toisin sanoen niitä, jotka kiellettyvät jo ennen kutsuntoja tai kutsunnoissa,

tämä lakiesitys ei koske. Puolustusvaliokunnan mietintöön jättämässämme vastalauseessa esitimme, että tätä lakia olisi täydennetty siten, että myös ennen kutsuntoja tai kutsunnoissa kieltäytyvien osalta lakia olisi muutettu, jotta olisi välttytty tulevaisuudessa uusilta oikeusprosesseilta.

Rouva puhemies! Ehdotan, että tähän lakiesitykseen tehdään vastalauseen mukainen muutos. Tulen tekemään sen asianomaisen pykälän kohdalla.

Ed. P y k ä l ä i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Kuten ed. Laakso jo mainitsikin, niin on todella hyvä, että edes tähän pisteeseen tämä laki on saatu. Toivon, että asiaan voidaan palata mahdollisimman pian, kun siitä laista jonkun verran kokemuksia on saatu, jotta nimenomaan myös niiden osalta, jotka kieltäytyvät jo ennen kutsuntoja tai kutsuntoihin tullessaan, myös oikeus- ja rangaistuskäytäntö muuttuu yhtenäiseksi.

Ed. A. O j a l a : Arvoisa rouva puhemies! Kun toisen valiokuntamatkan vuoksi olin estyneenä olemasta valiokunnassa silloin, kun tätä mietintöä käsiteltiin ja näin ollen en ole voinut yhtyä vastalauseeseen, niin ilmoitan nyt, että olen erittäin sydämestäni mukana tässä vastalauseessa, mikä täällä on. Toivon todella, että ensimmäisen käsittelyn puheenvuoroihin viitaten tähän asiaan tultaisiin vielä palaamaan ja asiaa voitaisiin tarkastella uudella tavalla. Olen myös vastalauseessa olevan 39 §:n muutoksen kannalla.

Ed. L a m m i n e n : Arvoisa puhemies! Todella niin kuin ed. Laakso sanoi, tämä lakiesitys käsiteltiin suurimmilta osin yksimielisyyden valitessa. Kuitenkin muutamiin kohtiin oppositio tarttui kiinni. Eräs täällä on tullut jo esille. Oppositiohan katsoi, että lainmuutos poistaa kylläkin varusmiehen kohdalta toistuvan rankaisemisen, mutta muiden kuin varusmiesten osalta tämä epäkohta säilyy muutoksen jälkeenkin. Näin siis oppositio.

He esittivät siis tämän lakiehdotuksen 39 §:stä poistettavaksi sanan ”varusmies”. Tämähän tarkoittaisi taas hallituspuolueiden mielestä sitä, että kieltäytyminen voitaisiin todeta jo ennen kutsuntaa eli asianomainen voisi kieltäytyä jo kutsunnoista. Hallituspuolueet eivät tähän äänestystuloksen jälkeen suostuneet, koska kutsunta on tilaisuus, jossa määritellään asevelvollisen palvelusvelvollisuus ja ratkaistaan se, onko

mies yleensä velvollinen ja kykenevä astumaan palvelukseen. Ennen kutsuntaa ei vielä ole käsillä konkreettista palvelusvelvollisuutta ollenkaan eikä näin ollen kieltäytymisen kohdetta. Ei siis voida myöskään olla varmoja siitä, että kutsunnoista kieltäytyvät aina kieltäytyvät myös palveluksesta. Toisaalta kaikkia kutsuntoihin osallistuvia ei edes hyväksytä eikä määrätäkään palvelukseen. Joissakin tapauksissa kutsuntavaiheessa rankaiseminen saattaisi siis olla ennen aikaista ja toisissa taas tavallaan tarpeetonta.

Oman näkökulman ilmoittaminen siitä, miten myöhemmin mahdollisesti tulee mies toimimaan, ei voi olla rangaistava teko. Poissaolo kutsunnoista ei myöskään ole sotilasrikos. Sen tutkii poliisi, ja hyvin usein siitä on rangaistuksena sakkorangaistus. Varusmies-sanana poisjättäminen 39 §:stä merkitsisi sitä, että ajankohta, jona kieltäytymisrikoksen tunnusmerkistö voisi täytyä, jäisi avoimeksi. Jopa sellainen instituutio kuin puolustusministeriö piti tätä rangaistus-säännöstä varsin ankarana.

Jotta kaikille tulisi nyt selväksi, mistä tässä lainmuutoksessa on puhe, niin tässä käsitellään nk. totaalikieltäytyjiä, joita Suomenmaassa tähän asti on ollut tasan kaksi. Heitä varten tämä lakiesitys nyt on tehty ja lakia muutettu. Suomen laki sanoo yksiselitteisesti Suomen hallitusmuodon mukaan, että ”jokainen Suomen kansalainen on velvollinen olemaan osallisena isänmaan puolustuksessa tai sitä avustamaan, niinkuin siitä laissa säädetään”. Nämä nk. totaalikieltäytyjät ovat henkilöitä, joille ei kelpaa sen kummemmin aseellinen, aseeton kuin siviilipalveluskaan.

Jotta tämä kategoria nyt tulisi mahdollisimman selväksi vielä, voidaan sanoa, että me olemme tässäkin talossa tehneet näitä ryhmiä erittäin paljon ja luokitelleet nuoret eri luokkiin sen mukaan, mitä he ovat ilmoittaneet haluavansa, kun se hetki tulee, jolloin isänmaata pitäisi palvella.

Ensinnäkin on aseeton palvelu, ja nämä pojat ovat joukkoyksiköissä, suorittavat kaiken, mitä käsketään, mutta eivät ota asetta käteensä. Sen jälkeen ovat siviilipalvelumiehet, jotka on vapautettu aseellisesta ja sanotaanko joukkoyksikössä tapahtuvasta palveluksesta eettisen tai uskonnollisen syyn takia. Kolmanneksi ovat Jehovan todistajat. Heitä on ikäluokasta riippuen 70—100, ja heidät vapautetaan uskonnollisista syistä heti. Aiemmin oli tapana, että heidät vietiin Karvian varavankilaan. Viimeisenä ovat totaalikieltäytyjät, joita on, kuten äsken sanoin, vain kaksi.

Meidän lakimuutoksemme, joka täällä talossa on tehty, on aiheuttanut sen, että vuonna 86 oli

2,41 prosenttia ikäluokasta äsken mainittuja kieltäytyjiä. Vuonna 91, jolloin tehtiin muutos, heitä oli 4,08 prosenttia, mutta välittömästi tämän jälkeen kieltäytyjien lukumäärä nousi 6,81 prosenttiin ikäluokasta, kun uusi laki astui voimaan. Nyt tämä on kiivennyt jo 6,28 prosenttiin ikäluokasta eli meillä on nuoria miehiä pois Suomen pienestä armeijasta noin kaksi pataljoonaa eli 2 000 miestä. Se on paljon, joten, hyvät kollegat, odotan hyvin suurella mielenkiinnolla tähän taloon ministeriöstä lakiesitystä, jonka yhteydessä voimme keskustella naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta paikkaamaan sitä aukkoa, minä nämä nuoret miehet jättävät tässä asiassa.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ei ole tietenkään totta se, että näitä totaalkieltäytyjiä olisi vain kaksi. Tilannehan on se, että eduskunta on aiemmin hyväksynyt eräiden totaalkieltäytyjien osalta kokonaisen lain eli Jehovan todistajien osalta lain, jolla heidät on vapautettu kaikesta palvelusta. Tämän lisäksi todettakoon myös se, että useiden totaalkieltäytyjien osalta näkyvyys tällä hetkellä käytettävään mahdollisuutta vapauttaa heidät esimerkiksi psykkisiin syihin vedoten palvelusta kokonaan. Näin tietenkin itse tämä totaalkieltäytyjien lukumäärä on saatu pieneksi.

Perusasia ei kuitenkaan ole se, onko totaalkieltäytyjiä vähän vai paljon, vaan perusasia on se, että lainmuutos mahdollistaa sen, ettei samasta rikoksesta tuomita useampaan kertaan. Tässä mielessä tämä lainmuutos on oikea ja välttämätön.

Vielä haluan todeta sen, että oppositio esitti myös muiden kuin varusmiesten osalta tämän saman menettelyn käyttöön ottamista, jotta välttyään tulevaisuudessa turhilta oikeudenkäynneiltä, joita näyttää tulevan. Olen yrittänyt ymmärtää sitä, miksi ministeriö esimerkiksi ei halua laajentaa tätä lakiesitystä. Luulen, että syynä on se, että pelätään ns. kieltäytyjien määrän edelleenkin nousevan. Tämä taulukoissa ja tilastoissa näyttää huonolta. Tästä syystä kutsuntoja käytetään yhtenä tapana, jolla raakataan pois osa niistä, jotka tulisivat kieltäytymään. Näin he eivät näy koskaan tilastoissa.

Ed. P y k ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tässä on minusta ristiiriitä, johon ed. Laaksokin jo viittasi, kun Jehovan todistajathan on vapautettu kokonaan. Se kuvastaa myös sitä, että uskonnollinen vakuumus painaa paljon enemmän vaa'assa kuin jokin

muu omantunnon vakuumus tai ideologinen ajattelutapa. Myös kansainvälisesti on osittain tunnustettu se, että aseistakieltäytyjät ovat mielihyvävankeja, ja kansainvälisessä ihmisoikeuskäytännössä Suomen tapa kohdella heitä on erittäin arveluttava.

En myöskään näe, minkä takia puolustusministeriö teki suuren ongelman siitä, että tätä pykälämuutosta ei olisi voitu toteuttaa. Jos kirjallisesti kieltäydytään kutsunnoista, niin siitähän on noin vuosi aikaa palvelukseen astumiseen, jona aikana yhtä hyvin varusmieheksi tulevalla voisi olla mahdollisuus kirjallisesti ilmoittaa, että hän on tullut toisiin ajatuksiin ja haluaakin saapua kutsuntoihin. Siinä vaiheessa vasta, kun hän ei saavu kutsuntoihin tai hän on ilmoittanut kieltäytyvänsä, laitettaisiin rangaistusmenettely käytäntöön. Uskon, että siitä ei olisi yhtään sen enempää vaivaa tai ongelmaa kuin nykyisestäkään käytännöstä.

Ed. L a m m i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastaan ed. Pykäläiselle vakuumuksen todistamisesta. Se tapahtuu yksinkertaisesti niin, että nuori mies täyttää tietyn kaavakkeen, ja jos se on oikein täytetty, hän on vakuumuksensa ilmoittanut. Sitä ei muuten tällä hetkellä tutkita.

Ed. V. L a u k k a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Olen tänään jo puhunut siitä, kuinka rikosoikeudellinen järjestelmä ei minusta ole toimiva, mutta jos ajatellaan rikosoikeudellisen järjestelmän sisäistä systeemikritiikkiä, niin varmaa on ainakin se, että rikosoikeudellisen järjestelmän tulisi olla joka tapauksessa oikeudenmukainen ja johdonmukainen loogisena kokonaisuutena. Juuri tässä suhteessa haluaisin puuttua tähän kysymykseen, koska täällä juuri on puhuttu totaalkieltäytyjistä ja on tehty ero Jehovan todistajien ja totaalkieltäytyjien välillä. Minusta se, että tällainen keinotekoinen ero on tehty, puolestaan osoittaa, että päättäjillä ei ole ollut kykyä arvioida eettisesti ja moraalisesti ja ikään kuin vakuumuksellisesti sitä, mikä merkitys on sillä, että joku sanoo olevansa Jehovan todistaja ja totaalkieltäytyjä, ja joku muu, joka ei ole Jehovan todistaja, sanoo, että hän on totaalkieltäytyjä.

Minusta meidän pitäisi paneutua tähän perusproblematiikkaan ja olla johdonmukaisia. Jos me hyväksymme, että Jehovan todistajalla on todella oikeus sanoa, ettei hän halua palvella isänmaataan millään tavalla edes siviilipalvelus-

miehenä, ja hänet vapautetaan kaikesta rangaistuksesta, niin en kerta kaikkiaan ymmärrä sitä, kuinka jotain muuta Suomen kansalaista, joka myös sanoo, että hänen vakaumuksensa on juuri samanlainen eikä hän halua palvella Suomea edes siviilipalvelusmiehenä, voidaan rangaista. Vainko siksi, että hän ei ole samanaikaisesti Jehovan todistaja? Koska jos hän on Jehovan todistaja, mitä ihmeen merkitystä sillä on suomalaisessa yhteiskunnassa, että joku on Jehovan todistaja? Hän voisi olla aivan yhtä hyvin mormoni tai yhtä lailla mikä ikinä tahansa. Se kai on nyt tässä ongelma, että suomalaisessa yhteiskunnassa ei ole enää arvomaailmaa eikä ole enää sellaista perustaa, jonka pohjalta voidaan arvioida, mitä merkitsee tietty vakaumus ja mitä voidaan edellyttää kansalaisilta.

Minusta relevantti kysymyksenasettelu on se, onko vakaumukseen perustuen oikein kieltäytyä kaikesta mahdollisesta palvelusta, joka liittyy yhteiskunnan vaatimuksiin, onko oikein, että henkilö saa kieltäytyä toimimasta siviilipalvelusmiehenä, vaikka Suomen perustuslakien mukaan se on hänen velvollisuutensa. Jos on oikein, että hän saa kieltäytyä, sen pitää olla mahdollista jokaiselle henkilölle riippumatta uskontokunnasta. Jos me taas katsomme, että Suomessa on ainakin ollut olemassa kristillisiä arvoja, jotka nojautuvat Jumalan sanaan, niin niiden pohjalta ei löydy mistään sellaista tukea, etteikö henkilö olisi velvollinen olemaan esivallalle alamainen, valmiina hyviin tekeihin, jollainen voisi olla esimerkiksi toimiminen siviilipalvelusmiehenä sairaalassa. Jos suomalainen yhteiskunta edustaisi jonkinlaista vakaata arvomaailmaa, se voisi sanoa, että tämä on suomalaisen perusvelvollisuus eikä siitä voida poiketa, ei millään varjolla, ei edes sillä, että joku sanoo olevansa Jehovan todistaja. Käsitteiseni mukaan, jos me jälleen arvioisimme Raamatun opetusta, Jehovan todistajien oppi on aivan puhdas harhaoppi.

Jos meillä ei ole kykyä arvostella ja arvioida sitä, mitkä ovat ne arvot, joiden pohjalta tehdään lainsäädäntöä, päätetään siitä, mikä on oikein ja väärin, me ajaudumme täydellisesti ojasta allikkoon. Me emme enää kykene sanomaan, mikä on oikein ja mikä väärin, ja sitten me teemme tällaisia kömpelöitä esityksiä, että kun joku nimittyy Jehovan todistajaksi ja kieltäytyy, niin häntä ei lainkaan rangaista. Kun samanaikaisesti joku ehkä intuitiivisesti, sisäisesti ymmärtää täysin samalla tavalla vakaumuksen, että hän ei halua millään tavalla olla tekemisissä yhteiskunnan palvelemisen kanssa, joka olisi korvike asevelvol-

lisuudelle, niin miksi me sitten häntä rankaisisimme? Tällaista epäjohtonmukaisuutta en voi ymmärtää. Vaikka en siis itse rikosoikeudellista järjestelmää missään tapauksessa hyväksy, niin ei täällä pitäisi ainakaan epäjohtonmukaisesti ihmisiä rangaista niiden, jotka rankaisemiseen ylipääntänsä suostuvat.

Ed. O. O j a l a : Arvoisa puhemies! Olin kyllä ensin ajatellut, etten lainkaan sekaannu tähän keskusteluun, mutta toisaalta puolustusvaliokunnan puheenjohtajan, ed. Lammisen puheenvuoro sai minut jopa tänne puhujankorokkeelle saakka kiipeämään. Nyt ed. Lamminen, en puhu naisten vapaaehtoisesta asevelvollisuudesta kuin lopuksi muutaman sanan, vaan nimenomaan totaali kieltäytyjien asemasta.

Ed. Lamminen, kun te puhuitte vain kahdesta tapauksesta, niin voisin kertoa, että huomena esimerkiksi ihmisoikeusryhmässä käsittelemme erään totaali kieltäytyjän asemaa, joka tällä hetkellä on tuomittu siviilipalvelusrikoksista 197 päivän ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Hänen äitinsä on jättänyt presidentille asiaan liittyvän armonanomuksen. En tiedä tietenkään, miten asia etenee presidentin osalta, mutta tämä on mielenkiintoinen tapaus myös siinä mielessä, että tämän totaali kieltäytyjän äiti on halunnut päästä myös itse rangaistuksi tästä ns. rikoksesta, josta hänen poikansa on nyt tuomittu vakaumuksen perusteella, kun tämä ei ole suostunut myöskään siviilipalvelukseen. Hän katsoo, että kun hän tuomitun äitinsä on kasvattaja ollut, olisi tullut myös rangaista häntä. Mutta kuinka ollakaan, Vantaan nimismiespiirin virallinen syyttäjä on todennut, että äiti on syytön tässä.

Kun täällä useimmat puheenvuoron käyttäjät juuri ovat todenneet, että eri ihmiset ovat eri asemassa ja eri vakaumus asetetaan erilaiseen asemaan Suomen lain edessä riippuen siitä, onko Jehovan todistaja tai onko jokin muu vakaumus, niin haluaisin tässä muutamia tämän totaali kieltäytyjän omia perusteita todeta, joita ei siis ole otettu vakavasti oikeuslaitoksen taholta. Hän nimenomaan on ilmoittanut, että hänen kieltäytymisensä perustuu vakaviin omantunnon syihin eikä hän missään muodossa halua osallistua aseellista maanpuolustusta hyödyttävään toimintaan. Hän katsoo, että asepalvelus tai palveleminen aseettomana maanpuolustusta välittömästi hyödyttävissä tehtävissä loukkaa myös hänen vakaumustaan. Edelleen hän näkee, että siviilipalvelus ei tarjoa vaihtoehtoa, koska siviili-

palveluksen kehittäminen itsenäisenä kokonaisu-
maanpuolustuksesta irrotettavana palvelusmuo-
tona on ehkäisty sotilasviranomaisten toimesta.
Edelleen hän korostaa sitä, että mm. siviilipalve-
lus on asevelvollisuuden korvikepalvelua ja aseis-
ta kieltäytyminen on rajattu vain rauhan aikaan.

Näitä perusteita on paljon enemmänkin, mut-
ta, arvoisa puhemies, halusin käyttää puheen-
vuoron juuri tästä syystä, että tiedän monia mui-
takin tapauksia, nuoria jotka ovat totaalkieltäy-
tyjinä joutuneet vankilatuomioon ja kenties to-
della rikollisten, huumeiden käyttäjien ja mui-
den, joukkoon, kun heidän vakaumustaan ei ole
otettu tosissaan ja siihen ei ole suhtauduttu kai-
kella arvokkuudella. Täytyy sanoa, että nämä
nuoret miehet ovat useasti hyvin tarkkaan tämän
asian miettineet ja heidän vakaumuksensa on
varmasti todella vahva, koska he ovat myös ol-
leet tietoisia siitä, että pahimmassa tapauksessa
todella vankilatuomio siitä tulee.

On outoa, että uskonnon lisäksi myös taval-
laan yhteiskunnan taholta houkuteltaan heitä il-
moittautumaan sairaaksi. Niin kuin ed. Laakso
täällä totesi, tavallaan helpoin tie totaalkieltäy-
tyjänä olisi nimenomaan se, että ilmoittautuisi
sairaaksi, jolloin välttyisi kaikilta seuraamuksil-
ta. Mutta kyllä minusta yhteiskunta tässä ta-
pauksessa toimii todella moraalittomasti, jos se
terveitä nuoria ja rohkeita miehiä houkuttelee
nimenomaan ilmoittautumaan sairaaksi, jotta he
välttyisivät vankilatuomiolta.

Puolustusvaliokunnan puheenjohtaja Lam-
minen puheenvuorossaan täällä jo unelmoi siitä
ajasta, että Suomen naiset vapaaehtoisen maan-
puolustuksen ja armeija-ajan kautta tulevat
paikkaamaan niitä ongelmia, mitä armeija ja ase-
velvollisuus on tuonut, koska meillä todellakin
on niin siviilipalvelusmiehiä kuin totaalkieltäy-
tyjiäkin enemmän kuin aikaisemmin. Minusta
ed. Lammisen puheenvuoro paljasti todella, mis-
tä on kysymys: naiset nyt paikkaamaan, kun ei
enää muuten selvitä.

Ed. M ä k i p ä ä : Arvoisa puhemies! Haluan
ihan lyhyesti painottaa, koska puolustusvalio-
kunnassa ei ole jäseniä lainkaan SMP:n eduskun-
taryhmästä, että olemme tyytyväisiä hallituksen
esitykseen. Haluan oikaista sen, mitä täällä on
puhuttu, että oppositio on yhteisesti vastalau-
seen tehnyt. Me emme ole vastalauseen kannalla.

Mitä yleensä tulee asevelvollisuuslakiin, läh-
demme siitä, että jokaisen nuoren pitäisi osallis-
tua siihen aika lyhyeen armeijassaoloaikaan,
mikä tänä päivänä vallitsee. Muissa Euroopan

maissa ja itäblokin maissa armeija-ajat ovat lähes
kolmekin vuotta.

Ainakin henkilökohtaisesti odotan hyvin mie-
lenkiinnolla, että hallitus antaisi esityksen, joka
mahdollistaisi naisten pääsemisen armeijaan. Sil-
loin tältäkin osin toteutuisi naisten tasa-arvo.
Eikä tämä tarkoita, että sillä paikattaisiin 2 000
siviilipalvelusmiehen asiaa, vaan kyllä pitäisi nai-
sillakin olla mahdollisuus vapaaehtoiseen asevel-
vollisuuteen, jos se vain heille suodaan.

Ed. L a m m i n e n : Arvoisa puhemies! Vas-
taan ed. O. Ojalan puheenvuoroon. En kaikkea
kuullut, mutta lopun kyllä, ja ilmeisesti se oli se
tärkein osa. Jos todella me täällä talossa hyvin
pitkälle myötäilemme, pelaamme myötäkar-
vaan, tällaisten asioiden kanssa, niin meidän on
aina muistettava se, että jokaisella maalla pitää
olla uskottava puolustus. Jos ei sitä ole, niin
jotakin tapahtuu. Nyt olisi ollut mahdollisuus
tietysti tehdä puolustusdiilit Zhirinovskin kans-
sa. Hän tuntuu aika ahkerasti käyvän keskuste-
lua täällä Suomessa, että hänellä olisi kyllä halua
puolustaa Suomeakin, mutta rajoja täytyisi sit-
ten siirtää.

Ed. R ä t y (vastauspuheenvuoro): Arvoisa
puhemies! Toteaisin vain sen, että tällä hetkellä-
hän nuorten naisten keskuudessa asepalvelukses-
ta kiinnostumisen prosentti on koko ajan nouse-
massa ja on myös maita, joissa naiset saavat
asepalvelukseen liittyvää koulutusta. Henkilö-
kohtaisesti en missään tapauksessa kannata sitä,
että nuoret naiset astuvat asepalvelukseen ja op-
pivat tappamaan, koska armeijahan on nimen-
omaan koulutusta, jossa opetetaan tappamaan
toinen ihminen.

Mitä tulee siviilipalvelukseen ja siviilipalve-
luksessa olevien henkilöiden olemassaoloon, niin
minusta kuuluu perusihmisarvoon, että ihmisen,
joka ei halua ottaa asetta, oli siinä sitten vakau-
muksellinen tai henkilökohtainen syy, ei ole pak-
ko sitä ottaa. Hänen tahtoaan täytyy kunnioit-
taa. Mutta se, että tämä maailma on järjestetty
puolustusvoimien ja sotilasstrategioiden varaan,
on tietysti valitettavaa.

Lopuksi totean vain, että tulevaisuudessa
Suomessa asepalvelukseen astuvien miesten
heikko yleinen fyysinen ja psyykinen kunto
edellyttää, että armeijasta palautetaan poikia ta-
kaisin kasvamaan, kehittymään ja vahvistu-
maan, koska heistä ei ole edes niin vaatimatto-
maan asevarustelukoulutukseen, mitä Suomessa
on.

Ed. P y k ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Oikeastaan ed. Lamminen ja ed. Mäkipäänkin puheenvuoroon totean, että ikäluokat eivät miehissä vähene vaan yksi syy on se, että hallituksen rajut säästötoimet puolustusvoimissa ovat aiheuttaneet sen, että sieltä on vakituista henkilökuntaa jouduttu vähentämään niin paljon, että sinne tarvitaan nyt naisia kasarmien lattioita luuttuamaan, että pojille jää enemmän aikaa pyssyleikkeihin. Kuten ed. O. Ojala totesi, nimenomaan paikkaamaan. Se kuvastaa tätä asennetta.

Ed. Mäkipäälle: Me olemme todella kaukana tasa-arvokeskustelussa emmekä voi puhua missään nimessä tasa-arvosta siinä vaiheessa, jossa lähdemme siitä, että naisilla on vapaaehtoisuus, niin kauan kuin Suomen lainsäädännössä miesten on pakko suorittaa asevelvollisuus eri muodoissaan. Se ei ole todellakaan minkään näköistä tasa-arvoa eikä askel kohti tasa-arvoa vaan pikemminkin päinvastoin.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Olisin kiinnittänyt samaan asiaan huomiota kuin ed. Pykäläinen. Naisten vapaaehtoinen asepalvelus, jota perustellaan tasa-arvolla, tuntuu hieman oudolta sikäli, että eihän se voi olla tasa-arvoista, että toisilla on vapaaehtoinen varusmiespalvelus ja toisilla ei. Niitä, jotka kannattavat naisten vapaaehtoista asepalvelua, kehoittaisin löytämään paremmat argumentit kuin tasa-arvon, koska se argumentti ei todellakaan kestä tulevassa keskustelussa.

Mitä tulee nyt käsiteltävään lakiin, ed. Rätty kiinnitti aivan oikeaan ongelmaan huomiota eli siihen, että huomattavalla osalla tällä hetkellä kutsuntoihin tulevista nuorista miehistä on sekä fyysisesti että psyykkisesti tai joko fyysisesti tai psyykkisesti niin huono kunto, että heidät joudutaan joko vapauttamaan kokonaan tai määräämään uudelleen tulevaisuudessa kutsuntoihin. Tämä ongelma on huomattavasti suurempi kuin se ongelma, että siviilipalvelukseen hakeutuu tällä hetkellä kahden pataljoonan verran miehiä.

Jos todella olemme huolissamme siitä, mitä maanpuolustukselle tapahtuu, kun niin moni muodossa tai toisessa ei suorita varusmiespalvelua, luulen, että pitäisi kiinnittää huomiota syihin, jotka tällä hetkellä yhä useamman vievät pois fyysisen tai psyykkisen huonokuntoisuuden takia armeijan palveluksesta.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Olen täysin pudonnut kärryil-

tä, kun samat henkilöt, jotka kannattavat naisten aseellista palvelusta, yrittävät miesten puolella romuttaa järjestelmää antamalla sen mahdollisuuden, että aina suurempi osa ilman perusteita jättää suorittamatta asevelvollisuuden.

On sillä tavalla, että miehen osa on yhteiskunnassa kautta aikojen ollut puolustaa sekä yhteiskuntaa että aikaisemmin kotia ja kotiluolaa, kuten sanottiin siihen aikaan. Naisen tehtävä on hyvin tärkeä sodan aikaanakin, mutta ei naiselle voida antaa asetta käteen. Ei kaunista ja herkkää suomalaista naista ole tehty tappajaksi. Me rummat, brutaalit miehet hoitelemme tappamishomman, jos sitä tarvitaan. Miesten osalta sen pitää olla ehdottomasti yhteiskunnallinen velvollisuus. Johan nyt on markkinat, ettei kutsuntoihin enää pitäisi tulla, joissa lajitellaan ja esitetään omantunnot syyt ja muut. Koko systeemi menee nyt täysin sekaisin, kyllä te varmaan itsekin huomaatte sen.

Ed. T a i n a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni on ristiriitaa siinä, että samat henkilöt, jotka haluaisivat, että mahdollisimman vapaata olisi miehillä kieltäytyä asepalveluksesta, haluaisivat estää naisia vapaaehtoisesti menemästä armeijaan. Mielestäni se kuvaa yleistä kielteistä suhtautumista maanpuolustukseen sinänsä.

Mitä tulee naisten asevelvollisuuden suorittamiseen pääsyyn, todellakin on ajateltu, että se olisi vapaaehtoista, koska on katsottu, että Suomen puolustaminen ei edellytä naisille asevelvollisuutta vaan miesten asevelvollisuus riittää.

Useimmissa länsimaissa näin on. Vain Israel, joka katsoo alueensa puolustamisen vaativan koko kansan panosta, on myös naisille määritellyt asevelvollisuuden. Euroopan maista vain Italia ja Suomi ovat maita, joissa naisilla ei ole mahdollisuutta sotilaan virkauraan. Suomessa ainoa ammatti, johon naisilla ei ole mahdollisuuksia, on sotilaan ammatti. Mielestäni tämä on tasa-arvokysymys mitä suurimmassa määrin. Toivon, että ministeri Rehn mahdollisimman nopeasti tuo käsittelyymme asian naisten vapaaehtoisesta asevelvollisuudesta.

P u h e m i e s : Pyydän arvoisia edustajia vastauspuheenvuoroissaan muistamaan tämän lain tarkoituksen ja aihepiirin.

Ed. R i m m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron lähinnä ed. Rädyn puheenvuoron innoittamana,

kun hän kiinnitti huomiota asevelvollisten tilanteeseen. Nythän siinä, miksi meiltä armeijasta asevelvollisia joudutaan kotiuttamaan, ainakin se syy on asiantuntijoiden mukaan iso, että varusmiehet tuntevat erittäin suurta turvattomuutta. Heillä on suuria psyykkisiä paineita nimenomaan taloudellisesta tilanteestaan johtuen, ja se, että siellä painavat velkapaineet ja muut tällaiset asiat, on todettu hyvin isoksi syyksi.

Toinen asia on se, että jos aiotaan asevelvollisista huolehtia, eduskunnan pitäisi olla kiinnostunut myös siitä, että asevelvollisten oloja korjataan ja myös heidän päivärahaansa korotetaan, joka nyt on 19 markkaa päivässä. Se on hyvin onnetoman pieni, sitä ei ole useaan vuoteen korotettu. Lisäksi poistettiin kotiuttamisraha, joka oli pieni apu siinä vaikeassa tilanteessa, kun työtömiksi armeijasta palataan.

Myös kertoo omaa kieltään armeijan tilanteesta se, että nyt varusmiehet ovat kolme viikonloppua niin sanotusti vapaina ja yhden viikonlopun kiinni johtuen säästöjutuista, kun ei ole miehiä, ei ole kantahenkilöstöä ja kouluttajia, paikalla. Nämä asiat pitäisi ottaa vakavasti silloin, kun me puhumme siitä, pitääkö saada miehiä asepalvelukseen vai naisia. Perusasiat on eduskunnan velvollisuus laittaa ensin kuntoon.

P u h e m i e s (koputtaa): Pyydän edelleen huomauttaa siitä, mikä on lain varsinainen, käsiteltävänä oleva aihepiiri.

Ed. B i a u d e t (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni ed. Vesa Laukkanen puhuu viisaasti siinä, että ihmisten vakaumusta on kunnioitettava siitä huolimatta, ovatko argumentit uskonnollisia vai muita. Ateistin näkökannalta on hyvin vaikea ymmärtää, että ihmisen vakaumus mitataan jotenkin tällaisin uskonnollisin tunnuksin, ja se koskee mielestäni myös aseistakieltäytymistä.

Haluaisin vielä lisätä naisten vapaaehtoiseen asepalveluun ihan lyhyesti sen, että vapauksia ei voi aina mitata niin, että kaikki voi olla vapaata ja se on sitten mahdollisimman vähän riistävää. Voi myös ajatella, onko myönteinen yhteiskuntakehitys, että myös se puoli yhteiskunnasta, joka ei ole oppinut tappamisen taitoa tai tätä ajattelutapaa tai mahdollisuutta, oppii sen. Minä en näe, että se tulevaisuudenkuva olisi mitenkään myönteinen.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Aion pitäytyä aiheessa, joka nimen-

omaan liittyy hyvin pitkälti totaalkieltäytyjien asemaan. Ed. Lamminen ei ollenkaan välittänyt kuunnella sitä osuutta, kun kerroin, mikä on monien totaalkieltäytyjien kohtalo.

On myös muistettava, että YK:n päätöslauselma kehottaa jäsenvaltioita olemaan vangitsematta aseistakieltäytyjää, ja on tietysti syytä kysyä, miten me Suomessa toimimme. Yhdyn siihen näkemykseen, joka on kansainvälisestikin tunnustettu, että totaalkieltäytyvät, kun heidät laitetaan vankilaan, ovat mielipidevankeja.

On muistettava se, että totaalkieltäytyjien kohdalla ei ole harkinnan mahdollistavaa rankaisumallia ja heidän kohdallaan rangaistus on aina ehdoton. Kun muita rikollisia katsotaan ja on rikos, aina on harkintamahdollisuus ja myös mahdollisuus antaa ehdonalainen, mutta totaalkieltäytyjien kohdalla kyseessä on aina ehdoton rangaistus.

Olisin toivonut, että puolustusvaliokunnan puheenjohtaja olisi välittänyt kommentoida näitä asioita eikä mennyt toiseen asiaan eli naisten vapaaehtoiseen asevelvollisuuteen.

Ed. V. L a u k k a n e n: Arvoisa puhemies! Haluan vielä täydentää kysymystä rankaisemisesta sillä, että minusta rikosoikeudellinen järjestelmä menee kaikkein pahimpaan vääryyteen juuri silloin, kun se alkaa rangaista niitä, jotka omantuntonsa takia tekevät jotakin. Sen järkyttävämpää yhteiskunnallista vääryyttä ei voida ajatella kuin se, että yhteiskunnan väkevin ja ankarin rankaisukeino kohdistetaan juuri niihin henkilöihin, jotka ovat vakaumuksellisia.

Arvoisa puhemies! Meidän yhteiskuntamme tarvitsee ennen kaikkea vakaumuksellisia ihmisiä. Joskus vakaumukselliset ihmiset ovat hieman nurinkurisella tavalla vakaumuksellisia ja se voi olla tietysti tietty rasite. Joku ei syö musta-makkaraa lainkaan, ja joku ei hyväksy verensiirtoa lapselleen. He ovat vakaumuksellisia ihmisiä, ja se voi joskus tuntua kurjalta, että sitten ajatellaan, mitäs näille nyt tehdään, kun eivät sovi järjestelmään. Mutta peruseriaatteen pitäisi olla kristallinkirkas: Rikosoikeudellinen järjestelmä ei ole olemassa sitä varten, että rangaistetaan, jos ihmiset kasvaneina lujaan vakaumukseen toimivat tietyllä tavalla tai kieltäytyvät toimimasta tietyllä tavalla. Olen vakuuttunut siitä, että historian pitäisi osoittaa, kuinka järkyttäviin lopputuloksiin päädytään, kun rikosoikeudellinen järjestelmä suunnataan kohdistumaan juuri näihin vakaumuksellisiin henkilöihin. Meillä on jo Suomesta siitä hieman kokemusta, ja pelkään

pahaa, että tulevaisuudessa, kun asenteet kove-
nevat, juuri ne, jotka ovat vakaumuksellisia,
saattavat olla kiikaritähtäimen edessä rikosoi-
keudellisessa mielessä.

Sitten olisin sanonut ed. Lamminelle, kun hän
argumentoi totaalkieltäytyjiin liittyvää proble-
matiikkaa hyvin voimakkaasti sillä, että Suomal-
la täytyy olla uskottava puolustus: Ed. Lammi-
nen, olin itse 17-vuotiaana 11 kuukautta aseetto-
massa palveluksessa enkä tiedä oikeastaan sen
enempää puolustusvoimista, mutta silti voin va-
kuuttaa teille yhden asian, josta olen satapro-
senttisen varma. Suomella ei ole ollut vuosikym-
meniin uskottavaa puolustusta, ja Suomella ei
tule olemaan vuosikymmeniin uskottavaa puol-
lustusta, mitä tulee suurimittaiseen, laajamittai-
seen sotaan. Sen takia minusta on käsittämätön-
tä, että totaalkieltäytyjäkeskustelussa te, ed.
Lamminen, vetoatte jotenkin siihen, onko Suo-
mella uskottava puolustus, ja ajattelette, että jos
nyt totaalkieltäytyjiä tulisi useammin, vähin-
täänkin pitäisi miettiä, voidaanko se jotenkin
kompensoida, ja jos ei voitaisi, ehkä tämä laki ei
olisi mahdollinen. Te ajattelette kompensatio-
keinoksi sitä, että naisia sijoitettaisiin asevelvol-
lisuuden piiriin. Tästä ei tule uskottavaa puolus-
tusta, kun sitä vuosikymmeniin ei ole ollut eikä
sitä vuosikymmeniin ole näköpiirissä.

Olen, ehkä sattumalta, lukenut yhden komite-
anmietinnön, jossa selvitetään Suomen puolus-
tusvoimien uskottavuutta ja kykyä puolustautua
laajamittaisen sodan tullessa. Ne tulokset ovat
äärettömän murheelliset, jos nyt joku luottaa
puolustusvoimiin. Minä hieman ihmettelen, kun
paikalla on sentään puolustusvaliokunnan pu-
heenjohtaja. Ehkä ed. Lamminen on lukenut sam-
man mietinnön: Suomen uskottava puolustus voi
kestää kaksi kolme viikkoa laajamittaisessa so-
dankäynnissä.

Arvoisa puhemies! Tämän vuoksi haluan nyt
vain sanoa, että totaalkieltäytyjäkeskustelussa
ei pitäisi peilata sellaisilla intresseillä kuin se,
jääkö 10, 20 tai 200 henkilöä vakaumuksensa
takia pois Suomen puolustusvoimista ja heikke-
neekö sen jälkeen väitetty Suomen uskottava
puolustus. Tämä argumentti on täysin kelvo-
ton, koska se rakentuu väärälle premissille. Ei
näin voida operoida ja argumentoida, kun ei
edes ole olemassa uskottavaa puolustusta. Näin
ollen sen, että meillä kasvaisi lisää henkilöitä,
joilla olisi luja vakaumus ja he kieltäytyisivät
sanotaan nyt vaikka pelkästään aseellisesta pal-
veluksesta, luulisi olevan yhtä vaarallista uskot-
tavan puolustuksen kannalta. Minusta sillä ei

voida operoida eikä edetä tässä asiassa missään
tapauksessa.

Arvoisa puhemies! Sitten, ed. Lamminen, ha-
luan lyhyesti puuttua siihen näkemykseen, miten
nyt voitaisiin paikata tätä kysymystä, jos totaali-
kieltäytyjiä tulee lisää, ja voitaisiinko naisia si-
joittaa asevelvollisuuteen. Ed. Rätty ja muutkin
ovat ehkä esittäneet jotenkin sitä kantaa, että
olisi moraalitonta, jos naiset oppisivat tappa-
maan. Järkytyspaikka! Minä sanon, että on mo-
raalitonta tappaa ihmisiä kaikissa olosuhteissa.
Sillä, tappaako mies vai nainen, ei ole minkään-
laista merkitystä moraalisen arvostelun kannal-
ta. Jos kerran miehelle on moraalitonta surmata
henkilö sodassa tai missä tahansa, niin se on
aivan varmasti yhtä moraalitonta naiselle. Siksi
on aivan samantekevää, kuka rintamalla sur-
maa. Jos naiset haluavat olla samanlaisessa ase-
massa kuin miehet, niin ei siinä moraalilla ole
mitään sanomista. Se on kerta kaikkiaan moraali-
tonta, jos se on moraalitonta.

Jos taas on oikeudenmukaista, ihanteellista ja
siveellistä, että miehet surmaavat vihollisia puol-
lustaessaan isänmaataan, niin totta kai on oikeu-
denmukaista, ihanteellista ja siveellistä, että
myös naiset puolustavat isänmaataan ja toimivat
niin kuin miehet kykyjensä, voimiensa ja tahton-
sa mukaan. On paljon naisia, jotka olisivat var-
masti paljon rohkeampia ja paljon julmempia ja
paljon sitkeämpiä rintamalla kuin monet miehet,
jotka sieltä suorastaan pelkureina pakenevat
pois. Ei näin voida, ed. Lamminen, arvioida su-
kupuulikysymyksiä.

Viihtaan vielä kerran siihen, että jos meillä ei
ole moraalista käsitystä siitä, mikä on oikein ja
mikä on väärin, niin nämä keskustelut ovat täy-
sin hedelmättömiä, koska ponnistetaan pettävältä
tö pohjalta.

Ed. L a m m i n e n : Arvoisa puhemies! Jos
en kunnioittasi puhemiehen vakaumusta, kun
hän kehotti pysymään asiassa, niin tästä voisi
tulla pitkäkin keskustelu, mutta tyydyn ainoas-
taan vastaamaan ed. Vesa Laukkaselle sikäli,
että puheenvuorollaan hän hyvin törkeästi louk-
kasi viime sotiemme veteraaneja. Silloin Suomal-
la oli huomattavasti pienemmät resurssit kuin
nyt. Se siitä, en palaa tähän asiaan enempää.

Toiseksi, hän loukkasi myös naisia tässä asia-
ssa, enkä siihenkään palaa. Kunnioitan puhemie-
hen vakaumusta.

Mutta vakaumukseen minä sanoisin sen ver-
ran, että kun eduskunta teki tyhmydessään
erään lain ja jätti siihen tietyn aukon, niin varus-

miehiltä löytyi yhdessä yössä sellainen vakuumus, että 186 lopetti asevelvollisuutensa kesken. Vakaumuksen tähden he lopettivat asevelvollisuutensa, joten tämä tästä vakaumuksesta.

Armeijassa tiedetään hyvin tarkkaan sellaisia-kin vakaumuksia, jotka ovat muuttuneet kolme kertaa armeijassaolon aikana. Ensin mennään sisään palvelemaan, sen jälkeen mennään aseetomaan palvelukseen ja sitten siviilipalvelukseen, ja syy vakaumukseen on se, että keikkakalenteri on syksyllä täynnä.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Siihen kaikkeen, mitä ed. Lamminen sanoi, voin yhtyä. Itse asiassa pysyen haluan todeta sen, että tässä koko asiassa on kysymys tietyn asteisen ilmiön leviämisen estämisestä. Etelä-Euroopan maissa, muistaakseni Espanjassa — tämä nyt ei ole ehkä faktista tietoa — 30—40 prosenttia henkilöistä kieltäytyy armeijasta. Jos Suomessa mennään epämääräisillä perusteilla tähän, niin siinä vaiheessa meidän puolustuskykymme on todella epäuskottava. Mutta jos näin ei tapahdu, me pystymme pitämään puolustuksen uskottavana ilman naisiakin, paitsi tietenkin sosiaalisissa toiminnoissa ja sairaanhoitajina, lohduttajina, hoivaajina, kädestä kiinni pitämässä sankaria, joka makaa vuoteellaan haavoittuneena. Se on naisen aivan ylivoimainen tehtävä.

Ed. V. L a u k k a n e n : Arvoisa puhemies! Puhun juuri tästä laista. Puhun siitä argumentaatiosta, niistä perusteluista, jotka liittyvät siihen, miten me suhtaudumme tähän lakikysymykseen. Elämä on laajempi kuin tämä yksi pykälä, varsinkin kun mennään argumentaatioissa vähän pidemmälle, ja joskus meidän pitäisi mennä huomattavasti pidemmälle.

Joudun ensinnäkin aloittamaan siitä, että ed. Lamminen väitti, että minä olisin loukannut sotiemme veteraaneja, ja ed. Lamminen väitti, että minä olisin täällä loukannut naisia. Minä jyrkästi kiistan tämän. Minusta on sietämätöntä, että kun ed. Lammiselle kerron, että meillä ei ole ollut uskottavaa puolustusta vuosikymmeniin, hän alkaa syyttää minua, että minä olisin loukannut sotiemme veteraaneja. Minä en sanonut sanaakaan siihen suuntaan.

Tässä näkyy jälleen tämä ongelma. Meidän pitäisi joskus keskustella, minkälaisesta arvo maailmasta lähtien me puhumme, minkälainen ihmiskäsitys meillä on, minkälainen käsitys meillä on siitä, miten maailma ylipäänsä muotoutuu. Toiset meistä ajattelevat ehkä niin, että Suomen

kansan itsenäisyys on täydellisesti riippuvainen siitä, kuinka monta henkilöä meillä suorittaa asevelvollisuutta, ja että sitten johdonmukaisesti, jos jotkut ovat totaali kieltäytyjiä, Suomen kansan itsenäisyys vaarantuu. Ed. Lamminen, minä en ole koskaan ajattelut niin enkä varmasti tule koskaan ajattelemaan niin.

Haluan nyt vain ääneen sanoa, mikä on myös vaihtoehtoinen ajattelutapa näissä kysymyksissä, osoittaakseni vain sen, että ensiksi täytyy ratkaista, miltä pohjalta me ponnistamme, ja sitten vasta voimme paremmin ymmärtää toisiamme. Ed. Lamminen, minä ajattelen, että Suomen kansan itsenäisyys on aina ollut riippuvainen ja tulee aina olemaan riippuvainen pelkästään siitä, varjeleeko Jumala tämän kansan itsenäisyyttä. Jos Jumala ei varjele tämän kansan itsenäisyyttä, on suuri synti ja suuri häpeä uhrata suomalaisia ihmishenkiä sitä lopputulosta varten, jota ei kuitenkaan koskaan voida saavuttaa, koska jos Jumala ei salli tälle kansalle itsenäisyyttä, se menettää sen vuorenvarmasti. Silloin on turha uhrata ihmishenkiä, mittaamattoman kalliita ihmishenkiä. Vastaavasti mikäli Jumala varjelee Suomen kansan itsenäisyyttä, hän varjelee sen kaikissa olosuhteissa ja kaikissa tilanteissa, ilman että meidän yhdenkään sielun tarvitsisi koskaan rikkoa älä tapa -käskyä vastaan. Jumala on äärettömän oikeudenmukainen ja johdonmukainen. Jos hän sanoo ”älä tapa” ja me noudatamme sitä käskyä, niin olisi naiivia ajatella, että juuri sen takia meidän käy sitten huonosti.

Ed. P y k ä l ä i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Tarkoitushan ei missään nimessä tässä lakiesityksessä ole muuttaa meidän tämänhetkistä puolustusjärjestelmäämme, sen enempää asepalvelus- tai siviilipalvelusjärjestelmäämmeäkään, vaan tarkoitus on ainoastaan poistaa kohtuuton rangaistuskierre ns. totaali kieltäytyjiltä, joita ainakin itse pidän oman vakaumuksensa mukaan toimivina tasavertaisina Suomen kansalaisina.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy ensimmäisen lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

39 §

Keskustelu:

Ed. L a a k s o : Arvoisa rouva puhemies! Ehdotan, että 39 § saa sen sisällön, joka ilmenee mietintöön jätetystä vastalauseesta.

Ed. Pykäläinen: Arvoisa rouva puhemies! Kannatan ed. Laakson tekemää muutosehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Laakso ed. Pykäläisen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Laakson ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 69 jaa- ja 46 ei-ääntä, 2 tyhjää; poissa 82. (Ään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta toisen lakiehdotuksen 2 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

12) Ehdotus laiksi Suomen Akatemiasta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 320/1993 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 1

Puhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 1. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Turi: Arvoisa puhemies! Laki Suomen Akatemiasta on oikeastaan laki tiedehallinnosta Suomessa. Tämän lain mukaan tiedehallinnosta vastaa Suomen Akatemia. Presidentti nimittää Akatemialle kolmivuotiskaudeksi pääjohtajan, ja valtioneuvosto nimittää puolestaan Akatemialle hallituksen ja tieteellisten toimikuntien jäsenet. Suomen Akatemia on siten valtioneuvoston nimeämä tiedehallitus. Tässä voi todeta, että Suomen Akatemialla on harhaanjohtava nimi,

sillä muissa maissa akatemia-nimitys on varattu tiedeyhteisöä edustaville tiedeakatemioidelle.

Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietinnössä todetaankin, että tiedeakatemioidelle on annettava nykyistä huomattavasti tärkeämpi osuus pyydetässä asiantuntijatahoilta ehdotuksia toimikuntien jäseniksi. Tiedeakatemit ovat etevimmistä tiedemiehistä koottuja ja edustavat korkeinta suomalaista asiantuntemusta eri tieteenaloilla. Valitettavasti Suomessa tieteeseen liittyviä asioita valtionhallinnossa ja eduskunnassa käsiteltävässä tiedeakatemit on tähän asti lähes unohtettu. Tiedeakatemit eivät ole itsekään aktiivisesti toimineet tilanteen muuttamiseksi. Esimerkiksi opetusministeriössä niitä ei juuri lainkaan tunneta, ei sen paremmin valtioneuvostossaakaan. Kansanedustajat luulevat Suomen Akatemian edustavan tiedeyhteisöä, vaikka se on valtioneuvoston nimeämä hallintoelin. Eduskunnan valiokunnissa useimmiten Suomen Akatemia kutsutaan asiantuntijaksi, kun käsitellään tiedeasioita.

Haluaisin tässä hieman valottaa tiedeakatemioiden kokoonpanoa ja merkitystä, jotta niitä voitaisiin tulevaisuudessa paremmin käyttää hyväksi tiedeasioissa ja Suomen Akatemiaa nimitettäessä. Suomessa toimii useita tiedeakatemiaita, joiden jäseniksi tiedeakatemit itse kutsuvat ansioituneita tiedemiehiä. Tiedeakatemioiden jäsenten määrä on rajoitettu.

Suomalaisen Tiedeakatemian jäsenmäärä on 344. Muun muassa tämän puhuja on siellä. 70 vuotta täyttäneitä ei lasketa kiintiöön, vaan heidän tilalleen kutsutaan uusi jäsen, vaikka jäsenyys säilyy eliniän. Suomalainen Tiedeakatemia on tällä hetkellä tulossa kohta satavuotiaaksi.

Teknillisten Tieteiden Akatemiaan kuuluu enintään 200 jäsentä, mutta 65 vuotta täyttäneitä jäseniä, mm. tämän puhujaa, ei lasketa kiintiöön. Teknillisten Tieteiden Akatemian jäseniksi akatemia kutsuu henkilöitä, jotka itsenäisellä luovalla työllään tai muulla tavalla ovat merkittävästi edistäneet teknillis-tieteellistä tutkimusta tai Suomen teknillistä ja taloudellista kehitystä. Teknillisten Tieteiden Akatemia on huomattavasti nuorempi. Se on perustettu 1957.

Lisäksi Suomessa on lähinnä ruotsinkielisten tiedemiesten muodostamat tiedeakatemit Finska Vetenskaps-Societeten eli Suomen Tiedeseura, joka on hyvin vanha, perustettu vuonna 1838, jäsenmäärä 120 ja Svenska tekniska vetenskapsakademien i Finland, joka on perustettu vuonna 1921, jäseniä enintään 80.

Suomalainen Tiedeakatemia ja Suomen Tiedeseura ovat yhteistyössä vuonna 1976 perustetun Suomen tiedeakatemiain valtuuskunnan kautta. Teknillisten Tieteiden Akatemia ja Svenska tekniska vetenskapsakademierna i Finland ovat yhdessä Finnish Academies of Technology. Nämä tiedeakatemit edustavat parhainta tieteellistä asiantuntemusta Suomessa. Niiden jäseninä ovat eri tieteenalojen ansioituneimmat suomalaiset tiedemiehet. Ne edustavat tiedeyhteisöä Suomessa, ei Suomen Akatemiaa.

Eduskunnan valiokuntien on syytä kutsua tiedeakatemiain edustajia asiantuntijoiksi, kun valiokunta tarvitsee tiedeyhteisön tai jonkin tieteenalan asiantuntemusta. Sama koskee tietenkin valtionhallinnon komiteoita.

Sivistysvaliokunnan lausunnossa Suomen Akatemia-laista kiinnitetään huomiota myös Suomen Akatemian akateemikkojen ja tutkijaprofessorien yhteistoiminnan kehittämiseen. Presidentinhän voi myöntää Suomen Akatemian hallituksen esityksestä korkeintaan 12:lle erittäin ansioituneelle kotimaiselle tieteenharjoittajalle akateemikon arvonimen. Tutkijaprofessoreja eli tulevaisuudessa akateemiaprofessoreja, jotka ovat pääosin määräaikaisia, Suomen Akatemialla on nykyisin 20. Akateemikoiden ja tutkijaprofessorien yhteistyöelin toimisi tieteen edistämiseksi.

Tulevaisuudessa, jotta tiedehallintoelintä ei väärinkäsitetä tiedeyhteisön edustajaksi, Suomen Akatemia pitäisi jakaa kahtia: varsinaiseen Suomen Akatemiaan ja tiedehallitukseen. Suomen Akatemian muodostaisivat akateemikot ja akateemiaprofessorit ja tiedehallituksen nykyinen Suomen Akatemian hallitus ja tieteelliset toimikunnat.

Ed. O j a l a : Arvoisa puhemies! Haluan lyhyesti vain kommentoida ed. Tiurin puheenvuoroa siltä osin, että nyt taisi myös tiedemiehelle käydä pari lipsausta, ilmeisesti tahattomia ne olivat, kun hän puhui ainakin kolmeen kertaan tietentekijöistä tiedemiehinä. Tältä osin haluan hieman protestoida, koska, ed. Tiuri, kielellä on erittäin suuri merkitys, koska se kuvastaa myös asenteita ja arvoja. Suomessa on runsas joukko naisia, ansioituneita tietentekijöitä, joten toivon, että jatkossa ed. Tiuri puhuu tietentekijöistä mieluummin kuin tiedemiehistä.

Ed. Tiuri piti muuten varsin ansiokkaan puheenvuoron. Hän ei kuitenkaan puhunut mitään tiedeministeriön perustamisesta, ja itse asiassa

pitäisin sitä kyllä paljon tärkeämpänä kuin akatemian kahtia jakamista.

Ed. P a l o h e i m o : Arvoisa puhemies! Minä haluaisin puuttua samaan kysymykseen sikäli, että meillä on tietysti aika paljon suomen kielessä sellaisia sanoja, jotka ovat mies-päätteisiä, mm. puhemies. Me emme puhu puheentekijästä täällä tai puhehenkilöstä. Sitten meillä on esimerkiksi merimies edelleen suomen kielessä. Me emme puhu merihenkilöistä. Tiedemies on vähän saman tyyppinen sana. Sekä naiset että miehet ovat tiedemiehiä. Minusta tämän tyyppisillä asioilla ei niin kamalan paljoa kannata sairavarella.

Ed. T i u r i : Arvoisa puhemies! Tosiaan ed. O. Ojala turhaan kiinnittää huomiota tuollaisiin suomen kielen sanontoihin. Kaikissa kielissä ilmeisesti on näitä sanontoja, joissa ”mies” tarkoittaa yleensä ihmistä. Tulevaisuudessa ilmeisesti täytyy puhua tiedehmisistä. Joka tapauksessa meillä on esimerkiksi talonpoikia ja puhutaan, että on vahva talonpoikaisto Suomessa. Talontyttäristö olisi sitten oikea termi myös.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—9 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

13) Ehdotukset ammattitutkintolaiksi sekä laiksi ammatillisista oppilaitoksista annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 286/1993 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 2

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 2. Ensinnäkin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. A s t a l a : Arvoisa rouva puhemies! Eduskunnalla on nyt käsittelyssä lakiesitys, jolla muutetaan suomalaisen ammatillisen koulutuksen käytäntöä ja kulttuurisia keskieurooppalaiseen suuntaan. Kun keskieurooppalaisia malleja

lainataan, saattaa tulossa olla hyvää tai sitten jotain vähemmän hyvää, ellei peräti hylkäämisen arvoista.

Hyväksyn itse, kuten myös vasemmistoliiton eduskuntaryhmä, tämän lakiesityksen osana laaja-alaisen jatkuvan aikuiskoulutautumisen tavoitetta.

Aikuiskoulutuksessa mahdollistetaan nyt ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomat ammattitutkinnot näyttökokeiden perusteella. Tutkintojen perusteista päättää opetushallitus sen yhteydessä toimivien koulutustoimikuntien esityksestä. Tutkintojen käytännöllisestä toteutuksesta ja valvonnasta vastaavat tutkintotoimikunnat. Aikuiset, joilla ei ole ammatillista perustutkintoa, voivat siis hankkia sellaisen istumatta perinteisen tavan mukaan koulunpenkillä. Nämä tutkinnot ovat ammatillisessa peruskoulutuksessa suoritettaviin tutkintoihin rinnasteisia perustutkintoja, pidemmälle menevää ammattitaitoa vaativia ammattitutkintoja tai erityisosaamista osoittavia erikoisammattitutkintoja. Esitetty mahdollisuus saattaa motivoida ja aktivoida eräitä aikuisia jatkuvaan oppimiseen ja koulutautumiseen.

Tämä koulutuspoliittinen ratkaisumalli edellyttää kuitenkin erittäin tarkkaa valvontaa siinä, minkälaista ammattitaitoa ja ammattiosaamista näillä tutkintovaatimuksilla mitataan, minkälaisia ovat siis tutkintojen perusteet. Niiden on ehdottomasti edistettävä laaja-alaisen ammattitaidon ja ammatillisuuden sekä monialaosaamisen kehittymistä, mikä samalla edistää yleisiä kansainvälistyvissä työelämässä ja yhteiskunnassa tarpeellisia valmiuksia. Ellei näitä osaamisen muotoja tavoitella, olemme ottamassa kohtalokkaita askeleita menneeseen. Lakiesityksen suurin ongelma piileekin juuri tässä asiakokonaisuudessa.

Käytännön tilanne tuntuu tietyllä tavalla olevan aika lailla hätkähdyttävä ja pelottavakin, sillä valiokunnassa esiintyneet ansioituneet ammatilliset lähiasiantuntijat totesivat, että opetushallituksen perustutkinnon luonnokset sekä moduulisetykset edustavat varsin suppea-alaista lyhyen tähtäimen ammattitaitoa ja osaamista. Ihmettelen suuresti opetushallituksen asiantunteudesta, jota tämän asian suhteen on pakko nimittää asiantunteettomuudeksi. Jos näin, kuten opetushallitus tuntuu haluavan, tultaisiin todella tekemään, me pettäisimme sekä koulutautujan että elinkeinoelämän tulevat haasteet.

Nykyisen näkemyksen mukaan oppiminen ei myöskään ole pelkästään tulos, vaan myös kehitys-

prosessi. Sivistysvaliokunta kävi läpi oppimisprosessia. Miellyttävää on todeta, että laaja-alaisen ammattitaidon välttämättömyydestä valiokunnan laaja enemmistö alkoi olla varsin laajalti avarampaa ja osaavampaa mieltä pidettäväksi kuin opetushallitus. Erittäin hyvä, että näin oli. Valiokunta on kirjannut mietintöönsä jopa tästä asiakokonaisuudesta ponsilausuman. Toivottavasti opetushallitus ottaa vakavasti valiokunnan vaatimuksen. Jos näin ei tapahdu, ammatilliselle koulutukselle tehdään melkoinen karhunpalvelus.

Sivistysvaliokunnan oppositioryhmät ovat vastalauseessaan tehneet oman, laajemman ja valiokunnan esitystä syvällisemmän ponsilausumaehdotuksen, jota vasemmistoliiton eduskuntaryhmän puolesta kannatan. Siinä olisi opetushallitukselle lisää opiksi otettavaa laaja-alaisuudesta.

Tutkintotoimikuntien rooli nyt käsiteltävässä laissa on suuri. Siksi olisi mielestäni erityisesti pitänyt kiinnittää huomiota niiden valintatapaan ja jäsenten laaja-alaiseen asiantuntemukseen, jotta laille asetetut tavoitteet toteutuisivat sivistysvaliokunnan tahdon mukaisesti.

Olenkin itse valiokunnan käsittelyssä tarjonnut seuraavaa ponsilausumaehdotusta: ”Valiokunta edellyttää, että tutkintotoimikuntiin valitaan sekä työelämän että koulutuksen asiantuntijoita, jotka edustavat alakohtaisen ammattitaidon lisäksi laaja-alaista ammattiosaamista, ammatillisuutta, kansainvälistyvän työelämän ja yhteiskunnan tarpeellisia kansalaisvalmiuksia.” Tulen tekemään lain kolmannessa käsittelyssä kyseisen ehdotuksen samalla, kun olen kannattamassa valiokunnan mietintöön liitetyn vastalauseen ponsilausumaehdotuksia ja muita ehdotuksia.

Nyt käsittelyssä olevassa lakiesityksessä siirretään koulutuspoliittista ohjausjärjestelmää aikuiskoulutuksessa elinkeinoelämälle ja laajemmin työelämälle. Malli on otettu Keski-Euroopasta. Miksei kyseessä olevaa mallia ole otettu meillä harkittavaksi kokonaisuudessaan? Keski-Euroopassa elinkeinoelämä osallistuu nimitäin myös kustannusvastuuseen. Muun muassa Saksassa elinkeinoelämä kustantaa ammatillisen koulutuksen käytännön opetuksen. Kun Suomessa nähdään hyväksi tämän kaltainen ammatillisen koulutuksen ”yksityistämistendenssi”, olisi syytä minun mielestäni ottaa vakavasti harkittavaksi myös elinkeinoelämän kustannusvastuun lisääminen varsinkin nyt, kun tämän maan hallituksen mielestä olemme nousemassa ja erä-

den mielestä jo nousseet lamasta ja teollisuudella ja elinkeinoelämällä, erikoisesti vientiteollisuudella, alkaa mennä erittäin hyvin ja on jo mennytkin.

Arvoisa rouva puhemies! Nyt esitetyn koulutustoiminnan rahoitus on varsin sekava malli eikä anna vakuuttavaa kuvaa tämän järjestelmän toimivuudesta. Ongelmakohdat tulisikin pikaisesti selvittää ja ottaa tällöin harkittavaksi myös elinkeinoelämän kustannusvastuun lisääminen mm. nyt käsittelyssä olevan koulutuksen osalta.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Asian käsittely keskeytetään.

14) Ehdotus laiksi maan ulkomaankaupan ja taloudellisen kasvun turvaamisesta annetun lain 3 a §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 324/1993 vp
Talousvaliokunnan mietintö n:o 9

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 9. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 3 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Puhetta ryhtyy johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

15) Ehdotus laiksi arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 10 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 18
Talousvaliokunnan mietintö n:o 10

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 10. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskuste-

lu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 10 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

16) Asetus kansainvälistä tekstiilikauppaa koskevan sopimuksen voimaansäilyttämisestä koskevan pöytäkirjan voimaansaattamisesta

Ainoa käsittely
Asetus n:o 2
Talousvaliokunnan mietintö n:o 11

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 11.

Keskustelua ei synny.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

17) Ehdotus vuonna 1992 pidetyn 79. Kansainvälisen työkonferenssin eräiden päätösten johdosta

Ainoa käsittely
Hallituksen esitys n:o 313/1993 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 1

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on työasiainvaliokunnan mietintö n:o 1.

Keskustelu:

E d. R i m m i : Rouva puhemies! Meillä on käsittelyssä Kansainvälisen työjärjestön yleissopimus n:o 173 ja hallituksen esitys n:o 313. Tässä asiassahan on tarkoitus, että Kansainvälisen työjärjestön Ilon yleissopimus 180 ratifioitaisiin, ja hallitus esittää, että tätä koko sopimusta ei ratifioitaisi, vaan ratifioitaisiin tämä yleissopimus vain osittain.

Tässä sopimuksessahan on kysymys siitä, että työntekijöiden saatavat työnantajan maksukyvyttömyyden yhteydessä eivät olisi tämän lain

voimaan tultua enää ensisijaisia, ja tästä asiasta käytiin keskustelua tavallaan siinä yhteydessä aiemmin, kun konkurssilainsäädäntöä muutettiin. Silloin tähän asiaan, siis palkkasaatavien oikeuden turvaamiseen myös kiinnitettiin huomiota.

Kun tätä ratifiointia ollaan esittämässä niin, että se vain osittain tapahtuisi, on todella suuri vaara siihen, että työntekijät tulevat kärsimään vastaisuudessa ja vallankin tässä tilanteessa, kun palkkaturvajärjestelmään on muutenkin aika kovia paineita esiintynyt. Esimerkiksi viime vuonna, vuonna 93, maksettiin palkkaturvaa 35 259 työntekijälle ja näitä firmoja, jotka maksukyvyttömiksi olivat joutuneet ja joiden työntekijöille tätä palkkaturvaa, oli 6 659.

Paineesta palkkaturvakohtaan kertoo myös sen, että tämän vuoden alussa me teimme täällä eduskunnassa budjetin yhteydessä äänestyspäätöksen, että palkkaturvan enimmäismäärä 75 000 markasta pudotettiin 50 000:een. Nämä asiat, siis palkkaturva ja työntekijöiden saatavien etuoikeuden poistaminen, ovat kytöksä toisiinsa, ja on todella suuri vaara, että työntekijät vastaisuudessa tulevat kärsimään.

Myös asiantuntijakuulemisessa tuli selkeästi esiin, että paineet palkkaturvaa kohtaan kasvavat, ja ne kasvavat luonnollisesti siitä syystä, että kun konkurssien yhteydessä palkkasaatavien ensisijaisuus poistuu, paineet ovat palkkaturvassa; näin tulee paineita siihen, että myös palkkaturvan rahoitusta tullaan muuttamaan. Minä näen erittäin suurena ongelmana ja vaarana, ja se tuli todella asiantuntijakuulemisessakin esiin, että palkkaturvan maksuperusteita muutettaisiin vastaisuudessa niin, että myös työntekijät tulisivat osallisiksi palkkaturvan maksamisesta. Tässä on erittäin suuri vaara, ja on aika ongelmallista, että tätä Ilon sopimusta ei oltaisi nyt sitten kokonaisuudessaan ratifioimassa.

Tähän mietintöön on jätetty vastalause, jossa esitetäänkin, että koko sopimus ratifioitaisiin.

Arvoisa rouva puhemies! Ehdotankin, että Suomen tulisi ratifioida Ilon yleissopimus kokonaisuudessaan, ja ehdotan, että mietinnön ponsi hyväksytään vastalauseen mukaisena.

Ed. Viljamaa: Arvoisa rouva puhemies! Kannatan ensinnäkin ed. Rimmin vastalauseen mukaisesti tekemää ehdotusta Ilon sopimuksen hyväksymisestä kokonaisuudessaan.

Todellakin palkkasaatavien etuoikeusaseman poistaminen liittyy yrityssaneerauslain säätämi-

seen, ja tuolloin muistan minäkin, kun hallitus ja koko eduskunta korostivat palkkaturvamenettelyn uudistamisen tärkeyttä ja kiireellisyyttä ja työntekijän aseman turvaamista työnantajan maksukyvyttömyystilanteessa. Toisin on kuitenkin käynyt, koska palkkaturvajärjestelmää on heikennetty viime vuoden lopussa annetulla asetuksella, niin että palkkaturvan enimmäismäärä työntekijää kohti on, kuten ed. Rimmi mainitsi, alennettu 75 000 markasta 50 000 markkaan. Asetuksella on siirretty yrittäjäriskiä ja työnantajien maksuja palkansaajille. Siksi olisi erittäin keskeistä, että eduskunta hyväksyisi Ilon sopimuksen kokonaisuudessaan ja asiat etenisivät sen mukaisesti.

Ed. H a u t a l a : Arvoisa puhemies! Olen samaa mieltä Ilon sopimuksesta kuin edustajat Rimmi ja Viljamaa. Jos olisin ollut valiokunnassa äänestämässä, olisin myös yhtynyt vasemmisto-oppositioon vastalauseeseen. Aion äänestää niiden esitysten puolesta ja ehdotan, että myös muut vihreät tekevät niin.

Ed. K o s k i n e n : Arvoisa puhemies! Suomen toiminta Kansainvälisessä työjärjestössä alkaa saada kiusallisia piirteitä. Suomihan on perinteisesti ollut parhaita Ilon suositusten ja sopimusten toteuttajia. Viime vuosina on suunta otettu toiseksi eli jo toisen kerran tällaisessa merkittävässä sopimuksessa Suomi ei olisikaan ratifioimassa koko konventiota, vaan tekemässä siihen varauksia tai tässä tapauksessa jättämässä osan sopimusta hyväksymättä. Tämä on varsin valitettavaa, ja varmastikin jatkossa, kunhan poliittiset voimasuhteet muuttuvat, myös Ilo-poliittikka täytyy tarkistaa ja Suomen pitäisi ottaa takaisin paikkansa työelämän kehittämisen kärkijoukoissa.

Tässä tapauksessa yhden sopimuksen osan, sen toisen osan määräysten, jättäminen ratifioinnin ulkopuolelle johtuu juuri velkasaneerulainsäädännön yhteydessä tehdystä etuoikeusasetuksen muutoksesta, jossa palkkasaatavien etuoikeutta rajoitettiin ja se jatkuu vain määräajan nykyisellään. Tänä määräaikana ehdittäisiin hyvin selvittää, mikä jatkossa tulisi olemaan sellainen järjestely, joka täyttäisi Kansainvälisen työjärjestön sopimuksen edellytykset ja samalla turvaisi, että valtiolla olisi jokin hallinnonhaara, jolla on riittävä intressi myös seurata, mitä konkurssipesässä tapahtuu. Tämähän on ollut tällä hetkellä juuri palkkaturvasaatavien takia työhallinto. Jatkossa ei välttämättä tällaista valtion toi-

mielintä löydy, jolla olisi riittävää mielenkiintoa seurata, mitä konkurssissa tapahtuu.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies:
Asian käsittely keskeytetään.

18) Ehdotus ilmastomuutosta koskevan Yhdistyneiden Kansakuntien puitesopimuksen hyväksymisestä

Ainoa käsittely
Hallituksen esitys n:o 289/1993 vp
Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 3

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on ympäristövaliokunnan mietintö n:o 3.

Keskustelu:

Ed. Seppänen: Arvoisa puhemies! Ympäristövaliokunta on käsitellyt kansainvälisen sopimuksen ja ehdottaa sen hyväksymistä.

Olemme tutkineet asian taustoja ja pidämme ilmastomuutosta hyvin merkittävänä ongelmana koko maapallon tulevaisuuden näkökulmasta. Me emme saisi aiheuttaa maapallon lämpötilaan sellaisia peruuttamattomia muutoksia, jotka käynnistävät peruuttamattomia kehityskulkuja luonnossa ja voivat aiheuttaa nykyisille eliöille hyvin suuria vaurioita ja tekevät mahdolliseksi kokonaan uusien eliölajien synnyn.

Kaasut, joista nyt on puhe, eivät ole pelkästään hiilidioksidisidonnaisia, vaan muita on lähes saman verran, kuin mikä on hiilidioksidin myötävaikutus kasvihuoneilmiöön. Muita kaasuja ovat metaani ja typpioksiduuli sekä cfc-yhdisteet. Itse asiassa on helpompi taistella näitä muita kaasuja kuin hiilidioksidia vastaan, koska hiilidioksidia syntyy sellaisista prosesseista, jotka ovat maapallolla ihmisen toiminnalle välttämättömiä, elintärkeitä, toisin kuin esimerkiksi cfc-kaasut. Ilman cfc-kaasuja me kyllä tulemme toimeen, mutta emme ilman hiilidioksidin tuottamista. Yleispiirteisään haluan korostaa sitä, kuten sopimuksen perusteluissakin on, että muiden kuin hiilidioksidin osuus kasvihuonekaasuista on lähes yhtä suuri kuin hiilidioksidin.

Mitä tulee sopimukseen, se asettaa velvollisuuksia ennen muuta teollistuneille maille, ei kehitysmailla. Tähän teollistuneiden maiden joukkoon kuuluu myös Suomi.

Olen havainnut julkisuudessa huomattavan paljon väärinkäsityksiä sen suhteen, mitä sopimus velvoittaa ja edellyttää. Yleinen väärinkäsitys on, että me Suomessa joutuisimme alentamaan hiilidioksidipäästöt vuoden 1990 tasolle. Sopimus ei tarkalleen ottaen pidä sisällään tällaista vaatimusta. Siinä on hyvin monenlaisia tulkintamahdollisuuksia, ja erityisesti Suomen metsien jatkuva lisääntyvä kasvu muodostaa sellaisen nielun, joka sitoo hiilidioksidia ja siltä osin eli tämän nieluvaikutuksen verran meidän ei tarvitse kasvihuonekaasuja alentaa.

Meillä on hyvin tehokasta energiankäyttöä yhdistyneessä sähkön- ja lämmöntuotannossa. Se aiheuttaa meille erityisiä vaikeuksia hiilidioksidipäästöjen vähentämiseksi. Päästöjen vähentämismahdollisuudet ovat tarjolla kaikille muille maille, jotka tuottavat energiaa tehottomammin.

Suomen hallitus on ilmoittanut energiapolitiittisen selonteon yhteydessä, että se pyrkii jäädyttämään nimenomaan hiilidioksidin päästöjen kasvun vuoteen 2000 mennessä, ei alentamaan sitä vuoden 1990 tasolle vaan lopettamaan hiilidioksidipäästöjen kasvun vuoteen 2000 mennessä. On hyvin epävarmaa, onko tämä hallituksen ilmaisema tavoite nyt käsillä olevan YK:n ilmastopöytäkirjan mukainen. Sopimus on kuitenkin sen verran epämääräinen, että on mahdollista, että tällainenkin tavoite, ei päästöjen jäädyttäminen vuoden 90 tasolle vaan kasvun pysäyttäminen vuoteen 2000 mennessä, saattaa olla sopimuksen mukainen. Mutta joka tapauksessa on tarpeen korjata se yleisesti esiintyvä väärinkäsitys, että meidän velvollisuutemme olisi alentaa nämä päästöt vuoden 1990 tasolle. Tämä tavoiteasettelu ja Suomen hallituksen tavoiteasettelu on käynyt ilmi valiokunnan käsittelyn yhteydessä.

Mielenkiintoisen mahdollisuuden avaa myös se, että koska hiilidioksidipäästöt eivät vaikuta vain kansallisesti vaan globaalisesti, näitä päästöjä vähennetään yhteistoiminnassa muiden maiden kanssa ns. yhteistoteutuksena. Tämähän avaa Suomelle erinomaisia yhteistyömahdollisuuksia esimerkiksi Venäjän kanssa. Siellä energian tuotanto on sen verran kehittymättömämpää, että itse asiassa Suomen tavoitteet voitaisiin todennäköisesti halvemalla toteuttaa yhteistyössä Venäjän kanssa, niin että nämä Suomen ja lähialueiden päästöt yhdessä otettaisiin huomioon ja ne voisivat vaikuttaa positiivisesti Suomen päästötaseeseen. Tähän mahdollisuuteen myös valiokunta kiinnittää mietinnössään huomiota.

Arvoisa puhemies! Sen ohella, että hiilidioksidia tuotetaan energian tuotannossa, tärkeitä ovat myös muut hiilidioksidia tuottavat päästölähteet. Valiokunnan mietinnössä kiinnitetään huomiota siihen, että myös niihin päästöihin pitää kiinnittää huomiota eikä vain energian tuotannon päästöihin.

Valiokunta on tietoisesti tehnyt tämän päätöksen, suosittelee sopimuksen hyväksymistä ja katsoo, että päätös ei ole ristiriidassa sen kanssa, että eduskunta viime syksynä torjui viidennten ydinvoimalayksikön rakentamisen. Sen kiistaton etu olisi ollut se, että siltä osin energiatuotannossa ei olisi syntynyt hiilidioksidia, mutta olisipa sitten vastaavasti syntynyt paljon muuta ja kenties vielä vaarallisempia aineita, jotka joutuisaan tekemisiin elämän kanssa olisivat olleet elämälle tuhoisia.

Nämä saatesanat sanon valiokunnan puolesta ikään kuin terveisinä seuraavalle puheenvuoron pitäjälle ed. Tiurille, joka varmaankin tulee kiinnittämään huomiota ydinvoimalayksiköiden ja hiilidioksidipäästöjen yhteyteen. Eli katsomme, että sopimus on hyväksyttävä eikä se ole ristiriidassa tekemämme ydinvoimalapäätöksen kanssa.

Ed. Luhtanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minusta ympäristövaliokunnan mietinnössä ja myös valiokunnan puheenjohtajan esittelyssä olisi pitänyt kyllä tulla selvemmin esille sen seikan, millä tavalla Suomi aikoo noudattaa tätä sopimusta. Tätä on minusta liian vähän käsitelty tässä vastauksessa.

Minusta on ihan selvää, että Suomessa harjoitettava energiapolitiikka, niin energian tuotanto kuin energian käyttökin, antaa mahdollisuuden käytännössä voimakkaasti rajoittaa hiilidioksidipäästöjä. Tätäkin asiaa olisi valiokunnan tullut perusteellisemmin käsitellä, kun meillä on parhaillaan eduskunnassa hallituksen energiapolitiittinen selonteko ja me tiedämme selonteon pohjalta, että Suomessa tullaan selonteon mukaan tulevana vuosina harjoittamaan sellaista energiapolitiikkaa, joka merkitsee väistämättä jopa tämän taloudellisen lamankin jatkuessa hiilidioksidipäästöjä lisäävien energiantuotantomuotojen kasvua. Tämän takia voidaan todeta se, että tämän ilmastomuutosopimuksen noudattaminen ei ole mahdollista eduskunnalle annetun energiapolitiittisen selonteon mukaista energian tuotantoa harjoitettaessa. Tässä voi todeta sen, että nämä ovat todella ristiriidassa, täysin ristiriidassa keskenään, siis se, kuinka me täytämme

ilmastosopimuksen vaatimukset, ja se, että tulemme ilmeisesti hyväksymään hallituksen energiapolitiittisen selonteon, joka lähtee nimenomaan meidän syksyllä tekemästämme perusvoimaratkaisusta. Näitä olisi pitänyt perusteellisemmin valiokunnan analysoida.

Ed. Tiuri: Arvoisa puhemies! Ympäristövaliokunnan mietintö on tosiaan aika puutteellinen siinä suhteessa, että siinä esitetään tämän sopimuksen ratifioimista, ilman että kovinkaan paljon mietitään, mitkä ovat sen toteuttamismahdollisuudet.

Haluaisin kiinnittää huomiota siihen, että kasvihuoneilmiö on kyllä tällä hetkellä niitä maailman todellisia ongelmia. Esimerkiksi ed. Seppänen mainitsema ydinjäteongelmat ovat kovin vaatimattomia siihen verrattuna, mitä kasvihuoneilmistä hyvin suurella todennäköisyydellä seuraa, niin että mitkä hyvänsä keinot sen torjumiseksi ovat hyviä, vaikka niissä olisi joitakin riskejäkin. Tämä riski ydinvoimassa ei ainakaan toistaiseksi länsimaissa ole vielä käytännössä toteutunut.

Ed. Seppänen myös halusi korostaa sitä, että kasvihuonekaasuja on muitakin kuin hiilidioksidi. Niitä onkin, mutta hiilidioksidi on se vaikein ja pahin ja pitkäikäisin typpioksiduulin rinnalla, jota ei ihan tarkkaan vielä tunneta, kuinka paljon sitä tulee ja mistä. Se ei kuitenkaan esitä niin suurta osaa kuin hiilidioksidi. Cfc-aineiden käytön lopettaminen tapahtuu jo kansainvälisten sopimusten mukaan muutamassa vuodessa. Ne voidaan korvata kohtuullisen helposti muilla aineilla. Tällä hetkellä cfc-aineet yläilmakheässä kompensoivat sen negatiivisen kasvihuoneilmiön, jota otsonikato vastaavissa korkeuksissa aiheuttaa, kun siellä on otsoni vähentynyt; cfc-aineet aiheuttavat otsonikatoa, mutta otsonikato puolestaan kompensoi cfc-aineiden vaikutusta kasvihuoneilmiöön, niin että siinä suhteessa ollaan lähes tasapainossa. Maan pinnalla otsonin lisääntyminen tällä hetkellä aiheuttaa kasvihuoneilmiötä lisää, mutta otsoni on hyvin lyhytikäinen. Jos me kehitämme systeemejä niin, että otsonia ei enää tule katalysaattorien ja muiden ansiosta, otsoni häviää muutamassa päivässä. Sama koskee metaania. Sen elinikä ilmakehässä on vain ehkä 10 vuotta. Sen sijaan hiilidioksidi ja typpioksiduuli ovat ilmakehässä satoja vuosia. Ne ovat ne ongelmat.

Kun ed. Seppänen mainitsi, että sopimuksen ratifiointi sillä edellytyksellä, että pysäytetään vain kasvu vuoteen 2000 mennessä, on hieman

kyseenalainen tulkinta tuolle sopimukselle, niin vielä kyseenalaisemmaksi sen tekee se, että ympäristövaliokunnan mietinnössäkkin todetaan, että hiilidioksidipäästöt pitäisi todella alentaa 60 prosentilla, jotta saataisiin ilmasto vakiintumaan. Sitähän ei voida tehdä missään tapauksessa heti, mutta mitä pikemmin siihen päästään, sitä vähemmän kasvihuoneilmiö ennättää edetä. Nykyisen käsityksen mukaan, jos kaikkia keinoja käytettäisiin, niin ehkä vuonna 2040 päästäisiin siihen. Mutta Suomen energiapolitiikka, kuten eräiden muidenkin maiden, vielä tällä hetkellä johtaa katastrofiin. Uskon, että järki alkaa voittaa vähitellen, kun huomataan, mitä seurauksia kasvihuoneilmioista voi olla.

Tässä pitää muistaa, että mm. elämän monimuotoisuus, biodiversity, josta on myös Riossa sovittu, on selvästi kärsimässä kasvihuoneilmiön edetessä, koska eläin- ja kasvilajit eivät kykene mukautumaan näin äkilliseen ilmaston lämpiämiseen, mikä nyt on odotettavissa. (Ed. Seppänen: Tuleepa uusia!) — Uusia voi tulla, mutta niistä ei ole takuita, että nekään ovat kovin pitkään hengissä, koska ilmasto lämpiää jatkuvasti niin, että nekään eivät ennätä mukautua siihen.

Viljelyalueiden kohdalla varmasti voi käydä huonosti, koska viljelyalueet muuttavat paikkoja ja uusilla alueilla ei välttämättä ole yhtä hyvää viljelyaluetta. Merenpinnan nousustakaan ei tiedetä, mitä siinä tapahtuu. Pahinta ehkä Pohjoismaiden kannalta on kuitenkin mahdollinen epästabiilisuus, joka voi ilmastoon tulla. Meidän ”suhteellisen” mukava ilmastomme johtuu Golfvirrasta, joka tuo tänne valtavasti lämpöä. On jatkuvasti tutkimuksia siitä, että Golfvirta pystyy hyvin lyhyessä ajassa pysähtymään, jolloin voi tapahtua hyvin huomattava jäähtyminen lämpiämisen sijasta. Se on minusta se suurin riski, josta toistaiseksi vielä kuitenkin keskustellaan, että onko se olemassa vai ei.

Otsonikerroshan häviää pohjoisellakin pallonpuoliskolla viimeisten käsitysten mukaan, koska yläilmakehä jäähtyy ja otsonikerroksessa tullaan lähemmäksi sitä kriittistä kohtaa, jossa jääkidepilviä alkaa muodostua ja otsonikerros hävitä.

Tässä on siis hyvin suuria riskejä ilmastomuutokseen liittyvinä, eikä niitä mitenkään voi verrata johonkin länsimaisen ydinvoiman riskeihin, vaan kyllä tässä nyt pitäisi viimeinkin ottaa lusikka kauniiseen käteen ja yrittää välttää pahimpia riskejä.

Minä samoin kuin talousvaliokunnan lausunnon eriävän mielipiteen allekirjoittajat ihmette-

len eduskunnan käsittelyjärjestystä, kun ensin tehdään päätös, että ydinvoimaa ei hyväksytä ja nyt tehdään esitys, että Rion sopimus ratifioidaan. Vasta nyt on valmistunut hiilidioksiditoimikunnan mietintö, josta selviää, että mitään edellytyksiä edes hiilidioksidipäästöjen kasvun pysäyttämiseen vuoteen 2000 mennessä Suomella ei ole. Miten nämä asiat käsitellään niin epäloogisesti! Meidän pitäisi tietenkin ensimmäiseksi olla selvillä siitä, mitkä edellytykset kasvihuoneilmiön torjumiseen ovat, miten hiilidioksidipäästöjä Suomessa voidaan hallita, ja vasta sen jälkeen katsoa, mitä se edellyttää energiapolitiikalta. Nyt me olemme tilanteessa, että ei ole mitään toivoa pysäyttää hiilidioksidipäästöjen kasvuakaan vuoteen 2000 mennessä.

Pari päivää sitten tuli juuri viimeisimpiä tietoja siitä, miten sähkön kulutus kasvaa Suomessa. Se on kasvanut 10 prosenttia kahdessa vuodessa ja ilmeisesti kasvaa samaa rataa. Se johtuu siitä, että kaikissa kehittyneissä maissa sähkön kulutus kasvaa jokseenkin tarkkaan samassa vauhdissa kuin kansantulo. Jos kansantulo ei kasva, niin sähkön kulutuksen kasvukin pysähtyy, niin kuin nyt laman aikana on nähty. Eikä ole mitään syytä olettaa, että tämä korrelaatio kansantulon ja sähkön kulutuksen välillä vielä 10—20 vuoteen ainakaan miksikään muuttuisi. Sen sijaan energian kulutus, josta näissä mietinnöissä kovasti puhutaan, saadaan kyllä vähitellen pysymään paikoillaan, sen kasvu pysähtymään ja kääntymään alaspäin. Se johtuu juuri siitä, että sähkön osuutta energiassa lisätään, jolloin pystytään tehokkaammin energiaa käyttämään.

Meillä hiilidioksidipäästöjen kasvu lähivuosisikymmeninä johtuukin nimenomaan siitä, että sähköä tarvitaan lisää. Energiaa ei tarvita enää lisää, eikä se sanottavasti lisää meidän hiilidioksidipäästöjämme. Mutta juuri sähkön osuus energiasta kasvaa ja pitää huolta siitä, että energian kulutus säilyy suurin piirtein vakiona ja alkaa pikkuhiljaa pudota. Ja tämä sähkö on tehtävä jollakin konstilla. Sitä tarvitaan nykyisten ennusteiden mukaan jo viitisenkymmentä prosenttia lisää ihan 10—15 vuodessa. Sähkön tekeminen onnistuu tietenkin nykyisillä konsteilla eli hiiltä, maakaasua, turvetta, öljyä polttamalla, ja ne kaikki tuottavat hiilidioksidipäästöjä.

Sitten on keinoja, joilla sähköä tehdään ilman, että hiilidioksidipäästöjä tulee. Siinä ratkaisevasa asemassa on ydinvoima. Meillä esimerkiksi ympäristövaliokunnan mietinnön ja talousvaliokunnan lausunnon enemmistö puhuu aurinkosähköstä ja tuulienergiasta ja uudistuvista

energiälähteistä. Eihän niistä voi saada kovinkaan paljon irti. Aurinkosähkö kasvaa ehkä nykyään noin 15 prosenttia vuodessa maailmassa. Sen täytyy kasvaa 15 prosenttia vuodessa, jota kasvua on kyllä lähes mahdotonta jatkuvasti ylläpitää, ainakin vuoteen 2060 asti, jotta aurinkosähköllä pystyttäisiin vuonna 2060 tekemään sen verran sähköä kuin jo tänä vuonna tehdään maailmassa ydinvoimalla. Aurinkosähköstä ei siis kerta kaikkiaan ole apua kasvihuoneilmiön torjumiseen ratkaisevassa määrin. Tuulienergiaa mainostetaan. 20 vuotta tuulienergiaa on mainostettu ja Kaliforniassa ja Tanskassa pantu paljon rahaa tuulienergian rakentamiseen ja monissa muissakin maissa. Lopputuloksena on, että viime vuonna taidettiin tuulisähköllä tehdä sähköä yhtä paljon, kuin mitä Olkiluodon toinen ydinvoimala tuottaa sähköä vuodessa. Siinäkin on valtava määrä lisättävää vielä ennen kuin päästään kovin pitkälle eteenpäin.

Meillä Suomessa on ilmeisesti hallitus eilen hyväksynyt jonkin bioenergiaohjelman. Sekin on pelkkää hämäästä. Bioenergian nimissä siinä halutaan lisätä turpeen ... (Ed. Seppänen: Hallitus on hämäästä! Ei se hallitse hallitse asioita! Se on hämäästä koko hallitus!) — Bioenergiaohjelmaa ovat vaatineet nimenomaan myös opposition ydinvoimaa vastustavat piirit. — Bioenergiaohjelmassa lähinnä halutaan lisätä turpeen käyttöä.

Luonnonlait ovat voimassa, vaikka eduskunta toisin päättäisi, eikä turve ole uusiutuva luonnonvara. Kasvihuoneilmiön kannalta voidaan laskea uudistuviksi vain sellaiset polttoaineet, jotka vastaavasti kasvavat uudestaan muutamassa kymmenessä vuodessa, niin että kasvihuoneilmiön kannalta päästään tasapainoon. Puu on siis uusiutuva biopolttoaine, koska puu kasvaa muutamassa kymmenessä vuodessa saman verran kuin sitä poltetaan edellyttäen, että metsistä pidetään huolta.

Sitten puhutaan pelloilla viljeltävistä biopolttoaineista. Ne ovat aika onnettomia biopolttoaineita, koska viljelyyn menee jo valtavasti energiaa. Suomessa sadot ovat vielä kaiken lisäksi puolet siitä, mitä muissa maissa etelämmässä, niin että jos me niitä rupeamme tukemaan, se on samanlaista ikuista tukea kuin maataloudenkin tukeminen. — Elintarvikkeiden kohdalla sen tietenkin voi hyväksyä, koska meidän täytyy saada leipää jatkuvasti. Jos maailmassa asiat hoidetaan huonosti, niin parasta kasvattaa sitä leipää kotimaassa. — Mutta sen sijaan energian tuotannon kohdalla se on aivan hullua, koska kovinkaan paljon ei ylimääräistä energiaa saada siihen näh-

den, mitä joudutaan kuluttamaan traktoreihin ja apulantoihin ja muihin, kun pelloilla kasvatetaan biopolttoainetta. Tämä bio-ohjelma on todella suoraan sanoen älytön.

Haketta on käytettävissä, mutta Metsäntutkimuslaitos on selvittänyt, että meillä haketta on kaiken kaikkiaan Suomessa saatavissa kohtuuhintaan, siis hakkuutähteistä ja harvennushakkuista, hieman yli kahden ydinvoimalan sähkön verran ja suurin osa siitä pitäisi kuitenkin varata kaukolämpövoimaloiden käyttöön, niin että sillä ei varsinaisesti pystyttäisi kovin paljon sähköä lisää tuottamaan, koska ne voimavarat ovat nyt jo käytössä. Sillä voitaisiin korvata turvetta, joka aiheuttaa suuria hiilidioksidipäästöjä. Mutta ongelmana on se, että hake maksaa noin kaksi kertaa niin paljon kuin muut, sitä korvaavat polttoaineet, niin että sitten pitäisi nostaa veroja valtavasti. Energiaverot taas tekevät Suomessa toiminnan hyvin hankalaksi, koska Suomessa on pakko käyttää energiaa huomattavasti enemmän kuin muissa maissa. Meillä ilmaston kylmyydestä ja muusta johtuen energiaa kuluu ja metsän muuttaminen paperiksikin vie sitä. Kerta kaikkiaan tämä sopimus on mahdoton toteuttaa.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisin toivonut, että ed. Tiuri tämän kaikkien keskustelujen yhteydessä käyttämänsä puheenvuoron ohella olisi puhunut myös nyt käsillä olevasta asiasta eli YK:n ilmastopöimuksesta.

Siinä on sellaisia näkökohtia, jotka — ed. Tiuri syytti ympäristövaliokuntaa huonosta asian valmistelusta — olisi ollut otettava huomioon. Nimittäin minusta tuntuu siltä, että ed. Tiuri kuitenkin tulkitsee sopimusta sillä tavalla, että päästöt pitäisi alentaa vuoden 1990 tasolle. Sopimus ei kuitenkaan pidä sisällään sitä vaatimusta, jos sen tarkasti lukee. Minäkin luulin aluksi, että se pitää sen sisällään. Mutta kun rupesimme purkamaan sopimuksen velvoitteita osiinsa, niin ei se sitä vaadi, vaan siellä ovat esimerkiksi nielu, jotka ovat tärkeitä asioita. Olisi toivonut ed. Tiurin puhuvan joskus myös sen tyyppisistä kysymyksistä, jotka liittyvät positiivisiin kestäväen kehityksen vaihtoehtoihin eikä aina vain ydinvoimaratkaisun puolesta.

Olisin toivonut ed. Tiurin kiinnittävän huomiota myös yhteistoteutukseen hiilidioksidipäästöjen vähentämiseksi. Siinähan avautuu monenlaisia mahdollisuuksia, yhteistoimintamahdollisuus jopa kehitysmaidenkin kanssa eikä vain Venäjän kanssa.

Olisin toivonut ed. Tiurin kiinnittävän huomion myös muihin päästölähteisiin kuin energian tuotantoon, esimerkiksi liikenteeseen. Kyllä liikenne on kasvihuonekaasujen näkökulmasta, esimerkiksi alailmakehän otsonin lisääntymisen kautta, kenties paljon suurempi asia kuin tähän mennessä on arvioitukaan.

Eli, ed. Tiuri, kun minä olen seitsemän vuotta kuunnellut teidän puheenvuorojanne, niin teknologia on muuttunut ja aika on muuttunut. Myös teidän puheenvuorojenne osalta, kun on tapahtunut uusia ilmiöitä, toivoisi, että ottaisitte nekin huomioon tulevissa ilmastositomusta ja ympäristövaliokuntaa arvoitelevissa puheenvuoroissanne.

Ed. K o r k e a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Useissa ympäristövaliokunnan ja ulkoasiainvaliokunnan kuulemissa asian- tuntijalausunnoissa todettiin, että tämän ongelman hoitaminen vaatii todella radikaaleja toimenpiteitä. Ne ajan mittaan tulevat ilmeisesti aivan välttämättömiksi toteuttaa. Kysymys on niin mittavasta ongelmasta. Sen takia haluaisin kiinnittää huomiota ed. Tiurin puheenvuorossa hakekysymykseen, puun energiakäyttökysymykseen, kun hän totesi minusta hieman vähättelevään sävyyn, että tämä ei ole kovin merkittävä tekijä. Kuitenkin hän itse totesi, että kysymys on energiamäärästä, joka vastaa kahden ydinvoimalan energiatuotosta, pahoittellen sitä, että hakkeen hinta on kaksinkertainen muihin polttoaineisiin nähden. Jos hake on suurin piirtein käyttöpaikalla, sen hinta koostuu lähes yksinomaan kotimaisesta työstä, työn hinnasta. Kun tiedetään, että työn hintaan liittyy sekä tuloveroja että työnantajan sivukuluja, niin itse asiassa käyttöpaikalla olevasta hinnasta on veroja suurin piirtein puolet. Jos katsotaan verojen osuus, yhteiskunnan kannalta nettokustannus on hyvin kilpailukykyinen, jos otetaan sama verotaso huomioon kuin muissakin polttoaineissa on.

Ed. P a l o h e i m o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Joskus poliittisten ratkaisujen yhteydessä syntyy tilanteita, joissa on mahdollisuus lyödä kaksi kärpää yhdellä iskulla. Silloin sellainen tilanne täytyy käyttää hyväksi. Tämä esimerkiksi on sellainen tilanne. Maailman ilmastomuutokset ja eräs toinen ongelma, aavikoituminen, voidaan molemmat ratkaista samalla keinolla: metsittämällä laajoja alueita maailmassa. Se on työtä, johon pystyy hyvinkin ammattitaidoton väki, ja siihen pitäisi ehdottomasti

tarttua. Maailman laajuisesti tämä kysymys, jossa ratkaistaisiin ilmastokysymys, siis kasvihuoneilmiö, energiaongelmista osa ja lisäksi eräs toinen merkittävä ympäristötuhomuoto, on sellainen, että siihen pitäisi ehdottomasti soveltaa metsittämistä.

Suomen kohdalla tilanne on vieläkin selkeämpi sikäli, että Suomi tavallaan lyö kolme kärpää yhdellä iskulla, koska Suomi on metsityksen kärkimaa maailmassa. Suomen pitäisi ehdottomasti nimenomaan tässä kysymyksessä noudattaa selaista politiikkaa, että laskettaisiin jonkin maan omat päästöt, omat nielut ja ympäri maapalloa istuttamat nielut yhteen ja tällä tavoin ryhdyttäisiin soveltamaan tätä kysymystä ja tutkimaan sitä, pystyykö jokin maa täyttämään tämän sopimuksen. Tätä asiaa pitäisi lähestyä näin, niin se ratkeaa.

Ed. T i u r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nieluja on hyvin hankala ottaa huomioon Suomessa, koska me haluamme käyttää lisää puuta. Hiilidioksiditoimikunnan mietinnön mukaan, jos hakkuut nousevat yli 70 miljoonan kuutiometrin eli kymmenkunta prosenttia vai mitä se on, 15—20 miljoonaa kuutiometriä nykyisestä, mihin on tarkoitus mennä ... (Ed. Korkeaoja: Enemmän, enemmän!) — 50—55 miljoonaa hakataan nyt ja 70 miljoonaan asti voidaan mennä. Sen jälkeen nielut alkavat kutistua, jos mennään siitä yli. Ei voi yhtä aikaa syödä ja säästää.

Sama koskee myös ed. Paloheimon suosittellemaa metsän kasvatusta. Se on yksi keino, yrittää kasvattaa lisää metsää maapallolla niin paljon kuin mahdollista, mutta sehän liittyy kasvihuoneilmiöön sillä tavalla, että me emme tiedä, kasvaako metsä enää siellä, missä se olisi kasvanut aikaisemmin, kun ilmasto muuttuu. Ilmiötä ei voi helposti torjua sellaisella asialla, johon se suoraan vaikuttaa. Se on hyvin epävarma sijoitus.

Liikenteen kohdalla kaikki laskelmat osoittavat, että liikenne ei tulevaisuudessa ilmeisesti enää lisää hiilidioksidipäästöjä, koska tehdään yhä tehokkaampia vehkeitä, mutta on selvää, että täytyy siirtyä muuhun kuin bensiinin ja öljyn käyttöön, ilmeisesti sähköautoon, jolloin sähköä tarvitaan vielä enemmän, kuin on tähän asti ajateltu.

Ed. P a l o h e i m o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen sähköautoista ed. Tiurin kanssa täysin samaa mieltä. Mielestäni sähkö

niihin sähköautoihin tulee hankkia aurinkopaneeleilla käyttämällä modernia tekniikkaa, amorfista piitä esimerkiksi, tuulivoimaa ja muita aurinkopohjaisia energialähteitä, joita kehitetään eri puolilla maailmaa, mm. Suomessa. Suomi on eräs kärkimaa tässäkin asiassa. (Ed. Tiuri: Purjeauto, vai?) Tässäkin asiassa Suomen kannattaisi lähteä kehittämään nimenomaan tätä energiatekniikkaa.

Minä todellakaan en puhunut äsken Suomen metsistä ja Suomen metsien hakkaamisesta. Suomen metsiä on kai hakattu noin 50 miljoonaa kuutiometriä vuodessa, ja 70 on 40 prosenttia eikä 20 prosenttia lisää siihen. (Ed. Seppänen: 30 miljoonaa!) — Tällä hetkellä, mutta enimmillään 50 miljoonaa. — Puhuin maapallon tilanteesta kokonaisuudessaan. Tässä on kysymys nyt siitä, että ne aavikot ja autiomaat, joita maapallolle on kehittynyt ihmisen toiminnan tuloksena, pitäisi metsittää uudelleen. Tämä on hyvin suuri projekti ja vaatii miljoonien ihmisten työn monen vuoden aikana, mutta se on mahdollinen suorittaa. Se on mahdollinen viedä lävitse sillä tavalla, että nämä miljoonat ihmiset ryhtyvät tähän, sen sijaan että he eivät tee mitään, niin kuin monissa maissa tällä hetkellä tapahtuu.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On naiivia ajatella sillä tavoin, että me voisimme välttää hiilidioksidipäästöt. Siihenhän ei pidä edes pyrkiä, koska se on luonnonmukainen tapa käyttää uusiutuvia luonnonvaroja hyväksi. Kyllä tullaan biopolttoaineita maailmansivu polttamaan, ja siinä syntyy hiilidioksidiä. On tietysti muitakin mahdollisuuksia kuin polttaa puuta. Esimerkiksi meillä pitäisi käyttää pelloilla kenties ruokohelpi-nimistä kasvia, joka tuottaa 14 tonnia kuiva-ainetta ja sitä kautta on siinä biopolttoaine kuin puukin, ja muita vastaavia viljelykasveja on käytössä.

Mutta hiilidioksidipäästöjen kasvu on todellinen ongelma, koska kehitysmaathan saavat YK:n ilmastopöpmuksesta riippumatta kasvatata päästöjänsä polttamalla kivihiihtä. Ja mitä Kiina muuta voi tehdä, kuin polttaa kivihiihtä? Mutta miettikäämme tätä ed. Tiurin ratkaisumallia, että käytettäisiin ydinvoimaloita. Jos tänä päivänä ydinvoimaloilla tuotetaan maapallon energiatuotannosta, paljonko, 3 prosenttiyksikköä, eikä se ole sitä suuruusluokkaa (Ed. Tiuri: 5,5!) — 5,5 — ja sitten mietitään, mitkä ovat maapallon uraanivarat, jotka ovat käytettävissä, voidaan ajatella, että emme me voi lisätä ydinvoimaloita siinä tahdissa, että uraani ei kallistuisi

aivan mielipuolisiin määriin. Eli kyllä täytyy lähteä siitä, ed. Tiuri, että tämä maailman laajuinen ongelma ei ratkea teidän menetelmällänne: ydinvoimaloita rakentamalla, ei ratkea. Tämä on perustavaa laatua oleva ongelma ja vakavampi kuin teidän tarjoamanne ratkaisuvaihtoehto.

Tämän takia minä kyllä kannatan kaikkia avoimia globaalisia pohdiskeluja siitä, miten kestävän kehityksen mukaisesti me voisimme muuttaa tuotanto- ja elintapoja, niin että tätä ongelmaa minimoitaisiin. Mutta tapa ratkaista tämä ongelma ydinvoimalla ei toimi.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s
(koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. Tiuri (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Maailma tarvitsee lisää nimenomaan sähköä, ja sähköä ei tällä hetkellä pystytä ilman nettohiilidioksidipäästöjä tekemään muuten kuin polttamalla uusiutuvaa puuta. Mahdollisesti sitä on pelloilta saatavissa, mutta siinä on jo paljon huonompi hyötysuhde, koska siinä menee jo energiaa sen tekemiseen.

Ydinvoima on se tärkein, millä sähköä tehdään, ja vesivoima tietenkin myös, mutta se on jo aika tiukkaan käytetty teollisuusmaissa. Sitä on vielä kehitysmaissa. Mutta ydinvoimaa riittää. Meillä on esimerkiksi merivedessä aivan ääretön määrä uraania. Sen hinta otettuna sieltä on ehkä noin viisinkertainen verrattuna siihen, mikä se on uraanikaivoksista saadulla nykyään. Mutta eihän uraanin hinnan nouseminen viisinkertaiseksi nosta vielä ydinsähkön hintaa kuin muutamalla kymmenellä prosentilla. Se ei nosta sitä edes sen vertaa kuin täällä halutaan energiaveroilla nostaa energian hintaa, joten siitä ei ole kysymys.

Ydinvoimaa riittää, ja Japanissa kehitellään hyötöreaktoreita, joissa tuhansia vuosia nykyinen uraanikin riittää, joten se ei ole syy siihen, miksi ydinvoimalla ei voitaisi ratkaista asiaa. Syy on se, että kuvitellaan ydinvoiman olevan vaarallista ja aiheuttavan kaiken näköisiä vaaroja, jotka eivät ole todellisia.

Ed. Louvo: Arvoisa puhemies! Nyt käsiteltävänä olevan Yhdistyneiden kansakuntien ilmastomuutosta koskevan puitesopimuksen merkittävyyttä kuvaa osaltaan se, että Suomen eduskunnassakin peräti kolme valiokuntaa on sitä käsitellyt ja kuullut suuren joukon asiantuntijoita. Kuitenkin mielestäni koko eduskunnan olisi pitänyt kuulla näiden asiantuntijoiden lausunnot ja tulla yhtä vakuuttuneeksi kuin itse tulit ulko-

asiainvaliokunnassa, että käsittelyjärjestys perusvoimarakaisun ja tämän sopimuksen osalta on ollut täysin väärä, minkä ed. Tiurikin jo totesi.

Ensin meidän olisi pitänyt käsitellä Rion ilmastopimus asiantuntijalausuntoineen ja vasta sen jälkeen päättää energiaratkaisuista. Niin ratkaisevasti se, voimmeko ylipäättään toteuttaa käytännössä tätä sopimusta, riippuu toteutettavasta energiapolitiikasta. Ovathan energian tuotannon ja käytön hiilidioksidipäästöt noin 80 prosenttia Suomen kokonaispäästöistä, niin kuin talousvaliokunnan lausunnossa todetaan.

Näillä näkymin allekirjoitamme sopimuksen täysin tietäen, ettei meillä ole reaalaisia mahdollisuuksia toteuttaa sitä sähkön kulutuksen jatkuvasti kasvaessa vähintään 4 prosentin vuosivauhdilla säästötoimista huolimatta lamankin aikana. Tänä päivänä tiedämme myös, että tukeutuminen kaikenlaisiin hiilidioksidia sitoviin nieluihin, jos sen nyt loppujen lopuksi ylipäänsä voimme tehdä, on vaihtelevaa. Onhan hallitus mm. juuri eilen tehnyt ratkaisun puolen miljardin markan tukipaketista puun ja turpeen energiankäytön edistämiseksi, mikä osaltaan vähentää tämänhetkisiä nieluja ainakin turvesoiden osalta ja päinvastoin lisää ilmaan pääsevän hiilidioksidin määrää.

Jos ilmastopimus olisi käsitelty ennen perusenergiarakaisua, jokainen kansanedustaja olisi voinut sisäistää, kuinka valtava, maailman laajuinen uhka ilmastomuutos on ja kuinka meidän pitäisi jokaisen maan tehdä kaikkemme sitä ehkäistäksemme. Muun muassa Pohjoismaiden ympäristön tilaa käsittelevän kirjan eräs kirjoittaja on todennut, että ilmastomuutos on ehdottomasti suurin ympäristöriski, jonka ihminen on koskaan saanut aikaan lukuun ottamatta täysimittaisen ydinsodan uhkaa, ja että on todennäköistä, että ilmastomuutos tappaa seuraavan vuosisadan aikana tuhansia miljoonia ihmisiä.

Ympäristövaliokunta on tämän kyllä tiedostanut todetessaan mietinnössään ilmastomuutoksen olevan luonteeltaan ja suuruusluokaltaan täysin aikaisemmista ympäristöongelmista poikkeava. Mietinnössä edelleen todetaan, että hallitusten välisen ilmastomuutospaneelin IPCC:n arvioiden mukaan kasvihuonekaasujen päästöjä tulisi vähentää koko maapallolla välittömästi yli 60 prosenttia, jotta niiden pitoisuudet saataisiin vakiinnutetuiksi vuoden 1990 tasolle, ja että tämä tieto korostaa kokonaisvaltaisten toimenpideohjelmien välttämättömyyttä ja kiireellisyyttä.

Kuitenkaan valiokunnan enemmistö ei ole uskaltanut todeta asiaa tutkineen toisen hiilidioksi-

ditoimikunnan päätarkaisu ehdotuksia eli sitä, että energiatuotannon rakenteen kehittäminen tarjoaa tehokkaimmat ja taloudellisesti edullisimmat keinot päästöjen vähentämiseen ja että hiilidioksidittoman ydinenergian ja niukkapäästöisen maakaasun lisääminen ovat merkittävimmät mahdollisuudet. Viimeksi mainittua toimikunnan päätöteamusta ydinenergiasta ei rohennut tuoda esiin edes energia-asioiden erikoisvaliokunnan eli talousvaliokunnan enemmistö lausunnossaan. Onneksi vastalauseessa, johon valiokunnan puheenjohtajakin on yhtynyt, asia tulee selvästi ilmi.

Rohkeus petti myös ulkoasiainvaliokunnassa. Toteamme toki, että toimikunnan mukaan energiatuotannon rakenteen kehittäminen tarjoaa tehokkaimmat ja taloudellisesti edullisimmat keinot päästöjen vähentämiseen. Jatkolauseesta hiilidioksidittoman ydinenergian merkittävydestä jouduimme äänestyksen jälkeen luopumaan. Huomattavaa on, että ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtajakin olisi halunnut tämän mietinnössä mainita.

Hämmästyttävää mielestäni on, että vaikka ympäristövaliokunta painottaakin ilmastomuutoksen uhan merkittävyttä, se ei tuo esille erikoisvaliokuntana hiilidioksidimäärän lisääntymisen tuhoisaa vaikutusta myös otsonikerroksen ohentumiseen. Vain ulkoasiainvaliokunnan lausunnossa sekä talousvaliokunnan lausunnon erivässä mielipiteessä tähän kiinnitetään huomiota asiantuntijoiden lausuntojen perusteella. Toteamme ulkoasiainvaliokunnan lausunnossa, että viimeaikaiset tutkimukset osoittavat lisäksi, että hiilidioksidimäärän lisääntymisellä ilmakäössä on vaikutusta myös otsonikerroksen ohentumiseen, joten hiilidioksidimäärän vähentäminen mm. ilmastopimuksen toteuttamisella on sitäkin tärkeämpää.

Kun eduskunta viime syksynä niukalla enemmistöllä hylkäsi ydinenergian lisärakentamisen, Kymen Sanomissa oli erinomainen kolumni ”Potkut energiapöjlille”. Siinä todetaan, kuinka pääluottamusmiehen työmaakopissa viuhahtaa nyt tikka. Tikka osuu terävästi lehtileikkeeseen, josta tuijottavat ydinvoimaa vastustaneiden kansanedustajien kasvot. Edelleen todetaan, että eritoten teollisuusliittojen on vaikea hyväksyä sitä, että aatetoverit Arkadianmäellä eivät antaneet vauhtia teollisuuden kehittämiselle ja maan talouden elvyttämiselle.

Kun ajattelee syksyistä ydinvoimarakaisuaamme syvällisemmin, on todettava, etteivät talous ja työllisyys kuitenkaan näköjään paina riit-

tävästi vaakakupissa, kun vastapainona on ydinvoiman pelko ja pelko erityisesti naiskannattajien hylkäämisestä. Vaakakupissa olisi jokaisella pitänyt olla talouden elpymisen ja työllisyyden lisäksi nimenomaan ympäristötekijät, ilmastomuutoksen ja otsonikadon etenemisen pelko. Jos todellista tällaista pelkoa on, ilman muuta haluaa edistää kaikkia sellaisia energiaratkaisuja, jotka eivät lisää ilmaston hiilidioksidimäärää. Vasta, kun tämä asia todella sisäistetään, meillä on toivoa, että eduskunta tekee tulevaisuudessa järkevämpiä energiapäätöksiä, jotka oleellisesti myös auttavat nyt käsittelemämme ilmastopimuksen toteuttamista.

Arvoisa puhemies! Kun nyt hyväksymme Rion ilmastopimuksen, toivon ja vaadin, että kaikin tavoin pidämme huolta myös sopimuksen käytännön toteuttamisesta emmekä keksi kaitelaisia kiertoteitä, miten itse välttyisimme konkreettisilta toimenpiteiltä. Näitä kiertoteitä mm. valiokunnan puheenjohtaja esitteli. Omat energiaratkaisumme ovat aivan oleellinen osa tätä toteuttamista. Siksi meidän on mahdollisimman pian tehtävä ympäristön kannalta järkevämpiä uusia päätöksiä.

En voi mitenkään yhtyä ympäristövaliokunnan enemmistön mielipiteeseen, että eduskunnan tiedossa sen tehdessä syksyllä 1993 kielteisen ydinvoiman lisärakentamispäätöksen olivat ydinvoiman käytön vaikutukset hiilidioksiditaseeseen. Vasta ilmastopimuksen käsittelyn jälkeen ne toivottavasti ovat tiedossa. Ainakin siihen on mahdollisuus, jos asiaan perusteellisesti paneudutaan.

Ed. H a a v i s t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Louvo antaa ehkä vähän kitkerän todistuksen ulkoasiainvaliokunnan työstä näiltä osin. Itse olen ainakin hyvin tyytyväinen ulkoasiainvaliokunnan lausunnon kokonaisuuteen ja siihen, miten monipuolisesti niin energian tuotannon, liikenteen kuin muidenkin hiilidioksidivaikutuksia siinä käsiteltiin. Oli totta, että sielläkin ydinvoimakysymystä sivuttiin, mutta ed. Louvo antaa vähän väärän todistuksen ydinvoiman vastustajien motiiveista, kun hän tavallaan kuvaa, että vain pelko tai jotkin tunneseikat olisivat siinä vaikuttaneet.

On päivänselvää, että ydinvoimalla olisi vaikutusta hiilidioksiditaseeseen, mutta tämä keskustelu toisi mukanaan sen, mihin syksylläkin jo moneen kertaan jouduttiin palaamaan, eli ydinvoiman käytön muut ympäristövaikutukset. Oli mielestäni aika hedelmätöntä tässä vaiheessa,

kun ilmastopimusta käsitellään, palata taas ydinvoiman muiden ympäristövaikutusten käsittelyyn. Se olisi sillä tavalla loputon suo, ja mielestäni syksyllä aika perusteellisesti siitä keskusteltiin ja sitä käsiteltiin ja tiedossa olivat silloin myös hiilidioksidivaikutukset. Minusta sitä ei käy kiistäminen. En usko, että kukaan tämän ilmastopimuksen käsittelyn yhteydessä sai nyt jotakin sellaista uutta tietoa, jota ei syksyllä vielä ollut. Itse olen aika tyytyväinen ulkoasiainvaliokunnan lausuntoon.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ulkoasiainvaliokunnassa selkeästi oli ilmassa ajatus siitä, että Rion sopimusta ei nykyisellä järjestelmällä nyt eikä tulevaisuudessa pystytä toteuttamaan. Ilmassa oli myös selkeästi se näkökanta, että vain ydinvoiman käytön lisääminen on se ratkaisu, jolla voidaan lähentyä siihen suuntaan, mitä Rion sopimus tarkoittaa. Onkin järjetöntä, että ratkaisut sekä ydinvoiman osalta että nyt, kun käsitellään tätä asiaa, sulkevat silmät tosiasioilta. Kierrellään ja kaarrellaan, että saadaan jonkinlainen umpikierro lausunto näissä asioissa. Olisi parempi, että sanottaisiin asiat suoraan, niin kuin ne ovat.

Aivan samalla tavalla, jos eduskunnassa ydinvoimapäätöstä tehtäessä olisi äänestetty umpilipuin, ylivoimainen enemmistö eduskunnan jäsenistä olisi kannattanut ydinvoiman lisärakentamista. Nyt oli vain kysymys siitä, miltä kansanedustajista tuntui, miten ihmiset katsovat televisiosta, miten meidän Marketta nyt käyttäytyy, äänestetäänkö sitä enää. Meillä on täysin väärä käsitys. Ihmiset ulkopuolella ymmärtävät, että nykyisellä teknikalla ydinvoima on ehdottomasti puhtainta ja luotettavinta energiaa tuottavaa teollisuutta. Näin on asia, mutta eihän täällä koskaan asioista puhuta niin, ei puhuttu ulkoasiainvaliokunnassakaan, vaikka tämä totuus selvästi oli käsissä. Mutta niin kuin ed. Louvokin ehkä antoi ymmärtää, siellä ei kuitenkaan sitten haluttu tätä totuutta sanoa. Tämä on totuuden kiertelyä koko ajan.

Ed. L o u v o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan ed. Haavistolle todeta, etten missään tapauksessa halua antaa mitään väärää todistusta ulkoasiainvaliokunnan työskentelystä. Se, etten laittanut lausuntoon eriävää mielipidettä, osoittaa, että mietintö kokonaisuudessaan oli aika lailla hyvä.

Aivan kuten ed. Aittoniemi totesi, siinä kierteliin ja kaarrettiin yhtä asiaa. Vaikka se vain

olisi ollut toteamus, että toisen hiilidioksiditoimikunnan mietinnössä todetaan, että hiilidioksidittoman ydinvoiman rakentaminen on pääkeino, sitä ei voitu todeta edes toimikunnan lausuntona; niin paljon sitä pelätään. Tämän halusin tuoda esiin.

Ed. H a v i s t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin vain tuoda esiin sen, että näyttää vallitsevan sellainen käsitys, että kaikkiin ympäristöongelmiin ainakin joillakuilla löytyy yksi vastaus ja se on ydinvoima. On ongelma mikä tahansa, aina löytyy automaattisesti vastaus. Tähän mielestäni oli ulkoasiainvaliokunnassakin keskustelu vaarassa mennä, että nähdään tässä yksi ainut vastaus.

Kun toinen hiilidioksiditoimikunta erittelee erilaisia keinoja hiilidioksidipäästöjen vähentämiseksi, se erittelee ne nimenomaan hiilidioksidikysymyksen kannalta. Meidän arvioitavaksemme jää, onko muita sellaisia ympäristötekijöitä, jotka jotkin näistä ratkaisuista tekevät huonoiksi. Ymmärtääkseni hyvin suuri osa syksyn ydinvoimakeskustelusta oli sitä, että nähtiin muita syitä, ei siis hiilidioksisyyttä, mm. polttoaineen lousinta, jätekäsytys ja muut tällaiset, jotka olivat raskaita. Kun arvioidaan kokonaisuutta, muutkin syyt täytyy silloin ottaa huomioon.

Olisimme hyvin yksisilmäisiä, jos nyt sanoisimme, että koska hiilidioksidiongelma on niin paha, niin kaikki keinot, joilla sitä voidaan vähentää, ovat hyväksyttäviä, myös ne keinot, jotka jossain muualla ympäristössä aiheuttavat haittoja. Tätä kokonaisuutta minusta eduskunnan pitäisi arvioida. Näin on nyt ainakin ulkoasiainvaliokunnan osalta tapahtunut.

Ed. H a u t a l a : Arvoisa puhemies! Kello lyö nyt kolme, mutta fanfaarit eivät soi, kun Suomen eduskunta ratifioi maailman tähän asti tärkeimman ympäristösopimuksen.

Mitä tulee suljettuun lippuäänestykseen, ed. Aittoniemi, kyllä maailmassa on sellaisiakin parlamentteja, joissa demokratia on juuri niin puoli-naista kuin te tässä peräänkuulutatte. Kyllä demokratian yksi valitettava sivuvaikutus on, että siitä joutuu itse kukin tilille äänestäjiensä edessä. Mielestäni se on erittäin hyvä asia ja puolustamisen arvoinen. (Ed. Aittoniemi: Puhutaan yhtä, äänestetään toista!)

Suomihan ei ollut ensimmäisten maiden joukossa, jotka ratifioivat Rion ilmastopöytäkirjan. Se ratifioitiin lopulta 21 päivänä maaliskuuta 1994, ja silloin hyvin pitkälti yli vaaditut 50 maa-

ta, mutta ei Suomi, olivat sen ratifioineet. Suomen tavoite on todella vaatimaton, ja se on luetavissa hallituksen syksyllä eduskunnalle antamasta energiaselonteosta. Tavoite on siis, että Suomi pysäyttää hiilidioksidipäästöjen kasvun tämän vuosikymmenen aikana.

Ilmeisesti pienet saarivaltakunnat ovat ottaneet huomattavasti paljon vakavammin kasvihuoneilmion ja Rion ilmastopöytäkirjan kuin Suomi, koska ne tietävät, mitä siitä voi seurata, että maapallon keskilämpötila saattaa nousta 4–5 astetta ensi vuosisadan kuluessa.

Kasvihuoneilmiossa on paljon selvittämättömiä tekijöitä, mutta silti on kyse niin suurista riskeistä ja hallitsemattomista prosesseista, että on tehtävä kaikki se, mitä voidaan. On ryhdyttävä supistamaan kasvihuonekaasujen päästöjä, vaikka tieteellisesti onkin vielä hyvän matkaa siihen, kun kaikki asiat on lopullisesti todistettu. Ratkaisematta on sellainenkin tieteellinen pulma, kuinka paljon valtameriin loppujen lopuksi sitoutuu kasvihuonekaasusta, lähinnä hiilidioksidista, ja monia asioita vielä tutkitaan.

Kuten täällä on sanottu, tässä voidaan lyödä monta karpästä yhdellä iskulla. Juuri siihen perustuu mielestäni ajattelu, joka lähtee siitä, että Rion ilmastopöytäkirjasta seuraava kansallinen toimintaohjelma voi olla sellainen, että sillä päästään kaikin tavoin ekologisen kestävä kehityksen tielle.

En ole koskaan havainnut, että eduskunnan suurimmat ydinvoiman ystävät olisivat vakavasti kiinnostuneet ekologisesta kestävästä kehityksestä. Kyllä ed. Tiurikin rakastaa moottoriteitä, mutta silloin kun hän saa tilaisuuden edistää ydinvoiman lisärakentamista, hänelle käyvät kaikki keinot, myös Rion ilmastopöytäkirja.

Suomen hallitusta voi kritisoida siitä, että se on toistaiseksi hyvin pitkälle pyrkinyt vain hakeamaan sellaisia keinoja, joilla Suomi voi olla kohtaamatta Rion ilmastopöytäkirjan haastetta. Meillä tehdään kyllä kaikki mahdollinen, että jokainen pienikin suonotko saataisiin mukaan nieluihin. Meillä haetaan mieluusti ratkaisuja valtakuuden rajojen ulkopuolelta Venäjältä ja Baltiasta. Se on mielestäni sinänsä positiivista, mutta keskustelua on hyvin pitkälle leimannut se, ettei haluta nähdä ilmastonmuutosta kuumeittarina, joka osoittaa, että teollinen elämäntapa ja kulutus- ja tuotantotapa on jyrkästi ristiriidassa ekologisen kestävyuden ajatuksen kanssa.

Meillä olisi kansallisissa toimintaohjelmissa keskitettävä suuri huomio yhdyskuntarakentamiseen, yhdyskuntasuunnitteluun ja liikenteeseen.

Jopa sellainen asia kuin kauppojen aukioloaika saattaa liittyä kasvihuoneilmioon. Luin hiljattain, että Britanniassa on todettu, että jos kaupat olisivat auki nykyistä enemmän sunnuntaisin ja iltaisin, se lisäisi tavattomasti liikennettä ja sitä kautta vaikeuttaisi Britannian mahdollisuuksia toteuttaa Rion ilmastopimusta, joten me jouimme tarkastelemaan kaikkia tuotanto- ja kulutustapoja, jos haluamme ratkaista kasvihuoneilmion haasteen.

Monet puhuvatkin no regret -strategiasta eli suomeksi jotakin sellaista, että tehdään sellaista, mitä joka tapauksessa pitäisi tehdä. Ymmärsin, että vihreät kollegani äsken viittasivat tällaisiin ratkaisuihin. Energian säästöllä saavutetaan monia muitakin hyötyjä kuin ilmastomuutoksen torjuminen. On todettava, että Suomen hallitus kyllä lupaa uudistaa ja tarkistaa energiansäästö-ohjelmaansa ensi vuonna, mutta silloin täytyisi kyllä oppia jo muutama asia aivan uudestaan.

Suomessa suhtaudutaan sähkön kulutuksen kasvuun niin kuin se olisi jokin luonnonlaki tai vähintäänkin kaiken yhteiskunnallisen edistyksen kuvaaja. Näinhän ei suinkaan ole. Kaikki kehittyneemmät yhteiskunnat pyrkivät murtaamaan sähkön kulutuksen, energian kulutuksen ja bruttokansantuotteen välisen suhteen ja pyrkivät tuottamaan yhä vähemmällä energian ja sähkön kulutuksella. Mutta Suomessa on ilmeisesti, lie-neekö sekin perustuslain suojaamaa, mahdotonta mennä sellaisiin asioihin, joita monissa muissa maissa pidettäisiin aivan luonnollisina. Esimerkiksi sähkön kulutusta voitaisiin aivan mainiosti rajoittaa luopumalla sähkölämmityksestä, joka on monelta osin kansantaloudellisesti mieletöntä, ainakin yksittäisenä lämmön lähteenä.

Sitten meillä suhtaudutaan liikenteeseen niin kuin yhdyskuntarakenne saisi vapaasti ulottaa lonkeronsa mihin tahansa sivukylään sillä tavalla, että se hajautuu niin, että tarvitaan yhä enemmän yksityisautoja kuljettamaan ihmiset kaikkialle sinne, minne heidät pitää kuljettaa. Mutta eihän näin tarvitse olla. Mehän voisimme ottaa aivan toisenlaisen asenteen näihin kysymyksiin ja sillä tavalla voisimme myös ilmastomuutoksen torjunnassa päästä oikeille jäljille.

Energiapolitiikka on keskeistä, mutta muu yhteiskuntapolitiikka tuntuu unohtuvan ainakin niiden monomaanien mielessä, jotka tässäkin keskustelussa ja Rion ilmastopimuksen käsittelyn yhteydessä ovat lähinnä halunneet vain käyttää tilaisuutta hyväkseen muistuttaakseen katkeruudestaan siitä, että eduskunta hylkäsi viidennen ydinvoimalan rakentamisen.

Suomessa on käynnistymässä kansalaisjärjestöjen kampanja nimeltä Suomi 21, ja sen ydin on se, että ympäristön pilaantumisen ja ilmaston lämpenemisen ongelmat voidaan ratkaista vain tavalla, joka samalla vastaa muihin Suomen polttaviin ongelmiin. Tässä kampanjassa vaaditaan rakenteellisen suurtyöttömyyden poistamista ja perustoimeentulon turvaamista kaikille suomalaisille tavalla, joka myös vähentäisi Suomen hiilidioksidipäästöt ekologisesti kestävälle tasolle. Tämä vetoamus aiotaan osoittaa ammattiyhdistyksille. Siinä on todellinen haaste sosialidemokraattiselle puolueelle, joka varmastikaan ei halua täysin unohtaa ympäristökysymyksiä lamankaan oloissa.

Tässä on tilaisuus muistuttaa vihreiden verouudistuksesta, joka nimenomaan pyrkii samaan tavoitteeseen eli siihen, että voimme yhdistää työllisyyden ja ympäristön uuteen liittoon. Nimitäin ne eivät viime kädessä ole suinkaan toisiaan poissulkevia, vaan jos halutaan, ne voidaan yhdistää, mutta se vaatii kyllä hyvin suuren ajattelutavan muutoksen. Tämä kävi mielestäni mainiosti ilmi välikysymyksen keskustelussa, jossa puhuttiin verotuksesta tässä salissa kaksi päivää sitten. Tuntuu siltä kuin Suomen hallituksen mielestä tässäkin olisi taas hyppy tuntemattomaan, jos verotusta lähdetäisiin uudistamaan siihen malliin, että tehtäisiin työnteko kannattavaksi ja siirrettäisiin verotuksen painopistettä ympäristöhaittojen verottamiseen.

Tämä ajatus sen sijaan on lyönyt itsensä läpi jo aika pitkälle Euroopan unionissa. Meillä uskotaan ilmeisesti yleisesti, että Euroopan unioni on suuri ympäristöuhka, mutta se ympäristötaloudellinen ajattelu, jota siellä on ryhdytty omaksuamaan, on mielestäni paljon radikaalimpaa kuin Suomen hallituksen talouspolitiikka. Siellä on nimenomaisesti todettu virallisissa asiakirjoissa tämän talven mittaan, että verotuksen rakenneuutos meidän esittämällämme tavalla on yksi tie, jolla ekologia ja työllisyys voidaan yhdistää lamankin olosuhteissa ja nimenomaan siellä.

Mielestäni ydinvoiman lisärakentamisen ja kasvihuoneilmion ratkaisemisen yhteys tulee varsin ongelmalliseksi, kun mietitään, mitä todella tapahtuisi, jos kaikkialla maailmassa ryhdyttäisiin rakentamaan maksimaalinen määrä uusia ydinvoimaloita. Täällä on jo puututtu uraanin loppumisen ongelmaan. Totta kai aina voitaisiin kehittää hyötöreaktoreita, mutta kuka todella haluaa sellaisen maailmantalouden, jossa radioaktiiviset aineet, plutonium ja uraani, kulkevat hyvin hallitsemattomasti ja varmasti sellai-

sissakin maissa ja sellaisten maiden välillä, joiden tekniseen tasoon ja turvallisuuteen ei voi luottaa? Mielestäni ed. Tiurin pitäisi tarkastella tätä ratkaisumallia hyvin monipuolisesti eikä ainoastaan hiilidioksidipäästöjen kannalta. Haluammeko me sellaisen tilanteen, jossa ydinvoimaa on rakennettu niin paljon kaikissa mahdollisissa kehittyneissä ja kehittyvissä maissa, että esimerkiksi ydinaseiden leviämishuuhka tulee nykyistä aivan olennaisesti todennäköisemmäksi? Tästä puhutaan jo nyt, vaikka maailmassa ei enää varsinaisesti hirveän paljon suosita ydinvoiman lisärakentamista.

Metsitys on varmasti se keino, jolla pystytään yhdistämään kehityksen suhteen kaikkein eniten hyviä puolia, mutta on katastrofaalista, että esimerkiksi Suomen kehitysapua supistettaessa on nimenomaisesti luovuttu kokonaan tukemasta kehitysmaissa peltometsäviljelyä, joka on yksi nerokkaimpia oivalluksia, mitä tällä planeetalla on keksitty, eikä sitä ole tarvinnut keksiä missään laboratoriossa, vaan sen ovat keksineet Afrikan aivan perinteiset kulttuurit: Voidaan viljellä puuta sillä tavalla, että tuotetaan ruokaa ja polttopuuta, suojellaan ilmastoa ja luodaan varmasti myös työpaikkoja. Uskon, että eduskunnan kannattaa kiinnittää kehitys yhteistyöbudjettia pohiessaan tällaisiin asioihin huomiota. Suomihan voisi tehdä valtavan taiteen peltometsäviljelyn edistämisestä eri puolilla maailmaa. Sillä tavalla voitaisiin yhdistää myös kestävän kehityksen tavoite maailman laajuisesti ja antaa käyttöön sitä tietoa, mitä Suomessa on tällä alalla.

Ed. T i u r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ydinvoima on ehdottomasti ylivoimaisin keino hiilidioksidipäästöjen vähentämiseen, niin kuin hiilidioksiditoimikunnan mietinnöstä käy selville. Ydinvoimallahan voidaan nyt hävittää myös pommessa oleva uraani ja plutonium ainakin sellaiseen muotoon, että sitä on paljon hankalampi enää uudestaan muuttaa pommiksi. Siinäkin mielessä ydinvoimaa olisi ihan järkevää lisätä.

Moottoritiet vähentävät päästöjä. Miksi ihmeessä emme rakenna niitä, koska silloin päästään sujuvampaan liikenteeseen ja pienempiin päästöihin? Sähköautot ratkaisevat vielä myöhemmin sen ongelman, niin kuin täällä on puhuttu ollut. Maalämpö on se, jolla lämmitystä voidaan saada aikaan ilman, että fossiilisia polttoaineita tarvitsee polttaa. Silloin tarvitaan noin kolmasosa saatavasta energiasta sähköä. Meillä on siis monia sellaisia järjestelmiä, joissa energian

kulutusta voidaan huomattavasti vähentää lisäämällä sähköä. Siitä syystä minusta pitäisi viimeinkin tajuta, että ei pidä väkisin yrittää säästää sähköä, pitää yrittää säästää energiaa. Siinä on huomattava ero, koska vain sähköä lisäämällä voidaan energiaa tehokkaammin säästää useissa tapauksissa.

Täällä jatkuvasti ed. Haavisto ja muut puhuvat siitä, että on ydinvoiman haittoja on jo verrattu hyötyihin. Ei niitä ole verrattu. Ydinvoiman haitat ovat valtavan paljon pienempiä kuin minkään muun energialähteen haitat ympäristölle, ja hiilidioksidin kohdalla on ihan ratkaiseva ero.

Ed. B i a u d e t (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni ed. Hautala otti erittäin ansiokkaasti esille monia tekijöitä, jotka voisivat auttaa, ja ehkä tähän asti emme ole tehneet tarpeeksi niiden toteuttamiseksi ja hiilidioksidipäästöjen pienentämiseksi. Yksi hyvin tärkeä keino, jota pitäisi jatkokehittää, on taloudelliset ohjaukset, ja hiilidioksidivero on varmasti erittäin hyvä.

Voisi kuitenkin ajatella, että pitää yrittää lisätä myös esimerkiksi hiilidioksidin eluä, joita on, esimerkiksi sillä, että teemme kokonaisstrategian, millä tavalla haluamme yhteiskuntaamme kehittää, jolloin voitaisiin lisätä tällaista. Voitaisiin esimerkiksi saattaa voimaan jonkinlainen verohyötysjärjestelmä niille, jotka rakentavat puutaloja, koska puutaloissakin varastoituu hiiltä satoja vuosia jne. Jos ajattelemme, että tänään rakennamme mieluummin sementistä, joka sinänsä jo tuottaa hiilidioksidipäästöjä ehkä miljoona tonnia vuodessa, niin se tuntuu aika hölmöläisten touhulta. Tällaisiin asioihin pitäisi voimakkaammin puuttua. Yhteiskunnallisesti pitäisi pystyä ohjaamaan kehitystä tällä tavoin.

Ed. M y l l e r : Arvoisa puhemies! Täällä on jo monessa puheenvuorossa otettu esille ilmastosopimuksen periaatteet, mutta ehkä kertauksena totean siltä osin, niin kuin on sanottu, että luonteeltaan tuo sopimus on puitesopimus. Sen tarkoituksena on järjestää ilmastonmuutoksen hidastamista ja siihen sopeutumista koskevaa kansainvälistä yhteistyötä.

Ympäristövaliokunta, kuten muutkin valiokunnat, on jakanut tavoitteet pitkän tähtäyksen tavoitteisiin ja lyhyen tähtäyksen tavoitteisiin. Pitkällä tähtäyksellähän nuo tavoitteet ovat todella kunnianhimoisia. Tavoitteena on 60 prosentin vähennys seuraavan 50 vuoden aikana.

Lyhyellä tähtäyksellä Suomen tulee arvioida kasvihuonekaasupäästöjensä määrä, arvioida myös nielujen määrä ja tehdä kansallinen toimintaohjelma siitä, kuinka päästöjä lyhyellä tähtäyksellä ja pidemmällä tähtäyksellä kyetään vähentämään.

Tavoite, josta täälläkin on paljon puhuttu — lyhyellä tähtäyksellä kasvihuonekaasupäästöjen palauttaminen vuoden 90 tasolle vuosikymmenen loppuun mennessä — on useissa puheenvuoroissa todettu vaikeaksi. Myös ympäristövaliokunta oli sitä mieltä, että tämän tavoitteen toteuttaminen on ainakin vaikeata, ellei mahdollista. Tämä johtuu siitä, että Suomessa on jo toteutettu suuri osa niistä energiakäytännöistä, joita muualla maailmassa on lähdetty vasta nyt toteuttamaan. Tästä on esimerkkinä lämmön ja sähkön yhteistuotanto. Meillä biomassan käyttö energiatuotannossa on myös keskimääräistä suurempaa. Eli meidän lähtötilanteemme on, että me olemme jo tähän mennessä tehneet sellaisia ratkaisuja, joilla muualla kuin Suomessa, esimerkiksi Euroopan maissa, voidaan lyhyellä tähtäyksellä huomattavasti paremmin hiilidioksidipäästöjä saada vähenemään.

Myös hallituksen tavoitteet vähennysten aikaansaamiseksi ovat melko lailla alakanttiin arvioituja. Täällä on hiilidioksiditoimikunnan mietintö otettu esille. Siinäkin lähdetään siitä, että hiilidioksidipäästöjen alentaminen lyhyellä aikätähäyksellä on vaikeaa, mutta sitten on tämä toinen puoli eli muiden kasvihuonepäästöjen osalta katsotaan, että niitä voidaan vuosikymmenen vaihteeseen mennessä alentaa.

Suomi toimi erittäin aktiivisesti silloin, kun kansainvälisestä ilmastopöpmuksesta neuvoteltiin. Tästä syystä meidän velvollisuutemme on hakea kaikki keinot, jotka meillä on, myös lyhyellä tähtäyksellä päästä sopimuksen edellyttämään tasoon.

Arvoisa puhemies! Ilmastopäästöt ovat globaali ongelma, niin kuin on tullut täällä kovasti esille. Tästä syystä en pidä minään kiertelynä ja kaarteluna, jos haemme kansainvälisesti. Ymmärsin, että täällä joissakin puheenvuoroissa pidettiin jotenkin sopimattomana tai asiaankuulumattomana sitä, että puhutaan kovasti lähialueyhteistyöstä eli siitä, että yhdessä lähialueiden kanssa toimitaan niin, että päästöjä saadaan vähennettyä. Minä olen pikemminkin sitä mieltä, että meidän on erittäin aktiivisesti haettava kaikkia niitä keinoja, joilla on esimerkiksi Venäjän ja Baltian maiden kanssa haettavissa sellaisia ratkaisuja, joilla hiilidioksidipäästöjä päästään vä-

hentämään. Se on eduksi myös muissa ympäristönsuojelukysymyksissä, ei pelkästään ilmastokysymyksissä. Kaikki me tiedämme, mikä tilanne lähialueilla on. Sen vuoksi Suomen on oltava erittäin aloitteellinen kaikissa näissä sopimuksissa, yhteistä soveltamista koskeissa asioissa. Minä en pelkästään sitä pidä hyvänä, että tällä tavalla saamme osan tästä vähennyksestä lukea itsellemme. Vielä tärkeämpänä pidän sitä, että kun kysymyksessä on globaali asia, myös tarkastelu on oltava rajat ylittävä.

Toinen asia, jota en myöskään pidä välttämättä vastuun pakoiluna, on sen kysymyksen selvittäminen, miten Suomi metsien, metsänkasvun ja näitten antamien nielujen kautta voi olla vähentämässä hiilidioksidipäästöjen vaikutusta. Tässäkin Suomen on kehitettävä nimenomaan kansainvälisellä tasolla yhteistyötä niin, että laajemminkin eri valtioiden metsäpolitiikassa omakustaan metsien kestävä käyttö ja pyritään metsäpinta-alan lisäämiseen. Silloin kyllä tämä kehitysyhteistyönäkökulma on erittäin tärkeä, se että Suomella on asiantuntemusta koska usealla taholla maapallolla on tarvetta metsittämiseen ja tästä luonteva yhteistyö löytyy.

Täällä on kritikoitu ympäristövaliokunnan mietintöä siitä, että siinä ei ole kerrottu, miten sopimuksen tavoitteisiin päästään. Kuten sanoin, valiokunnassa ja mietinnössä on todettu, että lyhyellä tähtäimellä se on vaikeaa ainakin niillä päätöksillä, jotka tähän mennessä on tehty ja jotka näyttävät olevan lähitulevaisuudessa hallituksen esityksissä tehtäviä. Mutta pidemmällä tähtäimellä on kysymys nimenomaan siitä, miten energiatuotanto, energiatalous, järjestetään. Ympäristövaliokunnassa oli monia asiantuntijoita, jotka näkivät mahdollisuuksia pitkällä tähtäimellä nimenomaan energiatuotannon alueellistamisen kautta löytää ratkaisuja tuotannon tehostamiseen. Luonnollisesti yhden tärkeän asian on koko ajan matkassa kuljettava, se on energian säästäminen. Missään tapauksessa, kun pitkästä tähtäimestä puhutaan, ei saa unohtaa sitä vastuuta, mikä kaikilla meillä suomalaisina ja tällä maapallolla elävinä on omien elintapojemme ja tuotantotapojemme muuttamisesta kestävä kehityksen periaatteitten mukaisiksi.

Näitä konkreettisia asioita, millä on esitetty voitavan lyhyellä tähtäimellä vähentää kasvihuoneilmiötä, on mm. hallituksen nykyisessä energiansäästöohjelmassa tavoite, jossa lähdetään siitä, että näillä keinoin tuo vähennys voisi olla 7 miljoonaa tonnia, liikenneministeriön esittämällä ohjelmalla miljoonaa tonnia. Turvepelto-

jen ojitus aiheuttaa päästöjä 3—10 miljoonaa tonnia. Miten siihen voidaan vaikuttaa? Jos ylläpitokelvottomia metsäojia kasvatettaisiin umpeen, mikä vaikutus sillä olisi hiilitasapainoon? Biopolttoaineen lisäämisellä on myös myönteistä vaikutusta kasvihuoneilmion vähentämiseen. Myös maakaasun lisäkäyttö vie samaan suuntaan. Lähialueyhteistyökohteena nyt suunnitellut hankkeet tuottavat 2 miljoonan tonnin vähennyksen, mutta minun mielestäni tämä on vasta hyvin pieni alku. Kaikki ne keinot lyhyellä ja pidemmällä tähtäimellä on katsottava, mitkä ovat käyttökelpoisia.

Tuotanto- ja kulutustapojen muutos on yhdistettävä tietysti laajemminkin nyt mm. työllisyyskysymykseen paitsi Suomessa myös Euroopan laajuisesti. Silloin on haettava esimerkiksi ympäristöveroja, jotka vähentävät raaka-aineitten käyttöä ja korostavat työn osuutta ja antavat arvoa nimenomaan työlle eikä niinkään tuotannon erittäin laajaperäiselle tehostamiselle. Eli sekä erilaisesta energiatuotannosta että laajemmin kaikesta siitä, miten me tällä maapallolla elämme, tästä kaikesta, on löydyttävä sen yhtälön, jolla pystymme estämään kasvihuoneilmion.

Ed. Hautala: Arvoisa puhemies! Haluan selventää, että minustakin nämä lähialueprojektit ja kehitysyhteistyö ovat tärkeitä keinoja, joilla Suomi voi toteuttaa Rion ilmastositomuksen. Mutta tässä on ollut suurta hurskastelua siitä, että Suomessa muka olisi tehty kaikki mahdollinen, josta ei enää voida suuremmitta tuskitta mennä pidemmälle.

Suomihan on valtavan paljon energiaa ja raaka-aineita ja sähköä henkeä kohden kuluttava kansakunta. Koko myytti puhtaasta ja ympäristöystävällisestä Suomesta perustuu siihen, että meitä on niin turkasen vähän. Jos meitä olisi täällä sama määrä kuin Hollannissa väestöä neliökilometriä kohden, meitä kai olisi 150 miljoonaa. Minä lupaan teille, että myytti Suomesta jotenkin ympäristöystävällisenä kansakuntana olisi varmasti romutettu alkuunsa. Eli kyllä Suomessakin pitää kohdata kotimaisessa politiikassa ja kansallisessa ohjelmassa tämä Rion ilmastositomuksen haaste.

Ed. Tiuri: Arvoisa puhemies! Jatkuvasti puhutaan energian säästämisestä, kun ilmeisesti kuitenkin ajatellaan sähkön säästämistä. Haluaisin nyt yhä uudestaan huomauttaa, että sähköä ei pidä yrittää säästää silloin, jos pyrkii energian säästämiseen. Kannattaa jopa panna sähköä li-

sää, ja silti pääsee kokonaisenergian kulutuksessa alaspäin huomattavasti. Se pitäisi nyt vähitellen ymmärtää.

Tämä biopolttoaineiden ohjelma esimerkiksi on täysin toivoton, koska siinä turvetta lisätään saman verran kuin hakettakin. Lopputulos on plus miinus nolla.

Kun ed. Hautala moittii Suomea energian käytöstä, niin meillähän kuitenkin polttoaineiden hyötysuhde voimaloissa on 70 prosenttia kaukolämmön ansiosta, kun Keski-Euroopan maissa se on vain 40 prosenttia. Kyllä meillä osataan valtavasti paljon paremmin energiaa käyttää ja tehdä. Ei pidä halveksia suomalaisia energiainsinöörejä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

19) Hallituksen esitys n:o 22 telekuuntelua ja -valvontaa sekä teknistä tarkkailua koskevaksi lainsäädännöksi

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin lakivaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan, hallintovaliokunnan ja liikennevaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Andersson: Arvoisa puhemies, frutalman! Lakiesitys on tärkeä, mutta se on myös hankala, koska siihen liittyy monia vastakkaisia näkökohtia. Suomi ratifioi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 päivä toukokuuta 1990. Ihmisoikeussopimuksen yksittäisiä oikeuksia ja vapauksia määrittävät artikkelit ovat Suomessa voimassa olevaa lainsäädäntöä. Tätä säännöstöä täydentävät Euroopan ihmisoikeustuomioistuinten ennakkopäätökset.

Ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan ensimmäisen kappaleen mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta. Kirjeenvaihtoon katsotaan kuuluvan myös puhelimitse tapahtuva viestintä.

Nyt käsitellyssä olevan telekuuntelua ja -valvontaa sekä teknistä tarkkailua koskevan ehdo-

tuksen arvioinnin kannalta on huomionarvoista se, että ihmisoikeussopimuksen mukaan yksityisyyden suojaan kohdistuvista rajoituksista, kuten puhelinkuuntelusta, on säädettävä laissa, jos puhelinkuuntelu halutaan sallia Suomessa. Laila säätelyn vaatimuksen on tulkittu ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä täyttyneen, jos rajoitus perustuu valtionsisäiseen oikeuteen. Lainmukaisuuden vaatimusta on täsmennetty niin, että lain on oltava yleisesti saatavilla ja että laki on muotoiltava tietyn ennustettavuuden takaavalla täsmällisyydellä. Oikeuskäytännössä puhelinkuuntelua koskevalta lainsäädännöltä on vaadittu erityistä täsmällisyyttä. Edelleen puhelinkuuntelun hyväksyttävyyden ehtona on pidetty sitä, että yksityisyyden suojaan tähtäävät rajoitukset perustuvat pakottavaan yhteiskunnalliseen tarpeeseen, siis pakottavaan yhteiskunnalliseen tarpeeseen.

Länsi-Euroopan valtioiden yhteisten arvojen luetteloksi mainittu ihmisoikeussopimus tuntee myös ihmisoikeuksien hyväksyttävät rajoitukset. Rajoituksen on oltava välttämätön demokraattisessa yhteiskunnassa vallitsevan kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, epäjärjestyksen ja rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalien suojelemiseksi tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

Arvoisa puhemies! Tämän esityksen myönteinen piirre on siinä, että tekninen tarkkailu tulee lailla säätelyn piiriin. Tältä osin tilanne selkiytyisi nykyisestä. Esityksen suurin ongelma on, kuka tarvitsee puhelinkuuntelu-oikeutta ja millaisten ongelmien selvittämiseksi tätä tarvitaan. Kun harkitsemme tätä esitystä, vaakakupissa on se hyöty, joka kuuntelulla saavutetaan tiettyjen vakavien rikosten selvittämiseksi, ja toisaalta yksilöiden vapaus kanssakäymiseen ja yksityisyyteen sekä koko yhteiskunnankin tasolla vallitseva yleisen ilmapiirin vaihtuminen kohti isovelvi valvoo -tilannetta, mikäli tämä hyväksytään.

Poliisille annettava oikeus puheluiden kuuntelemiseen puuttuu vakavista rikoksista epäiltyjen ohella myös muiden kansalaisten ihmisoikeuksiin, erityisesti oikeuteen puhelinviestien loukaamattomuudesta. Puhelinviestien kuuntelu-oikeus, vaikka se tapahtuisikin tuomioistuimen luvalla, mahdollistaa saadun väärinkäytön ja saattaa siis myös vaarantaa epäilyksien ulkopuolella olevien kansalaisten oikeusturvaa.

Erityisen ongelmallinen kohta esityksessä on se, että kuuntelukohteeksi joutuvien oikeusturvaa ei tuomioistuimessa valvoisi kukaan, kuten

on laita normaalissa rikosjutussa. Oikeuskulttuuri on Suomessa edelleen sellainen, että tuomioistuimet itse kokevat ja ne koetaan osaksi valtiovaltaa. Länsieurooppalaisessa ja angloamerikkalaisessa perinteessä, joiden lainsäädäntöesikuvuihin hallituksen esitys viittaa, ymmärretään tuomioistuinten rooli aika toisella tavoin. Näissä maissa tuomioistuin ei asetu kansalainen — valtio-suhteessa automaattisesti osaksi toista. Suomi on kuitenkin vielä kaukana siitä ajattelusta, että tuomioistuimet todella koettaisiin institutionaalisesti riippumattomiksi valtio — kansalais-suhteessa.

Arvoisa puhemies! Euroopan ihmisoikeussopimus edellyttää, että yksityisyyden suojaan tehtävät rajoitukset perustuvat pakottavaan yhteiskunnalliseen tarpeeseen. Nyt on syytä hyvin tarkoin analysoida ne perusteet, joiden vuoksi tätä lakia esitetään hyväksyttäväksi. Katsomme todella, että lisääntyneet huumausainerikokset oikeuttavat ottamaan käyttöön laajan arsenaalin oikeuksia kuunnella puhelujä, suorittaa tarkkailua mikrofonein ja kuvallisesti sekä alentaa kynnystä antamalla poliisille nykyistä paljon laajemat oikeudet puheluiden tunnistetietojen saamiseksi.

Vuonna 1992 hyväksytyssä televiestintälaissa laajennettiin jo poliisin oikeutta saada puheluiden tunnistetietoja sen selvittämiseksi, mistä puhelu tulee ja kenelle soitetaan; tämä koskee kaikkia sellaisia rikoksia, joista on säädetty vähintään vuoden vankeusrangaistus. Nyt poliisi haluaa oikeuden saada puheluiden tunnistetiedot jo kaikista sellaisista rikoksista, joista on säädetty rangaistukseksi vähintään neljä kuukautta vankeutta. Näyttää siis siltä, että poliisin nälkä tässä suhteessa kasvaa syödessä.

Tämä havainto on täysin yhdenmukainen siihen kokemukseen nähden, joka on saatavissa Tanskasta. Tanska on maa, jossa Pohjoismaista pisimpään on ollut poliisilla oikeus puhelinten kuunteluun. Vuonna 1985 kuuntelulainsäädäntöä uudistettiin siellä rajoittamalla poliisin kuuntelu-oikeuksia, koska kuunteluluvat kasvoivat jyrkästi 80-luvun alkuvuosina. Vuosina 1984 ja 1985 tanskalaispoliisit saivat yli 500 puhelinkuuntelulupaa. Lainmuutoksen jälkeen määrä putosi hetkeksi niin, että vuonna 1986 kuuntelulupien määrä oli vain noin 250, mutta jo vuonna 1991 pelkästään tavallisessa rikostutkinnassa käytettiin kuuntelua lähes 400 kertaa. Lisäksi turvallisuuspoliisi käytti säännöllisesti kuuntelua, mutta tarkkoja lukuja turvallisuuselinten kuuntelusta ei löydy edes poliisihallinnon vuosi-

kertomuksista. Vuodelta 1992 peräisin olevan tiedon mukaan Tanskassa kuunneltavista puhelusta noin puolet on ulkomaanpuheluita.

Tämän perusteella voi arvioida, että kuuntelun hyväksyminen Suomessa sitoo myös paljon poliisin työvoimaa ja vaatisi ehdottomasti lisää resursseja poliisille. Tanskassa kuuntelulupa myönnetään laissa yksilöityjen vakavien rikosten selvittämiseen, mutta laissa edellytetään siellä, että ”kuuntelulla täytyy olla ratkaiseva merkitys tutkinnalle”. Nyt käsillä olevassa esityksessä kuunteluluvan saisi mm. ”jos kuuntelulla saata- villa tiedoilla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi”.

Arvoisa puhemies! Mielestäni puhelinkuuntelupajärjestelmää ei tulisi ottaa käyttöön ainakaan tässä vaiheessa eikä ainakaan ilman hyvin perusteellisia selvityksiä ja täsmennyksiä lakiin, koska rikollisuustilanteemme ja siitä aiheutuvat vahingot eivät sitä nähdäkseni välittömästi edellytä. Mikäli lakiesitys kuitenkin aiotaan hyväksyä siinä olevat kansalaisten oikeusturvaa koskevat puutteet tulee korjata mahdollisuuksien mukaan eduskunnan perustuslakivaliokunnassa.

Lopuksi, arvoisa puhemies, minä ehdotan, että paitsi niiltä valiokunnilta, joita lueteltiin jo puhemiehen suulla, pyydetäisiin tästä lausunto myös sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnalta. Koko tämä puhelimen kuunteluproblematiikka liittyy hyvin keskeisesti huumausainerikoksiin ja niiden paljastamiseen, joten mielestäni näin tärkeässä laissa olisi hyvin olennaista, että myös sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta ottaisi tähän asiaan kantaa.

Ed. V i s t b a c k a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli mielenkiintoista kuunnella ed. Anderssonin puheenvuoroa. Tältä osin itse jäin miettimään ensinnäkin sitä, että olisi odottanut, että hän olisi jollakin tavalla puuttunut ns. NMT-puheluihin, joita tällä hetkellä voidaan joutakuinkin halvoin vehkein, ns. skannereilla, kuunnella, eli miten ed. Andersson tällaiseen tilanteeseen suhtautuu, koska tällä hetkellä se ei ole rangaistavaa lainkaan. Eräaseen hänen toteamukseensa haluaisin viitata siltä osin, että muissa Euroopan maissa tällainen kuuntelulupa annetaan paljon alhaisemmalla tasolla, kuin mitä Suomessa nyt on esitetty, eli nimenomaan tuomioistuimet olisivat Suomessa luvan antajia, eli taso on nyt korotettu erittäin korkealle. Minun mielestäni siinä voidaan jo perustellusti puhua, että silloin otetaan huomioon mahdollisia oikeusturvakysymyksiä.

Ed. A n d e r s s o n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vistbackalle vastaisin, että minä ole ollut tietoinen, että näitä NMT- ja SSB-puheluita voidaan helposti kuunnella. Elikä en tunne tätä problematiikkaa, täytyy myöntää.

Mitä tulee tähän, että kynnyks on korkeaa Suomessa, niin saamani tietojen mukaan käytännössä tämä kuitenkin merkitsisi sitä, että luvan saanti olisi aika muodollinen, formaalinen, ja minulle on tullut paljon sellaisia puhelinsoittoja, joissa on sanottu, että varsinkin pienillä paikkakunnilla tämä tulisi johtamaan kyllä siihen, että tätä käytettäisiin väärin ja ihmisten yksityisyys ei olisi millään tavalla enää tämmöisillä paikkakunnilla turvattu. Mutta myönnän, että tämä asia on, niin kuin minä sanoin jo puheenvuorossani, ristiriitainen ja siinä on vastakkaisia näkökohtia, enkä minä tällä puheenvuorollani halunnut ehdottomasti tyrmätä tätä lainsäädäntöä. Vaadin vain täsmennystä ja sitä että se pitää käsitellä mahdollisimman perusteellisesti.

Ed. J a n s s o n : Arvoisa puhemies, värderade talman! Jag skall anlägga några synpunkter på lagstiftningsordningen och på innehållet i lagarna. Det förhållande att telefonövervakning, dvs. polisens rätt att få identifieringsuppgifter, redan nu ingår i lagen och att det i det föreslagna fallet är fråga om en utvidgning, är inte tillräcklig grund för enkel lagstiftningsordning, alltså inte i sig tillräcklig grund. Man måste utgå ifrån resultatet av förändringen. Kommer telefonövervakningen att hållas inom de ramar som grundlagsutskottet definierade i utlåtande nr 3/1992 är det ett avgränsat undantag från den såsom huvudregel rådande telefonhemligheten, för vi bör hålla i minnet att det är ju enligt konstitutionen en huvudregel och skall så förbli.

Telefonavlyssning igen har godkänts i vanlig lagstiftningsordning, dvs. rätten att avlyssna rannsagningsfångars telefonsamtal, trots att den ena parten har varit ovetande om avlyssningen. Även nu skulle teleavlyssning ske endast i vissa klart avgränsade fall på så sätt att man strävar till att minska de skador som kan uppkomma eller helst eliminera dem. Inte desto mindre är det fråga om ett gravt intrång i telefonhemlighetens kärna. Trots att en hel del rättsskyddsåtgärder vidtas och avlyssning enbart kommer i fråga vid misstanke om grova brott torde vi ändå röra oss nära området där grundlagsenlig behandling kommer att krävas just på grund av att telefonhemlighetens centrala innebörd, dvs. att telefon-

hemligheten berörs och det på ett mycket nära sätt utan att samtalsparterna har kännedom om denna avlyssning, alltså i det fall den kan förekomma.

Arvoisa rouva puhemies! Käsitykseni mukaan jos muissa maissa telekuuntelu ja televalvonta olisivat kiellettyä toimintaa, kuten esimerkiksi Belgiassa, Suomi ei varmaankaan sallisi niiden käyttöä. Perustellusti voidaan kysyä, onko pätevä syy sallia telekuuntelu ja televalvonta ainoastaan se, että näin on tehty muualla. Vastaus on tietysti ei.

Yksityiselämän suoja on arvo sinänsä. Kyse on nyt sen murtamisesta turvallisuuden tai rikosten ehkäisyn vuoksi. Tällainen intressien ristiriita on aina, kuten tiedämme, hankala. Intressiteorian mukaan pienemmän edun täytyy väistyä suuremman tieltä. Toisaalta on paljolti moraallinen kysymys, mikä intressi on suurempi missäkin tilanteessa.

Perinteisesti ruotsalainen eduskuntaryhmä on suhtautunut varauksellisesti tällaisten pakkokeinojen käyttöön ottamiseen ja niin suhtaudumme nytkin. On täysin paikallaan, että esitystä tarkkaillaan ei ainoastaan säätämisyjärjestyksen osalta tarkoin vaan nimenomaan tarkkailua on suoritettava siitä näkökohdasta, miten ehdotettu järjestelmä niin sanoakseni istuu perusoikeusdistukseen, koska sekin esitys on juuri paraikaa perustuslakivaliokunnan käsittelyssä.

Så till innehållet, några anmärkningar, fru talman. Trots att det i propositionen nämns att det rättsliga läget gällande tryggheten av privatlivet kommer att ändra om den proposition jag nyss nämnde om de grundläggande fri- och rättigheterna godkänns, kopplar man inte ihop de här två reformerna. I dagens läge nämns inte privatlivets skydd över huvud taget i regeringsformen såsom vi har hört, utan den betraktar man såsom en så kallad härledd princip, men mycket riktigt såsom riksdagsman Andersson nyss nämnde, artiklarna i den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter och grundläggande friheter är nu gällande rätt även hos oss. Därigenom kan man alltså anse att denna härledda princip också har kommit till materiellt uttryck i vår rätt, eftersom konventionen jag nämnde om mänskliga rättigheter ju är gällande i vår interna rättsordning.

Om förslaget om de nya grundrättigheterna godkänns nämns privatlivets skydd uttryckligen. Därför är det, som jag ser det, av största vikt att

avlyssningspropositionen, den vi nu talar om, noggrant ses över ur denna synvinkel.

Vad är det för nytta med att nämna skyddet av privatlivet i grundlagen, kan man fråga, om man litet tidigare stadgat om undantag från denna princip? Att helt och hållet koppla ihop behandlingen av de här två propositionerna, vilket innehållsmässigt vore helt befogat, är på grund av behandlingsordningen möjligen svårt men det får inte vara så svårt att man inte skulle lösa också ett sådant problem.

Det är bra att det äntligen stadgas om den tekniska övervakningen, eftersom den tidigare inte varit styrd eller reglerad i lag, men det är strängt taget ingen orsak att varken gå in för enkel lagstiftningsordning eller att godkänna det hela bara på den grunden att det är en nyttig åtgärd. På grund av revideringarna av grundrättigheterna och strafflagen kommer vi nu nämligen i en ställning, där det gäller att antingen reglera den tekniska övervakningen i lag eller att förbjuda den helt och hållet. Telefonhemligheten, skyddet av privatlivet och hemfriden är mycket värdefulla ting som vi skall slå vakt om och inte ge avkall på alltför lättvindigt. Det är synd att man i ett demokratiskt samhälle som Finland inte förstår eller längre kan värdera de rättigheter och friheter man har. Det är så länge demokratin fungerar som det är skäl att värna om dessa grundläggande fri- och rättigheter.

Arvoisa rouva puhemies! Esitys on annettu. Arpa on niin sanoakseni heitetty. Eduskunnan tehtävänä on nyt huolehtia riittävästä oikeusturvatakuista. Kantavana periaatteena tässä on oltava kuuntelu-oikeuden minimoinen, kuten äsken sanoin.

Vakaumukseni perusteella totean, että mitä suppeampi ja laissa tarkemmin määritelty käyttöoikeus, sitä parempi lopputulos oikeusturvan kannalta.

Ed. Vistbacka (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Jansson otti erittäin mielenkiintoisen kysymyksen esiin, nimenomaan intressivertailun siitä, mitä oikeushyvää periaatteessa suojataan. Silloin kun on menetetty ihmishenki ja on kyse esimerkiksi murhasta tai toisaalta myös viime aikoina ainakin julkisuudessa olleitten tietojen mukaan nuorison keskuuteen levinneestä huumeongelmasta, jossa nuori ihminen on joutunut tavallaan huumeitten orjaksi ja pitäisi saada tekijät kiinni eli välitysketju katkaistua, ja kun tiedetään, kuinka vaikea on selvittää

nimenomaan tällaista laajempaa ketjua, silloin ed. Janssonin mainitsemassa intressivertailussa suurempi etu minun tulkintani mukaan on nimenomaan ihmishenki ja nuorten terveys ja mahdollinen tuleva elämä sinällään. Nämä ovat tietysti arvostuskysymyksiä, mutta itse näen hieinan toisella tavalla kuin ed. Jansson. Mutta olen tietysti samaa mieltä siinä, että tämän luvan täytyy olla kontrolloitu, niin kuin ed. Jansson sanoi, sekä selvä ja riidaton.

Ed. Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Halusin tähän keskusteluun replikoida vielä, kun tässä puhutaan siitä, että tämä olisi tehokas huumausainerikosten paljastamiseksi ja ehkäisemiseksi. Mielestäni mitkään kokemukset muualta eivät oikein tue tätä, koska totta kai, jos tällainen laki tulee ja tällainen kuuntelu on sallittua, niin en usko, että ne, jotka huumausainekauppaa käyvät, ovat niin yksinkertaisia tai naiiveja, että edes käyttäisivät puhelinta tämän tyyppisessä toiminnassa. Eli on mielestäni hieman hataralla pohjalla oleva oletamus, että tämä olisi tehokasta.

Sitten toinen väite, se että olisi todettu, että huumausainerikokset olisivat nopeasti kasvamassa ja lisääntyneet Suomessa, ei pidä paikkaansa. Äskettäin, pari viikkoa sitten, tuli juuri väitöskirja, jossa oli tutkittu nykyistä huumausainetilannetta. Näin väitetään aina säännöllisin väliajoin, että huumausaineet ovat lisääntymässä ja lisääntyneet Suomessa, mutta tämä väitöskirja osoitti, että huumausaineiden käyttö ja huumausainerikokset eivät ole lisääntyneet millään tavalla dramaattisesti viime aikoina. Eli tätä argumenttia käytetään, jotta saataisiin juuri tämän tyyppisiä lakeja läpi.

Ed. Jansson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kollega Vistbackan vastauspuheenvuoron johdosta viittaisin professori Honkasalon juuri mainitsemaani intressiteoriaan, jonka merkitys on ollut melko suuri oikeustieteemme kehityksen aikana. Ihan tahallisesti jätin mutta ehkä vähän epäselvästi pois, mitä mieltä itse olen tästä, mikä intressi on missäkin tilanteessa suurempi. Kun totesin, että tämä vertailu on paljolti sellainen moraalinen kysymys, joka vähän kulkee oikeuden ja oikeustieteellisen ajattelun yläpuolella, niin valitettavasti ei minulla ole selvää vastausta, vaikka helposti ymmärrän totta kai, että tällaisessa intressiriidassa pitää punnita ottaen huomioon kaikki asiaan vaikuttavat seikat, mikä intressi on, kuten

sanottua, suurempi ja minkä pitää väistyä. Mutta kun nyt puhutaan näistä asioista, niin liikutaan erittäin aralla alueella, ja kun moraalista on myös tässä suhteessa kyse, niin mielipiteet menevät ristiin. Sehän on ihan ymmärrettävää.

Ed. Vistbacka (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ihan lyhyesti vastaan siihen, mitä ed. Andersson totesi. Puhelinkuuntelun avulla on saatu Pohjoismaissa hyvin selvästi huumausaineketjuja selvitettyä ja paljastettua ja syyllisiä nimenomaan kiinni. Toinen väite, minkä ed. Andersson esitti, oli, että rikolliset eivät käytä tavallisia puhelimia. Kyllä ainakin niiden selvitysten mukaan, joita itse olen kuullut, nimenomaan yllättävän paljon käytetään tavallisia puhelimia, ja tämä on tarkoitettu nimenomaan tavallisia puhelimia varten, koska tällä hetkellä, kuten aikaisemmin totesin, NMT-puhelimia voi jo vapaasti jokainen suomalainen kuunnella.

Ed. Moilanen: Arvoisa rouva puhemies! On totta, että kysymyksessä on vaikea asia ja sellainen asia, joka jälleen kerran herkästi herättää erilaisia tunteita, erilaisia oletuksia, erilaisia vääriä kannanottoja ja tulkintoja. Jotta päästäisiin tätä asiallisesti käsittelemään, silloin tietysti on syytä olla selvillä mahdollisimman paljon tosiasioita.

Täällä tuli nyt esille se, että huumausainekauppiat eivät käyttäisi puhelinta, eivät olisi niin yksinkertaisia, että käyttäisivät puhelinta. Telekuunteluhan ei ole mikään uusia asia. Sehän on käytössä Euroopan neuvoston maissa. Ainoastaan Belgia ja Suomi ovat sellaisia, joissa se ei ole käytössä. (Ed. Vistbacka: Belgiassa on jo!) Belgiassakin tämä laki, jollei jo ole käytössä, niin ainakin juuri tulossa. — Eli tästä asiasta on hyvin paljon niin pohjoismaista kuin eurooppalaista ja maailman laajuistakin kokemusta. Ne kokemukset ovat osoittaneet, että mm. törkeän huumausainerikollisuuden tutkinnassa puhelinkuuntelu on tehokas keino paljastaa huumekauppaa organisoivat ja rahoittavat henkilöt.

On totta ja ymmärrettävää myös se, että tämä esitys aiheuttaa keskustelua ja erilaisia kysymyksiä kansan keskuudessa. Mutta on muistettava se, että puhelinkuunteluun liittyvät hyvin tarkat ehdot. Ensinnäkin se on mahdollista vain tietyissä, tyhjentävästi luetelluissa rikoksissa, niiden tutkinnassa: murha, tappo, panttivangin ottaminen, törkeä ryöstö, ammattimainen kätkemisrikos, ilma-aluksen kaappaus, ilmaliikennesabotaasi, törkeä rahanväärennös, törkeä huumaus-

ainerikos tai näiden rikosten rangaistava yritys. Eli jokainen maallikkokin ymmärtää, että nämä ovat todella vakavia rikoksia. Kun muistetaan vielä se, että puhelinkuuntelu sallitaan tuomioistuimen luvalla ja kuukaudeksi kerrallaan ja kun vielä tiedetään se, että ei saa kuunnella epäillyn tai syytetyin asianajajansa tai papin kanssa käymisiä keskusteluja, niin jo tämäkin osoittaa sen, miten rajatusta, tarkkaan säännelystä asiasta on kysymys.

Se ei suinkaan poista sitä tosiasiaa, että laki tulee hyvin tarkkaan arvioida valiokuntakäsittelyssä ja arvioida nimenomaan intressivertailun kannalta eli sen, onko näiden nimeltä erikseen mainittujen rikosten selvittäminen niin tärkeää, että kysymyksessä on pakottava yhteiskunnallinen tarve. Ihmettelen vain, millä perusteella voitaisiin päätyä siihen, että kyseessä ei ole pakottava yhteiskunnallinen tarve.

Viime aikoina on esimerkiksi perustuslakivaliokunta joutunut hyvin usein puuttumaan siihen, että lakiesitykset on huonosti valmisteltu, niissä on erilaisia puutteita eikä asiaan ei ole riittäväällä laajuudella valmisteluvaiheessa paneuduttu. Tämä hallituksen esitys on ainakin siltä osin myönteinen poikkeus, että se on hyvin valmisteltu ja sen antamista on edeltänyt hyvin laaja-alainen ja perusteellinen valmistelu- ja selvitystyö.

Kuitenkin olisi ollut toivottavaa nimenomaan kokonaisarviointin ja intressivertailun tehostamisen kannalta ja monista muistakin syistä se, että poliisilaki olisi tuotu samanaikaisesti käsiteltäväksi tämän hallituksen esityksen kanssa. Silloin olisi saatu paremmin kokonaiskuva ja myös kattava kuva tästä problematiikasta. Tämä on se yksi poikkeus hyvästä valmistelusta, joka tämän lakiesityksen kohdalla ainakin löytyy.

Täällä todettiin, että mikään peruste puhelinkuuntelun toteuttamiselle ei ole se, että näin on tehty muualla maailmassa. On totta, että se ei ole. Mutta jos me ajattelemme nykytilannetta Suomessa, niin kyllä me olemme siinä vaiheessa jo tänään, että kansainvälinen rikollisuus, ammattimainen, liigamainen rikollisuus, alkaa nosta meillä yhä enemmän päätään ja ollaan ihan selkeästi siinä vaiheessa, että yhä enemmän nimenomaan tämän lakiesityksen käsittelemää problematiikkaa tulee myös Suomen poliisin työpäivään.

Muutama vuosi sitten tuli voimaan esitutkin- ta- ja pakkokeinolain muutos. Sen myötä poliisin rikostenselvittämismahdollisuudet heikkenivät olennaisesti, samanaikaisesti kun alkoi tulla yhä

enemmän kansainvälistä, liigamaista ja ammattimaista rikollisuutta. Siitä, että poliisin toimintamahdollisuudet heikkenivät samalla, kun toisella puolella voima kasvoi, on jo muutaman vuoden kuluessa selkeät tulokset nähtävissä, eli rikosten selvitysprosentit ovat laskeneet olennaisesti, ratkaisevasti.

Tämä lakiesitys merkitsee jonkin asteista korjausta poliisin vähentyneisiin toimintamahdollisuuksiin ja rikosten selvittämismahdollisuuksiin. Kysymys on nyt vain siitä, halutaanko poliisille antaa vakavien rikosten selvittämiskeinoja vai halutaanko antaa rikollisille turvaa sillä tavoin, että se vaikuttaa koko yhteiskunnan turvallisuuteen. Tästähän tässä on kysymys ja siitä, tunnustammeko me sen, että maailma meilläkin muuttuu, että enää emme ole se kaukainen suojainen Suomi, jossa ei ole kansainvälistä problematiikkaa. Meillä on jo lähellä niitä elementtejä, jotka johtavat siihen, että mm. törkeitä huumausainerikoksia riittää. Ei ole niin ratkaisevaa, onko niitä sata vai parisataa vai kuinka monta kappaletta, vaan ratkaisevaa on se, kuinka tehokasta rikollisuutta se on ja kuinka paljon se pystyy yhteiskunnan turvallisuutta vaarantamaan.

Kaiken kaikkiaan esitys on varsin maltillinen. Siinä on annettu tosiaan minimimahdollisuudet eli yritetty intressivertailuissa niin pitkälle kuin mahdollista ajatella ihmisen perusoikeuksien turvaamista, myös rikoksesta syytetyjen ja rikoksesta epäiltyjen perusoikeuksien turvaamista. Mutta jokainen meistä ymmärtää sen, että on tilanteita, joissa intressiristiriita on niin ilmeinen, että järeitäkin keinoja on käytettävä ja sellaisia keinoja, joita ei mielellään käytöön otettaisi.

Herra puhemies! Toivonkin, että valiokuntakäsittelyssä tähän esitykseen paneudutaan ennakkoluulottomasti ja kaikkia seikkoja tarkastellen, ei olettamusten, huhupuheiden ja puhelinoitojen perusteella, vaan sen tosiasia-aineiston perusteella, joka meillä valiokunnissa on käytävissä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Pesälä.

Ed. L a i n e : Herra puhemies! Ensiksi kannatan ed. Anderssonin tekemää ehdotusta siitä, että lausunto pyydetäisiin myös sosiaali- ja terveysvaliokunnalta.

Samalla kiinnittäisin huomiota siihen, että julkisuudessa näkyneiden tietojen mukaan liikenneministeriö, telelaitokset ja Puhelinlaitosten Liitto vastustavat tällaisen hallituksen esityksen hyväksymistä.

Olen pistänyt merkille sen, että useat puheenvuoron käyttäjät viime kerralla ja myös tällä kertaa arvioivat, että lakia sovellettaisiin vain rikollisiin. Kun en ole kuitenkaan tullut vakuutuneeksi siitä, etteikö voi syntyä myös tapauksia, jolloin puhelinkuuntelu kohdistuu henkilöön, jolla ei ole mitään osuutta rikokseen, niin sen vuoksi olen korostanut oikeusturvanäkökohtien merkitystä.

Minua hämmästytti maaliskuun 25 päivä käydyssä keskustelussa se, että ed. Minna Karhunen katsoi, että sellainen kriittinen asenne, joka eräissä puheenvuoroissa esiintyi, tarkoittaa rikollisten hyysäämistä. Siitä ei taatusti ole kysymys. Jos on varmuus siitä, että tätä sovelletaan vain rikollisten puhelujen kuuntelemiseen, asia onkin konaan toinen.

Samoin torjun sen käsityksen, että arvostelijat olisivat siinä käsityksessä, että kaikki poliisit tässä maassa ovat rikollisia. Käytäntö on osoittanut, että kyllä poliisienkin joukossa saattaa sellaisia tapauksia olla. Ei se siis ihan ennenkuulumatonta ole.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Viikon ja päivän tässä vaiheessa en käy yksityiskohtaisesti tätä lähetekeskustelussa olevaa esitystä lävitse. Haluan vain todeta nimenomaan sen, että 5 a luvun 2 § määrittelee tarkoin rikokset, joitten osalta voidaan antaa telekuuntelulupa nimenomaan tuomioistuimessa.

Minua itseäni, kun luin luettelon, jäi vaivaamaan sellainen asia, että siinä ei puututa yhteenkään törkeään taloudelliseen rikokseen millään tavoin. Vähän saman suuntaisista rikoksista kuin ne, jotka on merkitty tähän luetteloon, mm. törkeää kiristämistä ja kiskontarikoksia ei ole mainittu tässä lainkaan. Minun käsitykseni on se, että törkeä kiristäminen on uhrille monta kertaa paljon vakavampi ja vaikeampi tilanne kuin esimerkiksi törkeä ryöstö, joka voi väkivaltaisella pitelemisellä ja hyvin lyhytaikaisella anastamisella toteutua. Tiedän kyllä, mikä periaatteellinen syy siinä on ollut: näitten rangaistusten minimi- ja maksimimäärät. Mutta toivoisin, että valiokunnissa ja nimenomaan valiokunnassa, joka antaa mietinnön, harkittaisiin vakavasti, voitaisiinko luetteloon lisätä esimerkiksi törkeä kiristäminen ja joitakin suuria talousrikoksia, esimer-

kiksi törkeä veropetos, jonka selvittäminen monta kertaa on hyvin vaikeaa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

20) Ed. Tainan ym. lakialoite n:o 18 laiksi pysäköintivirhemaksusta annetun lain 9 ja 10 §:n muuttamisesta

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti liikennevaliokuntaan.

21) Ed. Kalliomäen ym. lakialoite n:o 19 laiksi arvonlisäverolain 222 §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. K a l l i o m ä k i : Puhemies! Huomaan, että sali on jo aikoja sitten siirtynyt matala-aktiiviseen työskentelyvaiheeseen, joten en puhumalla sitä yritä siitä nostaa, eikä tätä kai pöydällekin kannata laittaa. Mutta haluan kuitenkin lyhyesti painottaa lakialoitteen merkitystä — siinä siis tavoitellaan arvonlisäverotuksen voimaantumalon siirtoa vuodella eteenpäin — ja painottaa ennen kaikkea sen suhdannepoliittista merkitystä. Se on oikeastaan vain osa sosialidemokraattien usein esittämää laajempaa talouspoliittista ohjelmakokonaisuutta, elvyttävää kokonaisuutta, työllisyyteen ja koulutukseen painottuvia toimia.

Tämän kevään talouspoliittisista toimista mielestäni riippuu hyvin paljon se, saammeko lopultakaan aikaan Suomen taloudessa sellaista käännettä, joka saattaisi talouden voimakkaaseen kasvuun, pitkäaikaiseen kasvuun, jota tarvitaan, jotta selviämme ongelmatilanteesta.

Minusta tuntuu, että ollenkaan kaikki päättäjät eivät ole ymmärtäneet sitä tosiasiaa, että Suomen talous on kolmen vuoden aikana pudonnut yli 20 prosenttia alaspäin talouden kasvun pitkän aikavälin trendiltä. Se on hirvittävä luku ja se pitäisi ymmärtää. Se tarkoittaa mm. sitä, että jotta pääsisimme tuolle trendille takaisin ennen vuosituhannen vaihdetta, pitäisi vuositasoon kas-

vujen olla noin 10 prosentin luokkaa. Sen vuoksi tämän kevään päätökset ovat äärimmäisen tärkeitä, ja yksi niistä olisi arvonlisäverotuksen voimaantulon siirtäminen osana veropolitiikan laajempia toimia. Toivon, että eduskunta asianmukaisesti käsittelee aloitteen nuo tosiasiat mielesään.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

22) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 10 (HE 20)

pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi tiistain toiseen täysistuntoon.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on ensi tiistaina kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 17.13.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio

